

รายงานฉบับสมบูรณ์

แม่วัยรุ่น ในประเทศไทย

การบูรณาการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายฐานข้อมูล
ในระดับประเทศและระดับพื้นที่

มนสิการ กาญจนะจิตรา และ เฉลิมพล แจ่มจันทร์

บทสรุปผู้บริหาร

ปัญหา “แม่วัยรุ่น” เป็นประเด็นสำคัญระดับโลก ในปี 2558 ภายใต้ “วาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ประชาคมโลกได้ร่วมรับรองการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งสิ้น 17 เป้าหมาย ซึ่งหนึ่งในเป้าหมายนั้นคือ “การสร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย” ในเป้าหมายนี้ตัวชี้วัดหนึ่งที่สำคัญ คือ อัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 10-14 ปี และ 15-19 ปี

สถานการณ์แม่วัยรุ่นของประเทศไทยโดยรวม ถือว่ามีแนวโน้มดี โดยอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา ข้อมูลจากสำนักกอนามัยการเจริญพันธุ์พบว่า ในปี 2561 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี อยู่ที่ 35 รายต่อประชากรหญิง 15-19 ปี 1,000 คน ลดลงเมื่อเทียบกับในปี 2555 ซึ่งอยู่ที่ 53 รายต่อประชากรหญิง 15-19 ปี 1,000 คน

แม้สถานการณ์โดยรวมจะดีขึ้น แต่ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นยังเป็นความท้าทายของประเทศ “วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีหลักแนวคิดและคำมั่นที่ว่า “จะไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง” ดังนั้น การแก้ปัญหาแม่วัยรุ่นจำเป็นต้องกำหนดนโยบายให้ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชากรกลุ่มเสี่ยงในทุกพื้นที่ของประเทศ การบูรณาการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งที่เกี่ยวข้องที่มีในปัจจุบัน ซึ่งยังคงมีลักษณะแยกส่วน มีจุดแข็งและข้อจำกัดของแต่ละแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อใช้ประโยชน์ในการฉายภาพสถานการณ์ปัญหา โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ และทำความเข้าใจถึง ปัจจัยสาเหตุของปัญหาในเรื่องนี้ เป็นความท้าทายที่มีความสำคัญ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์หลัก 1) เพื่อส่งเสริมการใช้และวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรจากฐานข้อมูลต่าง ๆ 2) เพื่อสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ระบุตำแหน่งและลักษณะของแม่วัยรุ่นที่มีความเปราะบาง และ 3) จัดทำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ที่จะนำไปสู่การพัฒนานโยบายและการดำเนินงานที่ตรงเป้า ในระดับประเทศและระดับพื้นที่และการจัดการทรัพยากรเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสม

ภายใต้วัตถุประสงค์ภาพรวมข้างต้น การศึกษานี้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การจัดทำแผนที่การกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ของอัตราการคลอดในวัยรุ่นในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และ กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ่น

สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับจังหวัด

ภายใต้กิจกรรมที่ 1 ในการจัดทำแผนที่การกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ของอัตราการคลอดในวัยรุ่น การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากฐานการจดทะเบียนการเกิดปีพ.ศ. 2561 และสำมะโนประชากรและเคหะปีพ.ศ. 2543 และ 2553 ประกอบกับข้อมูลประชากรกลางปีจากฐานทะเบียนราษฎร์ เพื่อคำนวณอัตราการคลอดของหญิงวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ

การคำนวณสถานการณ์การคลอดของหญิงวัยรุ่นในทุกจังหวัดและอำเภอของประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลจากฐานทะเบียนเกิดนี้ ได้ปรับที่อยู่ในการจดทะเบียนการเกิดให้เป็นไปตามที่อยู่ตามทะเบียนบ้านของผู้เป็นแม่ เนื่องจากฐานข้อมูลเดิมเป็นข้อมูลที่สะท้อน “สถานที่คลอด” ไม่ใช่ที่อยู่ตาม “ทะเบียนบ้าน” ซึ่งการปรับข้อมูลที่อยู่ช่วยให้สะท้อนสถานการณ์รายจังหวัดและอำเภอได้แม่นยำยิ่งขึ้น

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การคลอดในวัยรุ่นจากฐานทะเบียนเกิดในปี 2561 แสดงให้เห็นว่า เมื่อปรับที่อยู่ให้เป็นไปตามทะเบียนบ้านของแม่แล้ว มีความแตกต่างในสถานการณ์การคลอดในวัยรุ่นในหลายจังหวัด เช่น จังหวัดชลบุรีที่เคยเป็นอันดับ 3 ในอัตราการคลอดของวัยรุ่นก่อนการปรับข้อมูลที่อยู่ (50.1 ต่อประชากรหญิง 15-19 ปี 1,000 คน) เมื่อปรับข้อมูลให้สะท้อนที่อยู่ตามทะเบียนบ้านของแม่ พบว่า จังหวัดชลบุรีกลายเป็นอันดับ 58 ของประเทศ (32.1 ต่อประชากรหญิง 15-19 ปี 1,000 คน) การปรับข้อมูลให้สะท้อนที่อยู่ตามทะเบียนบ้านของแม่วัยรุ่น มีความสำคัญอย่างมากในการสะท้อนให้เห็นพื้นที่เสี่ยงในประเทศไทย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่

อีกแหล่งข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์สถานการณ์การเป็นแม่วัยรุ่นในแต่ละจังหวัด/อำเภอ คือ การสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากรทุกคนในประเทศไทยตามที่อยู่อาศัยจริงในห้วงเวลาของการสำรวจ จากปี 2553 พบว่า กลุ่มวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี พบว่า ในกลุ่มประชากรที่มีสัญชาติไทย อัตราการเป็นแม่วัยรุ่น เท่ากับ 59.8 ต่อ ประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ขณะที่ในกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่สัญชาติไทย มีอัตราที่ค่อนข้างสูงกว่ามาก ที่ 79.4 เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์จากสำมะโนประชากรและเคหะ ในปี พ.ศ 2543 พบว่า อัตราการเป็นแม่วัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มประชากรหญิงที่มีสัญชาติไทย แต่ลดลงในกลุ่มประชากรหญิงที่ไม่ใช่สัญชาติไทย โดยมีอัตราเท่ากับ 39.9 และ 100.4 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล 2 ช่วงเวลาของสำมะโนฯ สามารถฉายภาพให้เห็นสถานการณ์ระดับจังหวัดโดยแบ่งกลุ่มจังหวัดได้ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ จังหวัดที่มีอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นสูงต่อเนื่อง (ซึ่งเป็นกลุ่มที่ควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหา) จังหวัดที่เคยมีอัตราที่ต่ำแต่สูงขึ้น เคยมีอัตราที่สูงแต่ต่ำลง และจังหวัดที่มีอัตราที่ต่ำต่อเนื่อง

สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับอำเภอ

เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับอำเภอ การศึกษานี้พบความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำในแต่ละจังหวัด หลายจังหวัดที่มีอัตราการคลอดของแม่วัยรุ่นอยู่ในระดับใกล้เคียงค่าเฉลี่ยของประเทศ เช่น เชียงใหม่ ที่อัตราการคลอดของแม่วัยรุ่นในจังหวัดอยู่ที่ 33.3 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ อย่างไรก็ตาม หากมองในระดับอำเภอจะพบว่ามีหลายพื้นที่ภายในจังหวัดที่

สถานการณ์น่าเป็นห่วง เช่น ในอำเภออมก๋อย ที่มีอัตราการคลอดด้วยรุ้นสูงถึง 66.1 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน การมองสถานการณ์ในระดับจังหวัดจึงไม่เพียงพอ เนื่องจากอาจทำให้พื้นที่เสี่ยงบางแห่งถูกละเลยได้ การวิเคราะห์ในระดับอำเภอพบว่า อำเภอที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ้นสูงเป็นอันดับต้น ๆ มักเป็นอำเภอที่อยู่ตามชายแดน หรือห่างไกลจากเขตเมืองของแต่ละจังหวัด โดยอำเภอเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในจังหวัดที่มีอัตราการคลอดสูงเสมอไป

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นแม่วัยรุ้น

ภายใต้กิจกรรมที่ 2 ที่ต้องการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ้น การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลแบบสองตัวแปรและพหุตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสองตัวแปรโดยใช้ฐานการจดทะเบียนการเกิดมาศึกษาความสัมพันธ์ของการคลอดในวัยรุ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ในระดับจังหวัด พบว่าสถานการณ์การคลอดในวัยรุ้น มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับ โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของประชากรอายุ 15-19 ปี ของจังหวัด ขณะที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการทำงานของประชากรวัยรุ้น ปัญหาความยากจนและระดับความเหลื่อมล้ำในจังหวัด

ในระดับครัวเรือน พบว่า สัดส่วนการเป็นแม่วัยรุ้นสูงกว่าในครัวเรือนที่ภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ภาษาไทยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและตาก แต่ไม่มีความแตกต่างในจังหวัดยะลา ซึ่งสะท้อนให้เห็นบริบทที่แตกต่างของแต่ละพื้นที่จังหวัด ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและตาก ครัวเรือนที่ภาษาแม่ไม่ใช่ภาษาไทย มีแนวโน้มเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มคนข้ามชาติมากกว่าในจังหวัดยะลา รวมถึงจังหวัดอื่นในภาคใต้ ที่มีแนวโน้มเป็นครัวเรือนที่ใช้ภาษามลายู

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพหุตัวแปรโดยใช้แบบจำลองโลจิสติก เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ้นในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้แหล่งข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี 14 จังหวัด ที่มีการเก็บข้อมูลปัจจัยในระดับบุคคลและครัวเรือน ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสการเป็นแม่วัยรุ้นมากที่สุด ได้แก่ อายุ อัตราพึงพิงในครัวเรือน และการอยู่ในครัวเรือนสองรุ้น ส่วนปัจจัยที่ลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ้นมากที่สุด ได้แก่ การอยู่ในโรงเรียน ทั้งในปีการศึกษาปัจจุบันและปีการศึกษาที่ผ่านมา

การบูรณาการข้อมูลจากหลายฐานยังมีความท้าทาย

การศึกษานี้ใช้แหล่งข้อมูลหลักจาก 3 แหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิด การสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ และการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย นอกจากนี้ แหล่งข้อมูลหลักข้างต้น ยังได้ใช้ข้อมูลจากโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับผู้ที่มิรายได้น้อย นำมาวิเคราะห์ร่วมกันในระดับพื้นที่ จะมีความน่าสนใจเป็นอย่างมากในการอธิบายลักษณะและการกระจายตัว

ของแม่วัยรุ่นตามปัจจัยในด้านต่าง ๆ รวมถึงสามารถฉายภาพให้เห็นถึงปัจจัยในระดับพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับสถานการณ์แม่วัยรุ่นได้ ซึ่งยังเป็นจุดอ่อนของข้อมูลในภาพรวมของระดับประเทศ

อย่างไรก็ตาม การบูรณาการข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ ยังคงมีความท้าทายมาก ด้วยแต่ละฐานข้อมูลมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน จึงมีความแตกต่างในระเบียบวิธีในการเก็บข้อมูล ทั้งในด้านนิยาม (เช่น อัตราการคลอด หรืออัตราการเป็นแม่วัยรุ่น) กลุ่มประชากรที่ครอบคลุม (เช่น อายุประชากรที่เลือกเก็บข้อมูล เฉพาะสัญชาติไทยหรือไม่) หรือความถี่ในการเก็บข้อมูล ทั้งหมดนี้นำไปสู่ความเหลื่อมของข้อมูลที่ทำให้การบูรณาการข้อมูลเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

ความท้าทายอีกประการ คือความจำเป็นต้องปกป้องข้อมูลที่เป็นส่วนตัวของประชาชน ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นส่วนตัว เช่น เลขรหัสประจำตัว 13 หลัก ที่จะนำมาใช้ในการเชื่อมข้อมูลจากแต่ละฐานข้อมูล หากสามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลบุคคลกับฐานข้อมูลอื่นจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สุขภาพ การทำงาน การศึกษา การเกษตร การเงินธนาคาร และอื่น ๆ จะได้ฐานข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย รวมถึงข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชน ในการกำหนดนโยบายที่มีความยืดหยุ่น และตรงตามความต้องการของแต่ละพื้นที่

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ประการแรก การสร้างฐานข้อมูลแม่วัยรุ่นในระดับประเทศ จังหวัดและอำเภอของประเทศไทยที่สามารถสะท้อนสถานการณ์ที่แท้จริงได้มากที่สุดและมีความทันสมัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ตัวอย่างจากการใช้ข้อมูลจากฐานทะเบียนการเกิดแสดงให้เห็นว่าเมื่อได้ปรับข้อมูลที่อยู่จากสถานที่คลอดเป็นที่อยู่ตามทะเบียนบ้านของแม่วัยรุ่น ช่วยแสดงให้เห็นปัญหาแม่วัยรุ่นในแต่ละพื้นที่ได้แม่นยำมากขึ้น แต่ยังคงมีความคลาดเคลื่อนได้เนื่องจากแม่วัยรุ่นอาจไม่ได้อาศัยจริงตามที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน ในส่วนของข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ ถึงแม้จะมีความแม่นยำในการสะท้อนปัญหาในระดับพื้นที่ แต่ยังคงขาดความต่อเนื่องในการเก็บข้อมูลทำให้ชุดข้อมูลนี้ไม่ทันต่อสถานการณ์

ประการที่สอง การวิเคราะห์ปัญหาแม่วัยรุ่นในระดับพื้นที่ เช่น ในระดับอำเภอ มีความจำเป็นในการกำหนดนโยบาย และติดตามสถานการณ์ปัญหา การใช้ข้อมูลในระดับจังหวัดโดยไม่ได้พิจารณาถึงความเหลื่อมล้ำของปัญหาภายในจังหวัด ทำให้มีโอกาสมองข้ามพื้นที่ที่มีปัญหาสถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับรุนแรงไปได้

การจะวิเคราะห์ปัญหาในระดับอำเภอ จำเป็นที่จะต้องผลักดันให้มีข้อมูลในระดับพื้นที่อื่น ๆ ด้วยเพื่อที่จะสามารถให้เห็นบริบทที่แตกต่าง ปัจจุบันข้อมูลโดยมากยังเป็นข้อมูลในระดับจังหวัดเป็นหลัก หากมีข้อมูลที่เป็นระดับอำเภอในประเด็น เช่น สัดส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ ระดับความยากจน การเข้าถึงบริการ

สาธารณสุข เป็นต้น จะทำให้สามารถวิเคราะห์ว่าสภาพแวดล้อมของพื้นที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่ข่ายรุ่น
ในบริเวณนั้นอย่างไร

ประการสุดท้าย ปัจจุบันประเทศไทยมีฐานข้อมูลจำนวนมาก โดยเฉพาะจากโครงการของรัฐต่าง ๆ ที่
สามารถนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์สถานการณ์แม่ข่ายรุ่นได้ หากสามารถเชื่อมข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ
เหล่านี้ได้ จะเป็นการใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจะสามารถสร้างฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ที่ม
ีความรอบด้านของข้อมูลมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลในการสร้างความเข้าใจประเด็นแม่ข่ายรุ่น
และประเด็นปัญหาอื่น ๆ ในสังคม

Executive summary

Adolescent pregnancy is an important issue across the globe. In 2015, countries adopted a new sustainable development agenda and the commitment to leaving no one behind. A set of 17 goals were developed for the period 2015-2030. Under Goal 3, focusing on healthy lives and well-being for all, adolescent birth rates among women aged 10-14 and 15-19 are identified as one of the indicators.

In Thailand, the situation of adolescent birth rate has shown positive trends. Since 2012, the birth rate of mothers aged 15-19 years has steadily declined from 53 per 1,000 to approximately 35 per 1,000 in 2018.

Despite overall progress, there remain important issues to be tackled. In regards to the realization of the SDGs, member states have committed to leave no one behind. As such, Thailand must recognize all vulnerable populations in the country. An integrated approach to data analysis is an important challenge for Thailand as currently these data sources are scattered and disjointed. Each data source has its own strengths and limitations in projecting the overall situation and understanding the related factors, particularly at the sub-national level.

This study has three main objectives: 1) To increase the use and analysis of population data from existing data sources across all data sectors; 2) To generate evidence-based national and sub-national information on adolescent pregnancy; and 3) To generate findings and provide evidence-based recommendations to inform policy development and targeted interventions at national and sub-national levels for preventing adolescent pregnancy.

To accomplish these objectives, the study carried out two activities. Activity 1: Geographical Information System mapping of adolescent mothers at provincial and district levels, and Activity 2: Analysis of socio-economic and demographic characteristics of adolescent mothers.

Situation of adolescent mothers at the provincial level

Under Activity 1 in creating a GIS mapping of birth rate of adolescent girls, the study utilizes data from birth registration records in 2018 and the Population and Housing Census

2000 and 2010, together with the civil registration base to calculate the birth rate among mothers aged 15-19 years at both the provincial and district levels.

To estimate the birth rate among adolescent mothers using the birth registration records in each province and district, the study adjusted the address in the records to reflect the mothers address according to her household registration rather than the place in which they gave birth. The adjustments made will ensure that the situations of adolescent mothers in each province and district are more accurately represented.

From the birth registration records in 2018, it is found that after adjusting the mother's address there are significant changes in the situation of adolescent mothers in many provinces. For instance, Chonburi was ranked as number three in having the highest rate of birth among adolescent girls (at 50.1 per 1,000 female population aged 15-19 years), but after the adjustment the province's rank fell to 58 (at birth rate of 32.1 per 1,000 female population aged 15-19 years). This demonstrates the importance of adjusting the adolescent mothers' addresses in the birth registration records to more accurately identify potential "hot spots" for policy intervention.

Another important source used to analyze the situation of adolescent mothers is the Population and Housing Census which covers everyone in Thailand de facto in the period of data collection. In 2010, it is found that the rate of adolescent mothers aged 15-19 years with Thai nationality was 59.8 per 1,000 population. Meanwhile, the rate of adolescent mothers aged 15-19 among non-Thai nationalities was much higher at 79.4 per 1,000 population. Compared to Census data from 2000, it is found that there has been an increase in the rate of Thai adolescent mothers and a decrease in the non-Thai adolescent mothers aged 15-19 years from 39.9 for Thais and 100.4 for non-Thais per 1,000 population.

Analyzing the adolescent mother situation from the two time periods of the Census also enables us to categorize provinces into four meaningful groups: those with continuously high rates, those with lower rates but has increased, those with higher rates but has decreased, and those with continuously low rates.

Situation of adolescent mothers at the district level

This study found important differences and variations in the situation of adolescent mothers within each province at the district level. Although the birth rate among adolescent girls in many provinces are close to the national average, but the situation may be severe in some districts in those provinces. For example, the birth rate among adolescents aged 15-19 in Chiang Mai was 33.3 per 1,000 population, which is considered below the national average. However, it is found that the birth rate of adolescent mothers in some districts of Chiang Mai is extremely high, such as in Omkoi district where the rate of birth among adolescent mothers aged 15-19 was as high as 66.1 per 1,000 population. It is therefore not suffice to analyze only at the provincial level as many areas of high risk may be overlooked. Looking at the top 50 districts with the highest birth rate of adolescent teens, they are more likely to be areas that are along the country border or far away from the urban districts, and these areas are not necessarily in a province with high adolescent birth rates.

Factors related to adolescent mothers

Under Activity 2 in analyzing the socio-economic and demographic characteristics of adolescent mothers, this study utilizes both bivariate and multivariate analysis. Using the birth registration records and various provincial-level data, it is found that the birth rate among adolescents has a negative relationship with access to schooling of the province's population aged 15-19 years, and a positive relationship with teenage employment rate, poverty, and inequality within the province.

At the household level, it is found that the proportion of adolescent girls in households whose the household head's mother language is not Thai is higher in Mae Hong Son and Tak provinces, but no significant differences were found in Yala province. This reflects differences in the context within each province as in Mae Hong Son and Tak, households whose the mother language is not Thai are more likely to be ethnic groups or migrants than in Yala and other southern provinces, where these tend to be households who speak Malayu.

Using logistic regression for multivariate analysis using Thailand 14 Provinces Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) reveals that factors that increase the likelihood of becoming

an adolescent mother include age, household dependency ratio, and living in a two-generation household. On the contrary, factors that vastly decrease the chances of becoming an adolescent mother include being in school, both currently and in the previous academic year.

An integrated approach to data analysis remains a challenge for Thailand

This study utilizes three main sources of data: Birth Registration Records, the Population and Housing Census, and Thailand 14 Provinces Multiple Cluster Survey. Aside from these three sources, we also utilized data from State Welfare Registration Program for those with low incomes to determine the relationship between district-level characteristics and birth rate of adolescents.

Currently, an integrated approach to data analysis has proven to be difficult. To begin with, each data base is collected with different purposes and therefore will differ in their data collection methodology, including the definitions of variables of interest (e.g. adolescent birth rate vs. rate of adolescent mothers), population coverage (e.g. age of population, nationality), and the frequency of data collection. All of these lead to discrepancies among different data sources making integrated data analysis a challenging task.

Another challenge is the need to protect sensitive personal data of the population. As researchers, we are unable to access crucial personal data such as the 13 digit identification number which will enable data linkage among different sources. If we are able to link different data sources from different agencies related to health, work, education, agriculture, money and banking, etc.; we will be able to create a rich database that can be used to analyze the situation of adolescent mothers in Thailand.

Conclusion and policy recommendations

First, creating a data base that accurately reflects the up-to-date situation of adolescent mothers at the national, provincial and district levels is utterly important. From our example of using Birth Registration Records, it has been shown that adjusting the adolescent mother's address from the birth place where she had given birth to her household registration can better reflect the circumstances in each area. It should be noted, however,

that some of the population do not live according to the household registration address. Population and Housing Censuses can more accurately reflect the situation in each area but they are not up-to-date as they lack continuity in data collection.

Second, analyzing the situation of adolescent mothers at the area level, such as at the district-level, is very important for setting policy and monitoring the problem. Using only provincial data without considering the variation within each province may lead to neglecting areas with severe problems.

In analyzing the problem at the district-level, it is necessary to have data that reflect the different contexts in each district. Currently, most data sources can only represent the different contexts at the provincial level, such as the proportion of ethnic groups, poverty levels, and access to health services.

Finally, there are currently many existing data sources particularly from many State's projects that could be very useful in analyzing the situation of adolescent mothers in Thailand. If these different data sources can be linked, we will be able to create a large data set with more comprehensive information that will have tremendous use in understanding the adolescent mother issue, as well as other important issues in Thailand.

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร.....	i
Executive summary.....	vi
1. ที่มาและความสำคัญ.....	1
2. ทบทวนวรรณกรรม.....	5
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	10
4. ผลการวิจัย : แม่วัยรุ่นในประเทศไทย	13
4.1 สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย.....	13
4.1.1 สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับจังหวัด	13
4.1.2 สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับอำเภอ	21
4.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่น	38
4.2.1 การวิเคราะห์แบบสองตัวแปร	38
4.2.2 การวิเคราะห์แบบพหุตัวแปร.....	44
4.3 ความท้าทายในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย.....	49
4.3.1 ยังคงมีความเหลื่อมระหว่างฐานข้อมูลต่างๆ.....	49
4.3.2 การบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง จะช่วยสร้างความเข้าใจถึงสาเหตุความแตกต่างของ สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น	51
5. สรุปและข้อเสนอแนะทางนโยบาย.....	53
ภาคผนวก	57

รูปและตาราง

รูป 1 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี และ 15-19 ปี ต่อประชากรหญิงอายุ 10-14 ปี และ 15-19 ปี 1,000 คน	5
รูป 2 กรอบการวิจัย.....	12
รูป 3 แผนที่การกระจายตัวอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561 จำแนกตามรายจังหวัด	14
รูป 4 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561	15
รูป 5 แผนที่การกระจายตัวอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน จากสำมะโนประชากร และเคหะ ปี 2543 และ 2553 จำแนกตามรายจังหวัด.....	18
รูป 6 50 อำเภอที่มีอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นสูงที่สุด พ.ศ. 2561	23
รูป 7 50 อำเภอที่มีอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นต่ำที่สุด พ.ศ. 2561	25
รูป 8 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561 จำแนกตามอำเภอของ 5 จังหวัดที่มี อัตราคลอดในวัยรุ่นสูงที่สุด	29
รูป 9 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561 จำแนกตามอำเภอของ 5 จังหวัดที่มี อัตราคลอดในวัยรุ่นใกล้เคียงค่าเฉลี่ยประเทศ	32
รูป 10 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2559 จำแนกตามอำเภอของ 5 จังหวัดที่มี อัตราคลอดในวัยรุ่นต่ำที่สุด	35
รูป 11 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน จังหวัด แม่ฮ่องสอน	41
รูป 12 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน จังหวัดตาก... ..	42
รูป 13 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน จังหวัดยะลา. ..	42
รูป 14 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จังหวัด แม่ฮ่องสอน	43
รูป 15 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จังหวัด ตาก.....	43
รูป 16 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จังหวัด ยะลา.....	44
รูป 17 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปี ที่เป็นแม่วัยรุ่น	45
รูป 18 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามอายุ.....	45
รูป 19 สัดส่วนผู้หญิงวัย 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามจังหวัด.....	45

รูป 20 อัตราการเป็นแม่วัยรุ่น ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ที่มีสัญชาติไทย รายจังหวัด เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย ระดับประเทศ พ.ศ. 2453 และ 2553.....	62
ตาราง 1 เปรียบเทียบสถานการณ์แม่วัยรุ่นรายจังหวัด 10 อันดับแรกก่อนปรับและหลังปรับข้อมูลที่อยู่.....	17
ตาราง 2 เปรียบเทียบอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นรายจังหวัดปี พ.ศ. 2543 และ 2553.....	20
ตาราง 3 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 สูงที่สุด.....	27
ตาราง 4 อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ในแต่ละอำเภอ ของ 5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดฯ สูงที่สุด.....	27
ตาราง 5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ใกล้เคียงค่าเฉลี่ยของประเทศ.....	30
ตาราง 6 อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ในแต่ละอำเภอ ของจังหวัดเลย สระบุรี เชียงใหม่ ชลบุรี และนราธิวาส.....	30
ตาราง 7 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ต่ำที่สุด.....	33
ตาราง 9 ตัวชี้วัดสถานการณ์แม่วัยรุ่น ระดับอำเภอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จากฐานข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2543 และ 2553 และ ฐานข้อมูลการจดทะเบียนการเกิด ปี พ.ศ. 2559 และ ปี พ.ศ. 2561.....	37
ตาราง 10 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ในระดับพื้นที่กับอัตราการคลอดแม่วัยรุ่น ปี 2559.....	39
ตาราง 11 ผลสรุปการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก.....	48
ตาราง 12 เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย.....	50
ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก.....	62

1. ที่มาและความสำคัญ

ประชาคมโลกได้ร่วมรับรอง “วาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ในปี พ.ศ. 2558 ภายใต้หลักแนวคิดและคำมั่นที่ว่า “จะไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง” หรือ leaving no one behind โดยได้ร่วมกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ทั้งสิ้น 17 เป้าหมาย เพื่อบรรลุภายในปี พ.ศ. 2573 หนึ่งในเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ เป้าหมายที่ 3 ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่อง “การสร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย” โดยมีตัวชี้วัดหนึ่งภายใต้เป้าหมายนี้ที่สำคัญ คือ อัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 10-14 ปีและ 15-19 ปี

เกี่ยวกับสถานการณ์ในภูมิภาคของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา จากข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก ได้รายงานไว้ว่า ในแต่ละปี มีผู้หญิงอายุ 15-19 ปี ประมาณ 16 ล้านคน และผู้หญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี ประมาณ 2.5 ล้านคน ที่คลอดบุตร (องค์การอนามัยโลก, 2561; ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น) สำหรับประเทศไทย ก็ประสบสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นที่เป็นสัดส่วนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับจำนวนการคลอดทั้งหมด ปัจจุบัน จำนวนการคลอดบุตรในแต่ละปีลดลงต่อเนื่อง โดยล่าสุดมีจำนวนไม่ถึง 700,000 ราย แต่ในจำนวนนี้ พบว่า สูงถึงประมาณร้อยละ 14 เป็นการคลอดในกลุ่มวัยรุ่นหญิงอายุ 10-19 ปี จากข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้มีการรายงานภาพรวมเกี่ยวกับสถานการณ์แม่วัยรุ่นที่สำคัญ ดังนี้ (1) อัตราการคลอดในวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตชนบท มีระดับที่สูงกว่าในพื้นที่เขตเมือง (2) เมื่อจำแนกตามภาค พบว่า ภาคเหนือมีอัตราการคลอดในวัยรุ่นสูงที่สุด (3) เมื่อจำแนกตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวพบว่า อัตราการคลอดในวัยรุ่น ค่อนข้างสูงกว่าในกลุ่มที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนและมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา (4) อัตราการคลอดในวัยรุ่น มีระดับที่สูงกว่าในกลุ่มที่ไม่ใช่คนไทย (เมื่อพิจารณาจากภาษาพูดของหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช่ภาษาไทย) (5) อัตราการคุมกำเนิดด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ในกลุ่มวัยรุ่นหญิง อายุ 15-19 ปี ที่ปัจจุบันสมรสหรืออยู่กินกับคู่ มีเพียงร้อยละ 69 ซึ่งต่ำกว่าผู้หญิงในกลุ่มอายุอื่น และ (6) ระดับความต้องการที่ยังไม่สมฤทธิ์สำหรับการคุมกำเนิด¹ ในหญิงวัยรุ่น อายุ 15-19 ปี ที่ปัจจุบันสมรสหรืออยู่กินกับคู่อยู่ที่ร้อยละ 13 ซึ่งนับว่าสูงกว่าผู้หญิงในกลุ่มอายุอื่นๆ

ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ในการวางแผนและกำหนดนโยบายเพื่อรับมือและจัดการกับสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยนั้น จำเป็นจะต้องมีข้อมูลและการวิเคราะห์ที่พิจารณาลงลึก เกี่ยวกับ

¹ หมายถึง สตรีวัยเจริญพันธุ์ที่สมรสหรืออยู่กินกับคู่และไม่ต้องการมีบุตร/ยืดเวลาการมีบุตร แต่ไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิดชนิดใดชนิดหนึ่ง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ทั้งในระดับบุคคลและครัวเรือน ตลอดจนบริบทเชิงสังคม และวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม

ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ตั้งแต่วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างบูรณาการบนพื้นฐานสิทธิของวัยรุ่น ซึ่งได้กำหนดให้ 5 กระทรวงหลักเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อทำหน้าที่ออกกฎกระทรวงและระเบียบให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปปฏิบัติและดำเนินงานร่วมกัน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงมหาดไทย โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ซึ่งได้มีการจัดทำ ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2560-2569 ขึ้น โดยกำหนดเป้าหมาย การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่นลงครึ่งหนึ่ง ภายในระยะเวลา 10 ปี ภายใต้ยุทธศาสตร์ฉบับนี้ ซึ่งมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่สำคัญ ทั้งสิ้น 5 ข้อ ยุทธศาสตร์ข้อที่ 5 เน้นในเรื่องการส่งเสริมการบูรณาการการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัยและการจัดการความรู้

โครงการศึกษา “แม่วัยรุ่นในประเทศไทย: การบูรณาการการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายฐานข้อมูล ในระดับประเทศและระดับพื้นที่” มีที่มาเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 โดยมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

วัตถุประสงค์ภาพรวมของโครงการ

- 1) เพื่อส่งเสริมเพิ่มการใช้และวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรจากฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่
- 2) เพื่อสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ระบุตำแหน่งและลักษณะของแม่วัยรุ่นที่มีความเปราะบาง
- 3) จัดทำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ที่จะนำไปสู่การพัฒนานโยบายและการดำเนินงานที่ตรงเป้า ในระดับประเทศและระดับพื้นที่และการจัดการทรัพยากรเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่ 1

- 1) เพื่อรวบรวมข้อมูลการคลอดในวัยรุ่น ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อจัดทำแผนที่การคลอดในวัยรุ่นในระดับพื้นที่
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคลอดในวัยรุ่น ความยากจน และตัวชี้วัดด้านสุขภาพอื่น ๆ ในระดับพื้นที่

- 3) เพื่อนำเสนอการกระจายตัวของการคลอดในวัยรุ่นในระดับจังหวัดและระดับอำเภอและความสัมพันธ์ของการคลอดในวัยรุ่นกับอัตราความยากจน

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่ 2

- 1) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่สามารถแสดงลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ของแม่วัยรุ่นทั้งในภาพรวม และในระดับพื้นที่
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง อัตราการคลอดในวัยรุ่น และลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ่น
- 3) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดลำดับความสำคัญ และแนวทางดำเนินงาน เพื่อสามารถป้องกันและช่วยเหลือวัยรุ่นกลุ่มที่มีความเปราะบางมากที่สุดต่อการเป็นแม่วัยรุ่น

ภายใต้กิจกรรมที่ 1 การจัดทำแผนที่การกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ของอัตราการคลอดในวัยรุ่นระดับจังหวัดระดับอำเภอ มีที่มาจากการศึกษาในประเทศไทย ได้ตั้งเป้าหมายลดอัตราการคลอดในวัยรุ่น ลงครึ่งหนึ่งภายในระยะเวลา 10 ปี จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการมีเครื่องมือและข้อมูลที่ดีที่ศึกษาให้ประเทศสามารถพัฒนาการดำเนินงานได้อย่างตรงเป้า รวมถึง จัดลำดับความสำคัญของการขับเคลื่อนและการลงทุนในพื้นที่และเวลาที่เหมาะสม

ในการติดตามความคืบหน้าของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ 2560-2569 นั้น อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี และ 15-19 ปี ถูกใช้เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอตัวชี้วัดดังกล่าวนี้ มักเป็นการนำเสนอข้อมูลในระดับประเทศ และยังคงค่อนข้างมีข้อจำกัดในการนำไปใช้เพื่อติดตามการดำเนินงานในระดับพื้นที่

สำหรับประเทศไทย แหล่งข้อมูลหลักที่สามารถนำมาใช้ในการอธิบายลักษณะและพิจารณาการกระจายตัวของอัตราการคลอดในวัยรุ่น หรือการเป็นแม่วัยรุ่นในระดับพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลจากฐานการจดทะเบียนการเกิด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในแต่ละปี ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับจำนวนประชากรกลางปีสามารถใช้แสดงอัตราการคลอดในวัยรุ่น ทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ได้

กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ่นในระดับประเทศและระดับพื้นที่ นับเป็นการศึกษาที่มีความสำคัญ ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นปัจจัยเสี่ยง หรือปัจจัยป้องกันในการเป็นแม่วัยรุ่นของวัยรุ่นหญิงไทย ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการกำหนดแนวทางและการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ตรงเป้าหมายมากขึ้น นอกเหนือไปจากแนวทางที่ใช้อย่างถ่วงหน้ำที่มีอยู่แล้ว ตามหลักการที่ “จะไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง” และให้ความสำคัญกับการ

เข้าถึงกลุ่มเปราะบางของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Agenda) ซึ่งในปัจจุบัน มีฐานข้อมูลจำนวนมากที่มีข้อมูลเกี่ยวกับวัยรุ่น แต่ยังไม่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์และศึกษาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ่นในระดับประเทศและระดับพื้นที่ จะเน้นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มี เพื่อให้มีการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมมากขึ้น รวมถึง เพื่อระบุพื้นที่ที่จำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติมในอนาคต

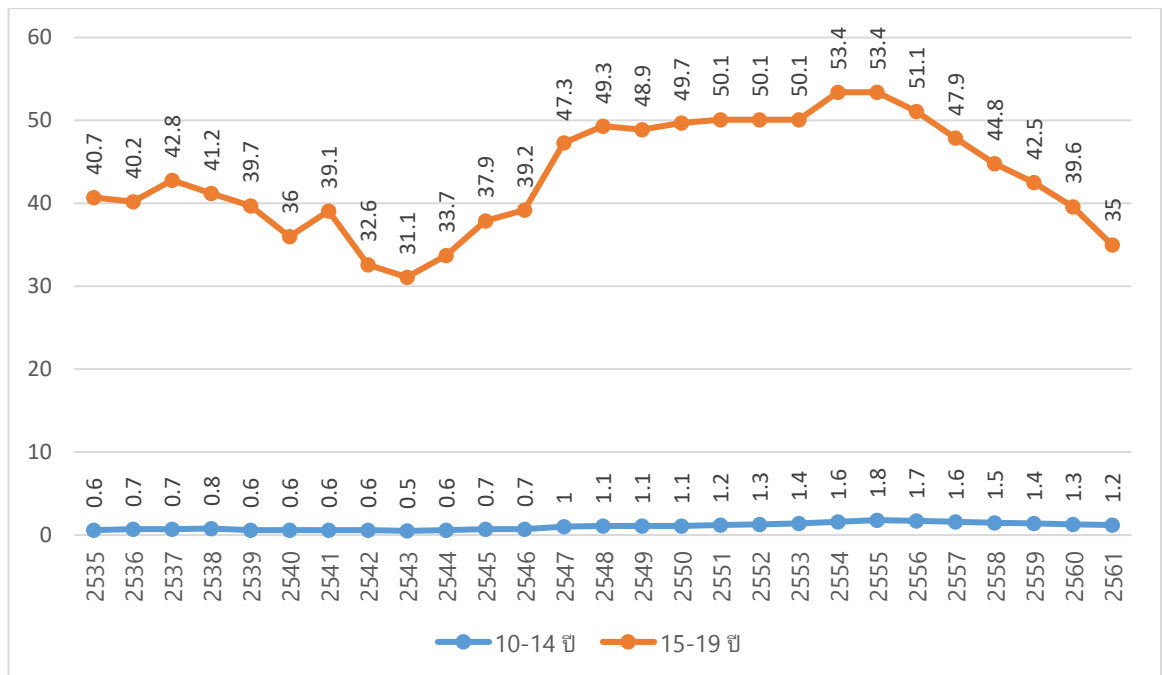
2. ทบทวนวรรณกรรม

จากข้อมูลโดยสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี ของประเทศไทย ที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง

ช่วงแรก พ.ศ. 2538-2543 เป็นช่วงที่อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี มีแนวโน้ม “ลดลงต่อเนื่อง” จาก 42.8 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ลดลงเป็นอัตราที่ต่ำที่สุดที่ 31.1 ในปี พ.ศ. 2543

ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2544-2555 เป็นช่วงที่อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี มีแนวโน้ม “เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง” โดยมีอัตราสูงที่สุดที่ 53.4 ต่อประชากรหญิง อายุ 15-19 ปี 1,000 คน ในช่วงปี พ. ศ. 2554 และ 2555

ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2556-2561 เป็นช่วงที่อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี เริ่มมีแนวโน้ม “ลดลง” จากอัตราที่สูงที่สุดในปี พ.ศ. 2555 ที่ 53.4 ลงเหลือที่ 35.0 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ในปีพ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นปีล่าสุดที่มีข้อมูล

รูป 1 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี และ 15-19 ปี ต่อประชากรหญิงอายุ 10-14 ปี และ 15-19 ปี 1,000 คน

ที่มา : สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์

สำหรับอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10-14 ปี ใน ระหว่าง พ.ศ 2535-2546 มีอัตราอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า 1.0 ต่อประชากรหญิงอายุ 10-14 ปี 1,000 คน โดยตั้งแต่ปี พ.ศ 2547 เป็นต้นมา อัตราการคลอดมีชีพในหญิงกลุ่มอายุนี้ เริ่มเพิ่มขึ้นโดยมีระดับสูงกว่า 1.0 เป็นต้นมา โดยมีอัตราที่สูงที่สุดในปี พ.ศ. 2555 ที่ 1.8 ต่อประชากรหญิงอายุ 10-14 ปี 1,000 คน ก่อนที่จะเริ่มมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เป็น 1.2 ใน ปีพ.ศ 2560

เมื่อพิจารณาอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี ใน พ.ศ 2560 จำแนกตามพื้นที่จังหวัด สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ รายงานว่ามี 6 จังหวัด ที่มีอัตราการคลอดสูงกว่า 50.0 ต่อวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ได้แก่ นครนายก ประจวบคีรีขันธ์ ชลบุรี ระยอง สมุทรสาคร และตาก ตามลำดับ ขณะที่มีเพียง 3 จังหวัดเท่านั้น ที่อัตราการคลอดมีระดับต่ำกว่า 25.0 ซึ่งได้แก่ ลำพูน แพร่และลำปาง ตามลำดับ อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์อัตราการคลอดมีชีพในหญิงวัยรุ่นของไทย โดยจำแนกตามพื้นที่จังหวัดนี้ มีข้อจำกัดที่สำคัญเป็นในเรื่อง เกี่ยวกับ ข้อมูลตัวตั้ง (จำนวนการเกิดจากแม่ที่เป็นหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี) ซึ่งเป็นข้อมูลที่มาจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนการเกิด และข้อมูลตัวหาร (จำนวนประชากรหญิงกลางปี) จากฐานข้อมูลประชากรตามทะเบียนบ้าน จากการที่แม่วัยรุ่นจำนวนหนึ่ง อาจคลอดและแจ้งเกิดในจังหวัดที่ไม่ใช่จังหวัดตามทะเบียนบ้านของตน และจำนวนหนึ่ง อาจไม่ได้อาศัยอยู่ตามที่อยู่ที่ระบุหรือจดทะเบียนตามทะเบียนบ้าน ซึ่งทำให้ เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากฐานการจดทะเบียนการเกิด และฐานทะเบียนบ้าน มาวิเคราะห์อัตราการคลอดมีชีพในแต่ละจังหวัด อาจทำให้มีการคลาดเคลื่อนจากสถานการณ์หรือตัวเลขจริงของแม่วัยรุ่นในแต่ละจังหวัดได้

แม้สถานการณ์ในด้านจำนวนของอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นของไทยโดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 15-19 ปี จะเริ่มมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ ปีพ.ศ 2555 แต่ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและการเป็นแม่วัยใสยังเป็นความท้าทายที่สำคัญของประเทศ งานศึกษาภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ ประจำปีประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2556 ได้วิเคราะห์สถานการณ์และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน เพื่อแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นที่สำคัญในหลายด้าน โดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเฉพาะกรณี ที่ได้มีการสรุปไว้ ในการศึกษาที่ประกอบด้วย (1) การกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นและเข้าถึงกลุ่มเด็กผู้หญิงอายุ 10-14 ปี ให้มากขึ้น (2) การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องอนามัยการเจริญพันธุ์และการใช้อุปกรณ์คุมกำเนิดต่าง ๆ แก่วัยรุ่นหญิงและชายที่มีเพศสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่การลดการตั้งครรภ์ และการคลอดซ้ำในหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี (3) การกำหนดมาตรการการคุมกำเนิด ที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและชีวิตประจำวันของวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยมีการเฝ้าระวังและติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานที่ชัดเจน (4) การให้ความสำคัญและส่งเสริมการลงทุนในเรื่องการศึกษาถ้วนหน้าแก่เด็กและเยาวชนทุกคน โดยต้องให้หลักประกันว่า ทุกคนที่อยู่ในวัยของการศึกษาภาคบังคับ ควรจะต้องได้เรียนหนังสือและได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ (5) การสนับสนุนการเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาที่รอบด้านของวัยรุ่น เพื่อให้มีทักษะในการแก้ไขปัญหาชีวิตที่

เหมาะสม (6) การส่งเสริมการสื่อสารเรื่องเพศของผู้ปกครองกับเด็กวัยรุ่น (7) การดึงวัยรุ่นให้ร่วมคิดร่วมทำ เพื่อจัดการปัญหา แทนที่จะมองวัยรุ่นเพียงเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา (8) การบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดเพื่อลด การสมรสในผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (9) การสนับสนุนและดึงผู้ชาย รวมถึงเด็กผู้ชายให้เข้ามามีส่วนรับรู้และ ร่วมแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (10) ในการกำหนดนโยบาย ต้องมีความตระหนักถึงความหลากหลายใน มาตรการต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ การศึกษาดังกล่าว ได้ให้ข้อเสนอเพื่อการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ของการจัดการและแก้ปัญหาแม่วัยรุ่นและการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ที่น่าสนใจประเด็น หนึ่ง ได้แก่ การพัฒนากลไกบูรณาการระหว่างหน่วยงานในทุกระดับ เพื่อให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลและ หลักฐานข้อเท็จจริงในการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานและติดตามประเมินผล โดยเฉพาะ ในด้านการ พัฒนาฐานข้อมูล เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ เช่น ระดับจังหวัด ที่ สอดคล้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยอาจเป็นฐานข้อมูลเดียว หรือเป็นระบบที่สามารถเชื่อมโยง ฐานข้อมูลในหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละประเด็น เพื่อนำไปสู่การบูรณาการในการวิเคราะห์และสามารถนำ ข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

ในระดับนโยบายของประเทศไทยในเรื่องการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น กลไกสนับสนุนทางกฎหมายที่สำคัญใน การขับเคลื่อนงานเริ่มมีความชัดเจนตั้งแต่มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการ ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559” ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2559 โดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 โดย พ.ร.บ.ฉบับดังกล่าวนี้ เป็นกลไกทางกฎหมายที่ประกาศใช้โดยมุ่งป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างบูรณาการ บนพื้นฐานในเรื่องสิทธิของวัยรุ่น ในที่นี้ “วัยรุ่น” หมายถึง บุคคลที่อายุมากกว่า 10 ปีแต่น้อยกว่า 20 ปี “สิทธิวัยรุ่น” ประกอบด้วย สิทธิในการตัดสินใจด้วย ตัวเอง ในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ ในการได้รับบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ ในการได้รับการจัด สวัสดิการสังคม ในการได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค และในการได้รับการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว

หน่วยงานในระดับกระทรวงที่มีบทบาทหลักในการทำหน้าที่ออกกฎกระทรวงและระเบียบให้ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงมหาดไทย การสร้างกลไกการ ทำงานที่สำคัญ ภายใต้พ.ร.บ.ฉบับนี้ ได้แก่ การจัดตั้ง “คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ใน วัยรุ่น” ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยได้จัดทำ “ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ใน วัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569” ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางหลักในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559

วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ในการทำงาน คือ “วัยรุ่นมีความรู้ด้านเพศวิถีศึกษา มีทักษะชีวิตที่ดี สามารถเข้าถึงบริการอนามัยเจริญพันธุ์ที่เป็นมิตร เป็นส่วนตัว รักษาความลับและได้รับสวัสดิการสังคมอย่างเสมอภาค” ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ มีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (1) ในปี พ.ศ. 2569 อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10-14 ปี ลดลงไม่เกิน 0.5 ต่อประชากรหญิงอายุ 10-14 ปี 1,000 คน และ (2) ในปี พ.ศ. 2569 อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี ลดลงไม่เกิน 25 ต่อประชากรอายุ 15-19 ปี 1,000 คน โดยมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่สำคัญ 5 ข้อ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเพศวิถีศึกษาและทักษะชีวิตที่มีคุณภาพและมีระบบการดูแลช่วยเหลือที่เหมาะสม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมบทบาทครอบครัวชุมชนและสถานประกอบกิจการในการเลี้ยงดูสร้างสัมพันธภาพและสื่อสารด้านสุขภาวะทางเพศของวัยรุ่น ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบบริการสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ ที่มีคุณภาพและเป็นมิตร ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือการคุ้มครองสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ และการจัดสวัสดิการสังคมในกลุ่มวัยรุ่น และ ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัยและการจัดการความรู้

ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 5 เป้าหมายที่สำคัญของการดำเนินงาน คือ เพื่อให้เกิดกลไกในการดำเนินงานบูรณาการทุกภาคส่วนหลัก ทั้งในด้านการจัดการฐานข้อมูล งานวิจัยและการจัดการความรู้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าประสงค์ 2 เรื่องคือ หนึ่ง มีศูนย์กลางฐานข้อมูลที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีกลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่มีความเป็นเอกภาพและปรับปรุงให้มีความถูกต้องครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับที่สามารถแจกแจงไปสู่การวิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุเพื่อระบุกลุ่มวัยรุ่นที่มีความเปราะบางสูงกว่าวัยรุ่นกลุ่มอื่นๆ และนำไปสู่การปรับปรุงกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมเพิ่มขึ้น การประสานกับสำนักงานสถิติแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัด การจัดให้มีหน่วยงานกลางและคณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการประสานการจัดเก็บ รวบรวม บูรณาการวิเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูลเพื่อใช้ในการติดตามความก้าวหน้า ของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ และเป้าประสงค์ที่สอง คือ เพื่อสนับสนุนการทำวิจัยและการจัดการความรู้และการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่ ส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ พัฒนาคือความร่วมมือกับแหล่งทุนทางด้านวิจัยในการกำหนดประเด็นการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาระเบียบเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรสนใจในการทำและใช้ประโยชน์จากงานวิจัย รวมถึง ข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น สนับสนุนการถอดบทเรียนอย่างเป็นระบบ การประยุกต์ใช้งานวิจัยข้อมูลเชิงประจักษ์และประสบการณ์ทำงานจากต่างประเทศในการนำมาพัฒนาและปรับปรุงกลยุทธ์

ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 5 นี้ การบูรณาการข้อมูล การใช้ประโยชน์และวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ การสนับสนุนการจัดทำนโยบายและดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหา การตั้งครุฑในวัยรุ่น ที่มีความเหมาะสม ไม่ใช่เพียงเฉพาะในระดับประเทศ แต่รวมถึงระดับพื้นที่จึง นับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก

3. ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการ “แม่วัยรุ่นในประเทศไทย: การบูรณาการการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายฐานข้อมูล ในระดับประเทศและระดับพื้นที่” ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมที่ 1) การจัดทำแผนที่การกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ของอัตราการคลอดในวัยรุ่นในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และ กิจกรรมที่ 2) การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ่นในระดับประเทศและระดับพื้นที่ การจัดทำแผนที่ฯ นี้ มุ่งเน้นไปยังกลุ่มวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี เป็นหลัก เนื่องจากข้อจำกัดทางข้อมูลของสำมะโนประชากรและเคหะ ที่มีถามข้อมูลการเคยให้กำเนิดบุตรเฉพาะสตรีที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป จึงไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในกลุ่มอายุ 10-14 ปี ตามตัวชี้วัดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDG ได้

กิจกรรมที่ 1

ในการจัดทำแผนที่การกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ของอัตราการคลอดในวัยรุ่น ในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ใช้ข้อมูลจาก 2 ฐานหลัก ได้แก่

1) **ฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิดปี 2561** กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานฉบับนี้ใช้ข้อมูลปี 2561 เป็นหลัก เนื่องจากเป็นปีที่มีข้อมูลล่าสุด การคำนวณอัตราการคลอดในวัยรุ่นใช้ข้อมูลการจดทะเบียนการเกิดมาเป็นตัวตั้ง และข้อมูลประชากรกลางปี จากฐานทะเบียนราษฎรเป็นตัวหาร เพื่อหาอัตราการคลอดต่อหญิงวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เนื่องจากมีแม่วัยรุ่นจำนวนไม่น้อย ที่คลอดและแจ้งเกิดในจังหวัดที่ไม่ใช่จังหวัดตามทะเบียนบ้านของตน สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับพื้นที่จึงมีความแตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้สะท้อนถึงสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยในพื้นที่ตามที่อยู่ตามทะเบียนบ้านของแม่วัยรุ่น จึงได้ปรับข้อมูลที่อยู่ในการจดทะเบียนการเกิดให้เป็นไปตามที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน ในการจำแนกจำนวนการเกิดเพื่อคำนวณอัตราการคลอดในระดับพื้นที่ ผลที่ได้จึงจะมีความแตกต่างจากการรายงานที่ผ่านมา รวมถึง ข้อมูลอัตราการคลอดในปี พศ. 2560 ที่รายงานล่าสุดในเอกสาร “สถานการณ์อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นและเยาวชน ปี 2560” ของสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ ซึ่งใช้ที่อยู่หรือสถานที่ในการจดทะเบียนการเกิดเป็นข้อมูลในการจำแนกจำนวนการเกิดในระดับพื้นที่

การวิเคราะห์อัตราการคลอดในวัยรุ่นจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิดในรายงานฉบับนี้ เป็นการใช้อินพุตข้อมูลที่ได้ปรับที่อยู่ให้เป็นตามทะเบียนบ้านของแม่วัยรุ่นแล้ว (นอกเหนือจากหากระบุไว้ว่าเป็นข้อมูลก่อนปรับข้อมูลที่อยู่)

2) **สำมะโนประชากรและเคหะ ปี 2543 และ ปี 2553** นำข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะของแต่ละปีมาเป็นตัวตั้ง และข้อมูลประชากรกลางปี จากฐานทะเบียนราษฎรในปี 2543 และ 2553 มาเป็นตัวหาร เพื่อหาอัตราการคลอดต่อหญิงวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

กิจกรรมที่ 2

การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ่นในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ทำโดยการใช้เทคนิคทางสถิติในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม กับการเป็นแม่วัยรุ่น ดังนี้

- 1) **การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัว (Bivariate analysis)** โดยใช้ข้อมูลระดับจังหวัดจากฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เช่น จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ร้อยละของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน สัดส่วนคนจนและความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดและอัตราการคลอดในวัยรุ่นของวัยรุ่นในจังหวัดนั้น ๆ

สำหรับการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจและสังคมกับอัตราการคลอดในวัยรุ่นในระดับอำเภอนั้น การศึกษานี้ได้ใช้ฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อย ที่ใช้ฐานข้อมูลจากสวัสดิการแห่งรัฐของกระทรวงการคลัง และฐานข้อมูลโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

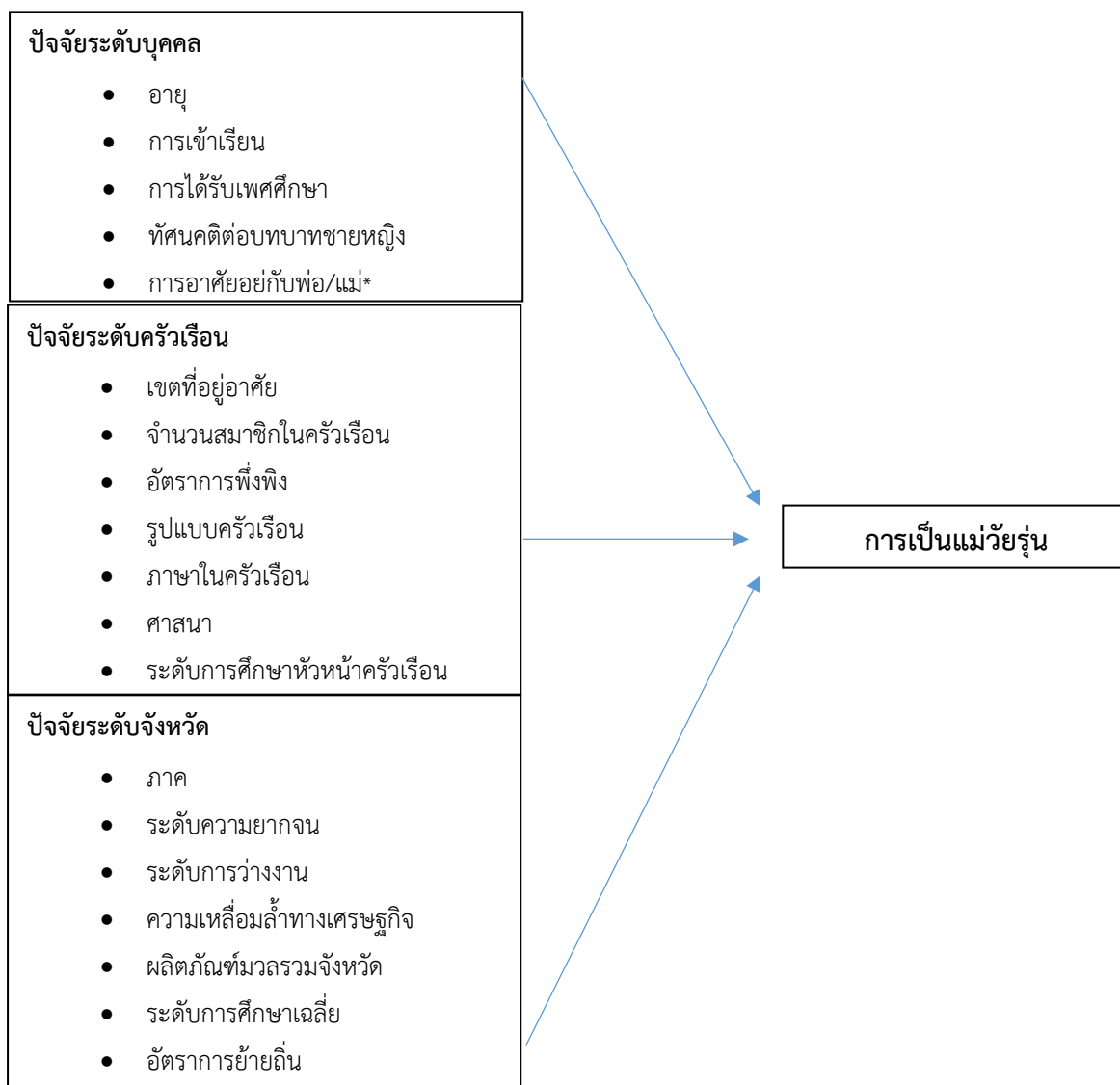
- 2) **การวิเคราะห์พหุตัวแปร (Multivariate analysis)** ผ่านการใช้สมการถดถอยพหุตัวแปร เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรในระดับจังหวัดและระดับบุคคล (ตัวแปรต้น) กับการเป็นแม่วัยรุ่น (ตัวแปรตาม) เนื่องจากตัวแปรตามเป็นตัวแปรแบบทวิภาค จึงใช้แบบจำลองเป็นสมการถดถอยโลจิสติก โดยนำตัวแปรต้นทั้งหมดใส่เข้าไปในสมการพร้อมกัน เพื่อให้เห็นอิทธิพลของแต่ละตัวแปรต้นต่อตัวแปรตาม โดยควบคุมอิทธิพลของตัวแปรต้นตัวอื่น ๆ

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์พหุตัวแปรนี้ มาจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย (MICS 5 ใน 14 จังหวัด) ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2558 - มีนาคม 2559 โดยได้จัดทำควบคู่กับการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในระดับประเทศ และจัดทำตามแนวทางที่เป็นมาตรฐานของ MICS ในระดับโลก โดยการสำรวจนี้ต้องการรวบรวมข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นสถานการณ์เด็กและสตรีของประเทศ เพื่อเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญในการติดตามความก้าวหน้าตามเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ

การสำรวจใน 14 จังหวัดนี้ ได้คัดเลือกจังหวัดตัวอย่าง 14 จังหวัดจาก 4 ภาคของประเทศไทย ด้วยการใช้เกณฑ์พิจารณาคัดเลือกด้านความเสมอภาค โดยใช้เกณฑ์สัดส่วนคนยากจนเป็นหลัก จังหวัดที่ได้รับคัดเลือก ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ตาก นครพนม กาฬสินธุ์ ยโสธร บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ

เกษ กาญจนบุรี และราชบุรี ส่วนในภาคใต้ การสำรวจนี้ได้พิจารณาคัดเลือกจังหวัด สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ด้วยเหตุผลด้านความไม่สงบที่มีมาอย่างต่อเนื่อง

การเป็นแม่วัยรุ่น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ปัจจัยระดับบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับจังหวัด ซึ่งปัจจัยในแต่ละระดับอาจส่งผลต่อการเป็นแม่วัยรุ่นของผู้หญิงในพื้นที่นั้นๆ ได้ ตัวแปรตามในแบบจำลองการวิเคราะห์โลจิสติก คือ การเป็นแม่วัยรุ่นของสตรีอายุ 15-19 ปี ส่วนตัวแปรต้นได้แบ่งเป็นปัจจัยตามกรอบการวิจัย (รูป 2)

รูป 2 กรอบการวิจัย

หมายเหตุ : * การได้อยู่กับพ่อแม่ถามเฉพาะผู้ที่มีอายุไม่เกิน 17 ปี

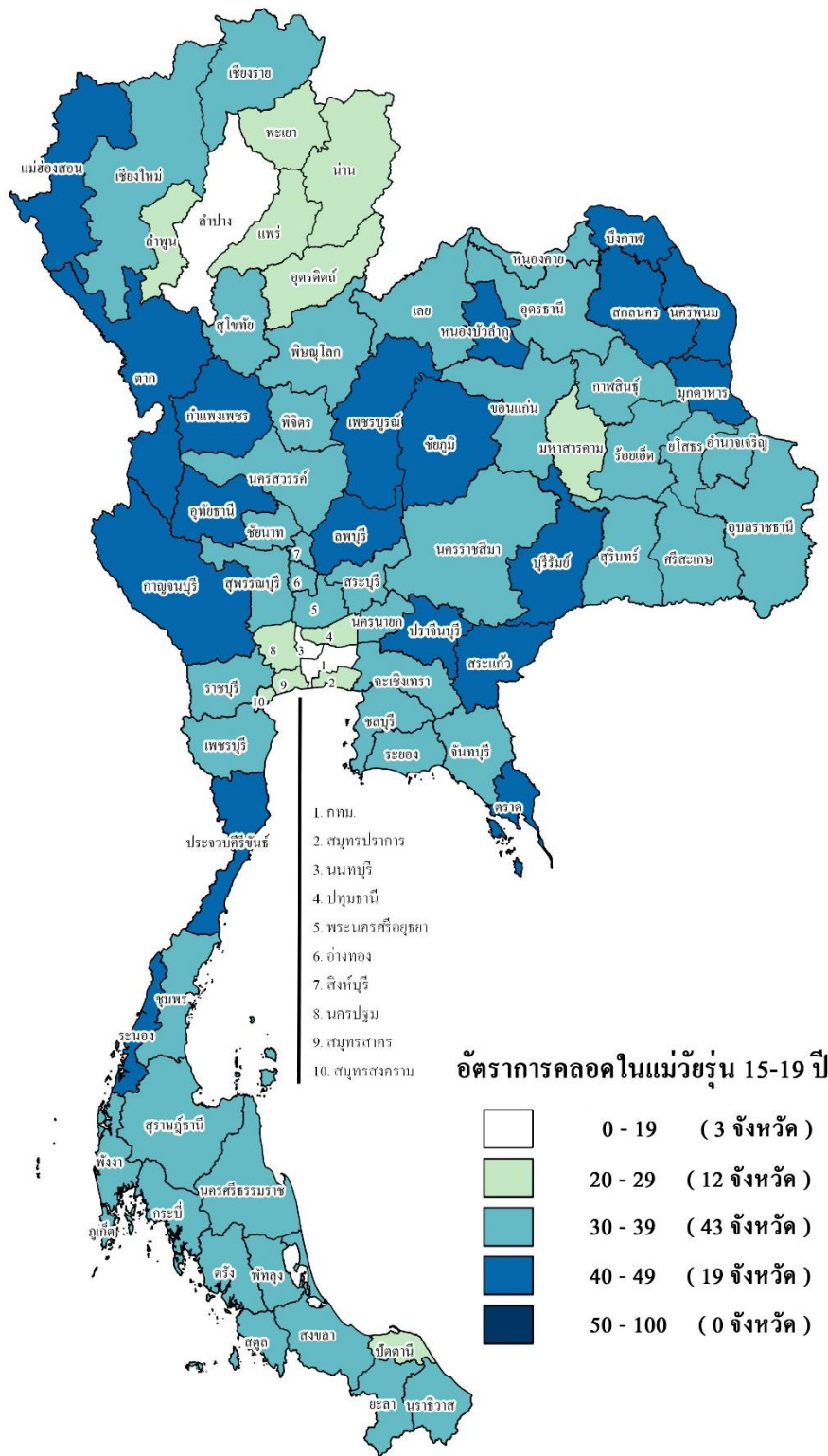
4. ผลการวิจัย : แม่วัยรุ่นในประเทศไทย

4.1 สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย

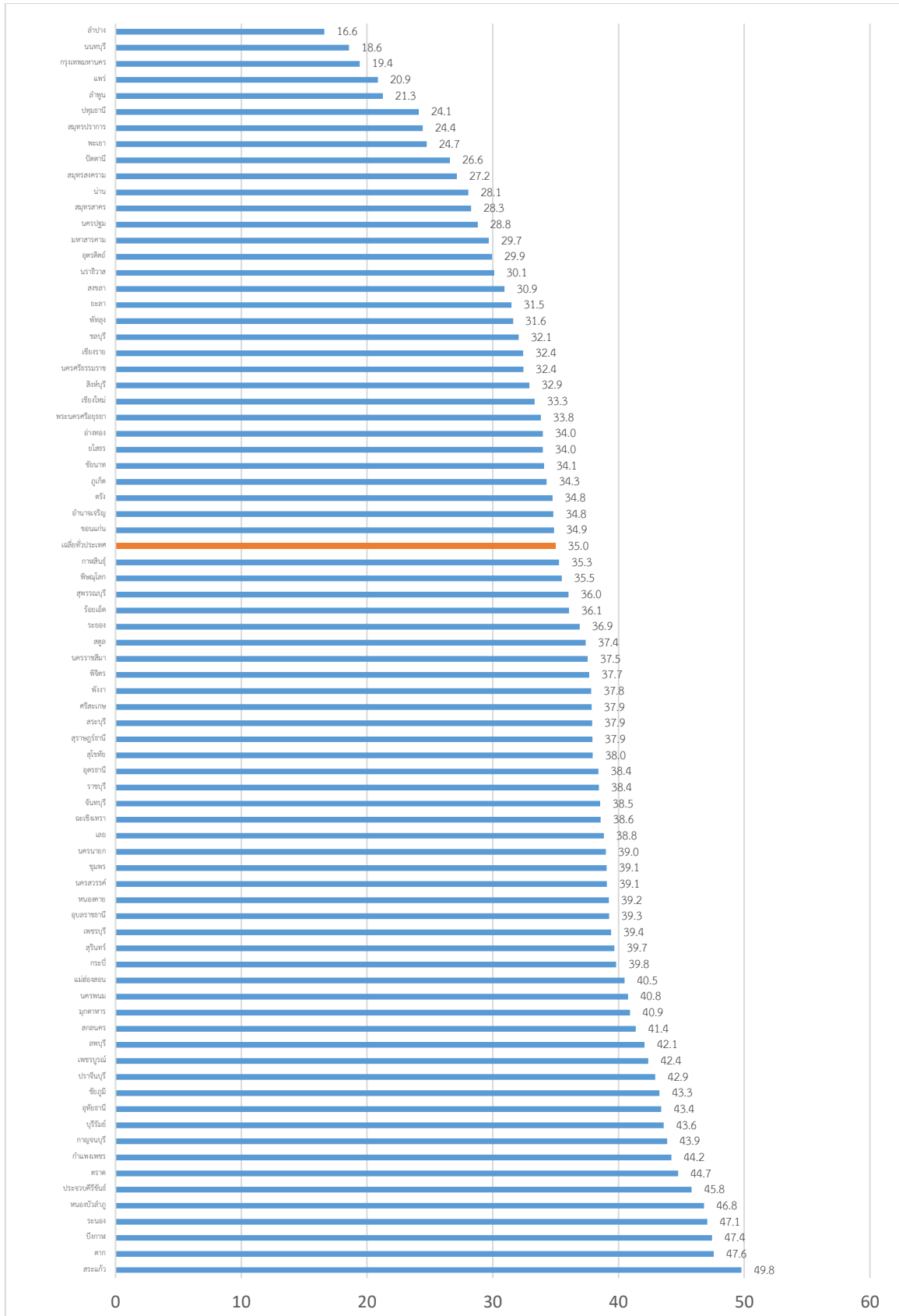
4.1.1 สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับจังหวัด

ข้อมูลจากการจดทะเบียนการเกิด พ.ศ. 2561

ในภาพรวมประเทศ ภายหลังได้ปรับข้อมูลการจดทะเบียนการเกิดให้เป็นไปตามที่อยู่ตามทะเบียนบ้านของแม่ อัตราการคลอดในแม่วัยรุ่นอายุ 15-19 ปีเท่ากับ 35 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน เมื่อจำแนกตามจังหวัด อัตราการคลอดในวัยรุ่น มีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 17 ถึง 50 โดย 10 จังหวัดแรก ที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี สูงที่สุด ได้แก่ สระแก้ว (50) ตาก (48) บึงกาฬ (47) ระนอง (47) หนองบัวลำภู (47) ประจวบคีรีขันธ์ (46) ตราด (45) กำแพงเพชร (44) กาญจนบุรี (44) และบุรีรัมย์ (44) ตามลำดับ ขณะที่ 10 จังหวัดแรกที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี ที่ต่ำที่สุด ได้แก่ ลำปาง (17) นนทบุรี (19) กรุงเทพมหานคร (19) แพร่ (21) ลำพูน (21) ปทุมธานี (24) สมุทรปราการ (24) พะเยา (25) ปัตตานี (27) และสมุทรสงคราม (27) ตามลำดับ (รูป 3 และ รูป 4)

รูป 3 แผนที่การกระจายตัวอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561 จำแนกตามรายจังหวัดที่แม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

รูป 4 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561 เรียงอันดับตามรายจังหวัดที่แม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

ที่มา : สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์

รูป 3 และ รูป 4 ในข้างต้นเป็นการแสดงอัตราการคลอดในวัยรุ่นตาม “ทะเบียนบ้าน” ของแม่ ซึ่งได้ผ่านการปรับข้อมูลการคลอดในวัยรุ่นให้เป็นไปตามทะเบียนที่อยู่ แทนที่จะเป็นอัตราการคลอดในวัยรุ่นตาม “สถานที่เกิด” การปรับข้อมูลเช่นนี้จะช่วยสะท้อนสถานการณ์ในระดับจังหวัดได้ดีขึ้น เพราะปัญหาแม่วัยรุ่นควรจะสะท้อนตามสถานที่อยู่อาศัยของวัยรุ่น มากกว่าสถานที่คลอดของวัยรุ่น การปรับข้อมูลดังกล่าวทำให้ภาพสถานการณ์แม่วัยรุ่นของประเทศเปลี่ยนไป

ใน ตาราง 1 เป็นการเปรียบเทียบอัตราการคลอดวัยรุ่นที่คำนวณจาก “สถานที่เกิด” และ “ทะเบียนบ้าน” โดยเรียงลำดับจังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นสูงสุดของประเทศ 10 อันดับแรกจาก “สถานที่เกิด” จะเห็นได้ว่า ทั้งอัตราการคลอดในวัยรุ่นและอันดับของทุกจังหวัดแตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าใช้ข้อมูลใดในการคำนวณ ในหลายจังหวัดอัตราการคลอดวัยรุ่นที่คำนวณตาม “สถานที่คลอด” และ “ทะเบียนบ้าน” ไม่ได้แตกต่างกันมาก เช่น ตาก และตราด แต่ในหลายจังหวัด การปรับข้อมูลแม่วัยรุ่นให้เป็นไปตามทะเบียนบ้านของแม่ เปลี่ยนสถานการณ์ของจังหวัดอย่างมาก เช่น ชลบุรี ที่อัตราการคลอดวัยรุ่นของจังหวัดสูงถึง 50.1 ต่อประชากรวัยรุ่นหญิง 1,000 คน สูงเป็นอันดับที่ 3 ของประเทศ แต่เมื่อปรับข้อมูลให้เป็นไปตามทะเบียนบ้านของวัยรุ่นหญิงแล้ว พบว่าชลบุรีมีอัตราการคลอดวัยรุ่นเพียง 32.1 ต่อประชากรวัยรุ่นหญิง 1,000 คน ซึ่งเป็นอันดับที่ 58 ของประเทศ

สาเหตุที่อัตราการคลอดในวัยรุ่นหลายจังหวัดสูงเมื่อใช้ข้อมูลสถานที่คลอด แต่ต่ำลงอย่างมากเมื่อเปลี่ยนไปใช้ข้อมูลทะเบียนบ้าน เนื่องจากมีวัยรุ่นที่ไปคลอดบุตรในจังหวัดที่ตนเองไม่ได้มีที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน จังหวัดเหล่านี้มักเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ เช่น นครนายก ชลบุรี ระยอง ภูเก็ต หรือสมุทรสาคร ที่มีการย้ายถิ่นจากจังหวัดอื่น หรือมีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่ดึงดูดคนจากจังหวัดข้างเคียงมาใช้บริการคลอดบุตร

ในทางกลับกัน รูป 4 แสดงให้เห็นว่าสระแก้วมีอัตราการคลอดวัยรุ่นสูงที่สุดในประเทศหากใช้ทะเบียนบ้านเป็นฐานในการคำนวณ แต่ใน ตาราง 1 จะเห็นว่าสระแก้วไม่ได้ติด 10 อันดับแรกเลย การเลือกใช้ข้อมูลจึงส่งผลต่อความเข้าใจสถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับจังหวัด หากใช้ข้อมูลจากทะเบียนบ้านจะสามารถสะท้อนถึงปัญหาแม่วัยรุ่นตามสถานที่อยู่อาศัยของวัยรุ่นได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม การใช้ข้อมูลทะเบียนบ้านยังคงมีข้อจำกัดเพราะยังคงมีวัยรุ่นบางส่วนที่ไม่ได้อาศัยตามที่อยู่ทะเบียนบ้าน

ตาราง 1 เปรียบเทียบสถานการณ์แม่วัยรุ่นรายจังหวัด 10 อันดับแรกก่อนปรับและหลังปรับข้อมูลที่อยู่

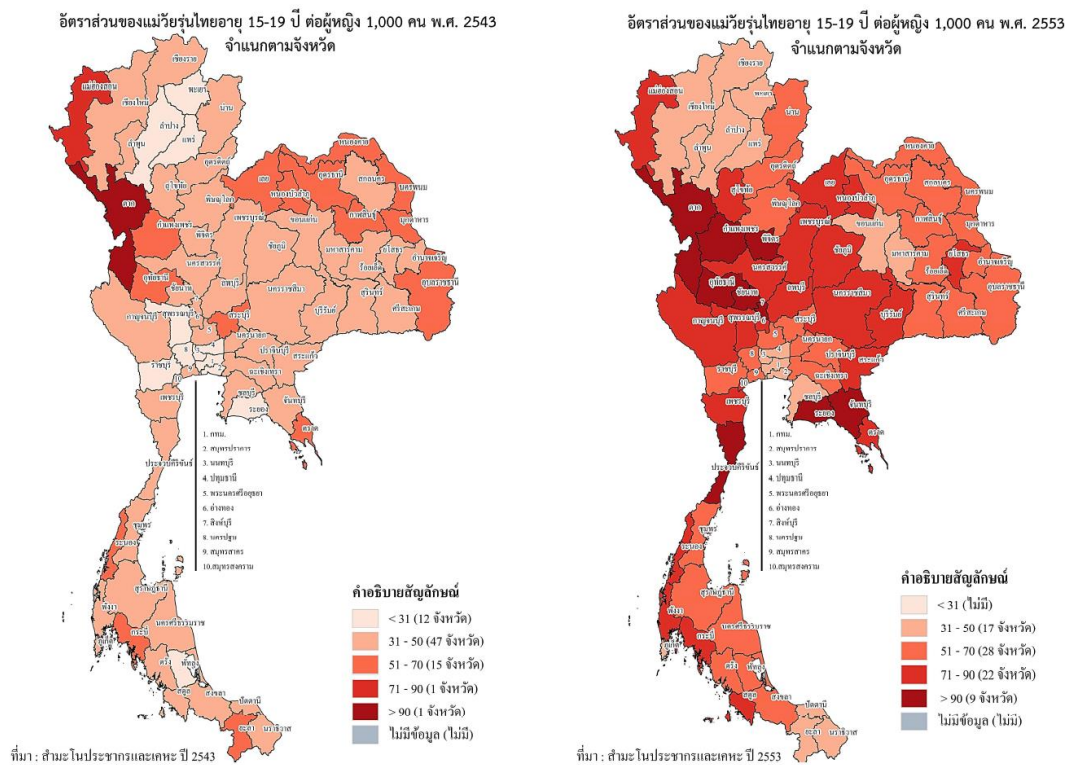
	อัตราการคลอด ของหญิง 15-19 ต่อประชากร 1,000 คน (ก่อนปรับข้อมูล)	อัตราการคลอด ของหญิง 15-19 ต่อประชากร 1,000 คน (หลังปรับข้อมูล)	อันดับตามข้อมูล ทะเบียนการเกิด (ก่อนปรับข้อมูล)	อันดับตามข้อมูล ทะเบียนการเกิด (หลังปรับข้อมูล)
ประจวบคีรีขันธ์	51.4	45.8	1	6
นครนายก	50.5	39.0	2	27
ชลบุรี	50.1	32.1	3	58
ตาก	48.8	47.6	4	2
ระยอง	48.7	36.9	5	41
ตราด	46.3	44.7	6	7
ภูเก็ต	45.8	34.3	7	49
สมุทรสาคร	45.4	28.3	8	66
แม่ฮ่องสอน	45.4	40.5	9	19
จันทบุรี	44.5	38.5	10	30

ข้อมูลจากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543 และ 2553

การสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากรทุกคนในประเทศไทย ตามที่อยู่อาศัยจริงในห้วงเวลาของการสำรวจ ซึ่งมีความครอบคลุม ทั้งกลุ่มคนไทยและคนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือนในวันสำมะโน ในการทำสำมะโนฯ มีการสอบถามประชากรเพศหญิง ที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไปทุกคน เกี่ยวกับการมีบุตรที่ตนเองเป็นผู้ให้กำเนิดและมีชีวิตอยู่ขณะคลอด หรือ “บุตรเกิดรอด” ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่น ทั้งในระดับประเทศ และระดับพื้นที่จังหวัดรวม ถึงพื้นที่อำเภอได้ อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดจากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ มีความแตกต่างจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนการเกิด โดยจะสามารถแสดงตัวชี้วัดที่เป็น “อัตราการเป็นแม่วัยรุ่น” ของประชากรหญิงอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป ในขณะที่ ข้อมูลจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนการเกิด จะแสดงตัวชี้วัดที่เป็น “อัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่น” ได้ตั้งแต่อายุ 10 ปี ขึ้นไป

เนื่องจากการทำสำมะโนประชากรและเคหะ มีรอบในการสำรวจเป็นทุก 10 ปี ทำให้การใช้ข้อมูลฐานนี้ ในการติดตามสถานการณ์แม่วัยรุ่นค่อนข้างมีข้อจำกัด โดยเฉพาะ ในเรื่องความต่อเนื่องและระยะห่างของข้อมูลจากแต่ละรอบการสำรวจ อย่างไรก็ตาม ข้อดีซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญของข้อมูล คือ เป็นข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์แม่วัยรุ่น “ตามการอยู่อาศัยจริง” ของหญิงวัยรุ่นในแต่ละพื้นที่ ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

จากฐานข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะในปี พ.ศ 2553 เมื่อพิจารณาในกลุ่มวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี พบว่า ในกลุ่มประชากรที่มีสัญชาติไทย อัตราการเป็นแม่วัยรุ่น (ซึ่งหมายถึง หญิงวัยรุ่นที่มีบุตรเกิดรอดแล้วอย่างน้อย 1 คน) เท่ากับ 59.8 ต่อ ประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ขณะที่ในกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่สัญชาติไทย มีอัตราที่ค่อนข้างสูงกว่ามาก ที่ 79.4 เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์จากสำมะโนประชากรและเคหะ ในปี พ.ศ 2543 พบว่า อัตราการเป็นแม่วัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มประชากรหญิงที่มีสัญชาติไทย แต่ลดลงในกลุ่มประชากรหญิงที่ไม่ใช่สัญชาติไทย โดยมีอัตราเท่ากับ 39.9 และ 100.4 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ตามลำดับ

รูป 5 แผนที่การกระจายตัวอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน จากสำมะโนประชากรและเคหะ ปี 2543 และ 2553 จำแนกตามรายจังหวัด

เนื่องจากการศึกษานี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะทั้งในปีพ.ศ. 2543 และ 2553 จึงได้นำข้อมูลสถานการณ์แม่วัยรุ่นมาเปรียบเทียบกับ โดยพิจารณาเฉพาะประชากรหญิงที่มีสัญชาติไทย ในกลุ่มอายุ 15-19 ปี และทำการจำแนกข้อมูลกระจายตามภูมิภาคศาสตร์พื้นที่ระดับจังหวัด เปรียบเทียบอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นของแต่ละจังหวัด กับค่าเฉลี่ยของอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นในระดับประเทศ (กำหนดให้เป็นข้ออ้างอิงเท่ากับ 1.0) ทำให้สามารถจำแนกพื้นที่จังหวัดในประเทศไทยออกได้เป็น 4 กลุ่ม (ตาราง 2)

กลุ่มที่ 1 พื้นที่จังหวัดที่มีอัตราการเป็นแม่วัยรุ่น “สูงกว่า” ค่าเฉลี่ยของประเทศทั้งในปี พ.ศ. 2553 และ 2543 หรือ “สูงต่อเนื่อง” รวม 39 จังหวัด ได้แก่ (เรียงตามลำดับอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นในปี 2553) ประจวบคีรีขันธ์ อุทัยธานี ตาก ชัยนาท จันทบุรี กำแพงเพชร พิจิตร พังงา นครสวรรค์ อ่างทอง สุโขทัย บุรีรัมย์ กระบี่ เพชรบุรีสระแก้ว สตูล ระนอง สมุทรสงคราม ชัยภูมิ หนองบัวลำภู แม่ฮ่องสอน กาญจนบุรี ตราด เลย ลพบุรี เพชรบูรณ์ สระบุรี ชุมพร อุดรธานี อำนาจเจริญ หนองคาย นครพนม นครนายก อุบลราชธานี พระนครศรีอยุธยา สุรินทร์ กาฬสินธุ์ มุกดาหาร และ ร้อยเอ็ด ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2 พื้นที่จังหวัดที่มีอัตราการเป็นแม่วัยรุ่น “ต่ำกว่า” ค่าเฉลี่ยของประเทศในปี พ.ศ. 2543 แต่มีอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นที่ “สูงกว่า” ค่าเฉลี่ยของประเทศในปี พ.ศ. 2553 หรือ “เคยต่ำแล้วสูง” รวม 11 จังหวัด ได้แก่ ระยอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ยโสธร นครราชสีมา ปราจีนบุรี ราชบุรี สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา พิษณุโลก และพัทลุง ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 พื้นที่จังหวัดที่มีอัตราการเป็นแม่วัยรุ่น “สูงกว่า” ค่าเฉลี่ยของประเทศในปี พ.ศ. 2543 แต่มีอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นที่ “ต่ำกว่า” ค่าเฉลี่ยของประเทศในปี พ.ศ. 2553 หรือ “เคยสูงและต่ำลงแล้ว” รวม 7 จังหวัด ได้แก่ ศรีสะเกษ น่าน สกลนคร เชียงราย มหาสารคาม นราธิวาส และ ยะลา ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4 พื้นที่จังหวัดที่มีอัตราการเป็นแม่วัยรุ่น “ต่ำกว่า” ค่าเฉลี่ยของประเทศทั้งในปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2553 หรือ “ต่ำต่อเนื่อง” รวม 19 จังหวัด ได้แก่ อุดรดิตถ์ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง นครปฐม สงขลา ลำพูน สมุทรปราการ ลำปาง เชียงใหม่ ขอนแก่น พะเยา แพร่ ชลบุรี กรุงเทพฯ ภูเก็ต นนทบุรี ปัตตานี และปทุมธานี ตามลำดับ

ตาราง 2 เปรียบเทียบอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นรายจังหวัดปี พ.ศ. 2543 และ 2553

กลุ่ม 1 จังหวัดที่สูงต่อเนื่อง	กลุ่ม 2 เคยต่ำ แล้วสูง	กลุ่ม 3 เคยสูงแล้วต่ำ	กลุ่ม 4 ต่ำต่อเนื่อง
ประจวบคีรีขันธ์	ระยอง	ศรีสะเกษ	อุดรดิตถ์
อุทัยธานี	สิงห์บุรี	น่าน	สุราษฎร์ธานี
ตาก	สุพรรณบุรี	สกลนคร	นครศรีธรรมราช
ชัยนาท	ยโสธร	เชียงราย	ตรัง
จันทบุรี	นครราชสีมา	มหาสารคาม	นครปฐม
กำแพงเพชร	ปราจีนบุรี	นราธิวาส	สงขลา
พิจิตร	ราชบุรี	ยะลา	ลำพูน
พังงา	สมุทรสาคร		สมุทรปราการ
นครสวรรค์	ฉะเชิงเทรา		ลำปาง
อ่างทอง	พิษณุโลก		เชียงใหม่
สุโขทัย	พัทลุง		ขอนแก่น
บุรีรัมย์			พะเยา
กระบี่			แพร่
เพชรบุรี			ชลบุรี
สระแก้ว			กรุงเทพมหานคร
สตูล			ภูเก็ต
ระนอง			นนทบุรี
สมุทรสงคราม			ปัตตานี
ชัยภูมิ			ปทุมธานี
หนองบัวลำภู			
แม่ฮ่องสอน			
กาญจนบุรี			
ตราด			

เลย			
ลพบุรี			
เพชรบูรณ์			
สระบุรี			
ชุมพร			
อุดรธานี			
อำนาจเจริญ			
หนองคาย			
นครพนม			
นครนายก			
อุบลราชธานี			
พระนครศรีอยุธยา			
สุรินทร์			
กาฬสินธุ์			
มุกดาหาร			
ร้อยเอ็ด			

4.1.2 สถานการณ์แม่ข่ายรุ่นในระดับอำเภอ

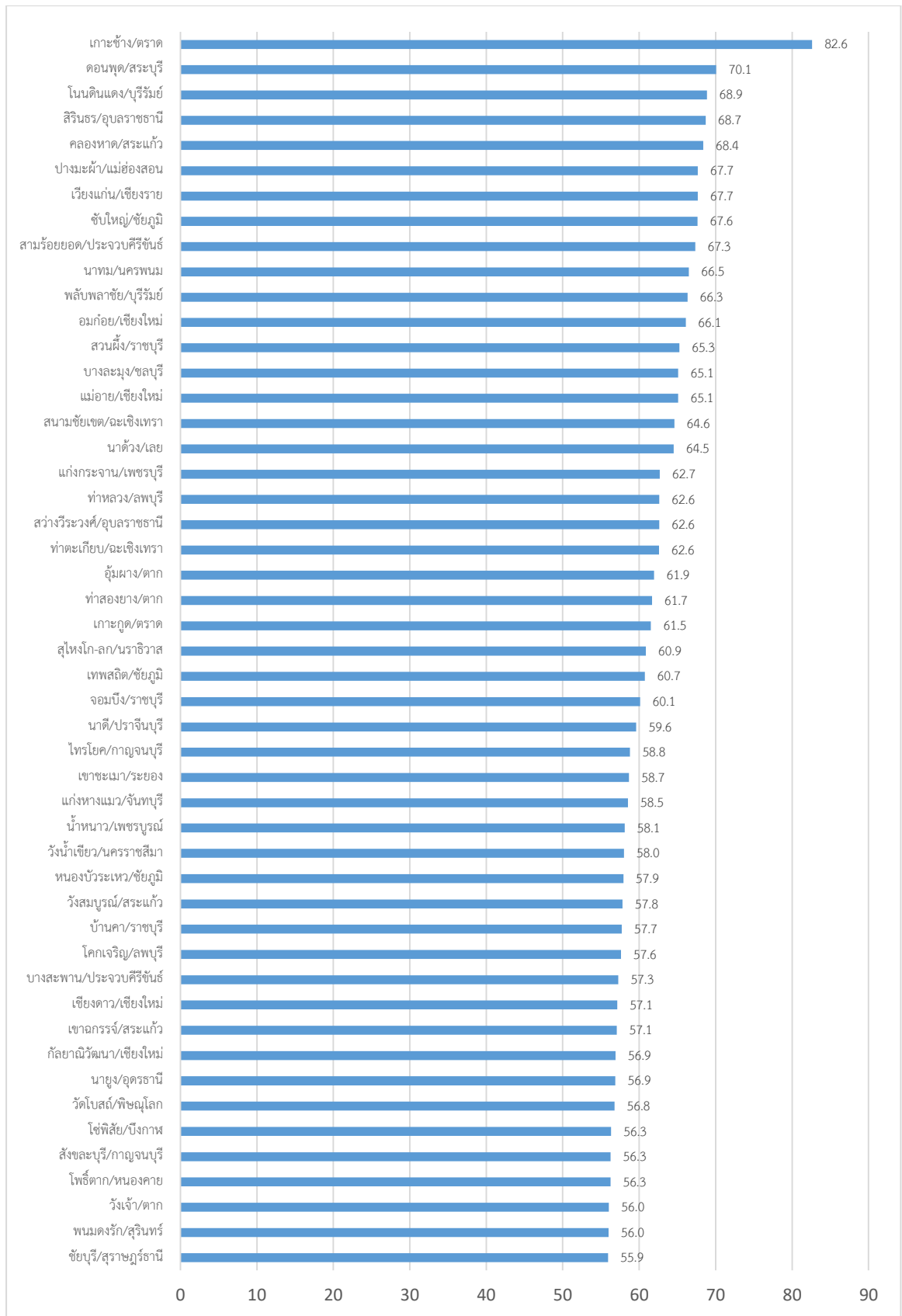
จากการนำเสนอในส่วนก่อนหน้านี สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ของจังหวัด เกี่ยวกับปัญหา การตั้งครุฑและเป็นแม่ข่ายรุ่น เปรียบเทียบกับสถานการณ์ในภาพรวมของประเทศ บางจังหวัดอาจกล่าวได้ ว่า เป็นจังหวัดที่มีปัญหาอยู่ในระดับที่ “สูง” ขณะที่บางจังหวัด อยู่ในระดับ “ปานกลาง” หรือ “ต่ำ” (เมื่อ เทียบกับสถานการณ์ภาพรวมและค่าเฉลี่ยของประเทศ) ซึ่งการวิเคราะห์ในลักษณะนี้ช่วยให้สามารถระบุและ กำหนด พื้นที่ที่ควรเป็น “จุดเน้น” ในการทำงานขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาและจัดการสถานการณ์แม่ข่ายรุ่นของ ประเทศได้อย่างเหมาะสมตรงจุดมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่จังหวัดที่มีสถานการณ์หรือปัญหาแม่ข่ายรุ่น ในระดับที่สูง ไม่ได้หมายความว่า ทุกพื้นที่อำเภอ หรือตำบลในจังหวัดนั้น จะมีสถานการณ์และปัญหาในระดับ เดียวกันทั้งจังหวัด เช่นเดียวกัน ในพื้นที่จังหวัดที่มีสถานการณ์ปัญหาแม่ข่ายรุ่นที่ต่ำเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของ ประเทศ ก็ไม่ได้มีนัยยะว่าทุกพื้นที่อำเภอในจังหวัดจะมีสถานการณ์ที่ดีเท่าเทียมกันหมด การวิเคราะห์ สถานการณ์แม่ข่ายรุ่นระดับอำเภอ หรือ ระดับพื้นที่ที่ย่อยกว่า ในแต่ละจังหวัด จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากใน การทำงานเพื่อแก้ไขจัดการปัญหาในระดับพื้นที่

ในส่วนนี้ นำเสนอการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับอำเภอ จากข้อมูลอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ปีพ.ศ. 2561 จากข้อมูลการจดทะเบียนการเกิด โดยการนำเสนอ 50 อำเภอที่มีอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นสูงที่สุด และ 50 อำเภอที่มีอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นต่ำที่สุด (รูป 6 และ รูป 7)

ผลการวิเคราะห์พบว่า จากอำเภอที่มีอัตราการคลอดสูงสุด 50 อันดับแรก มีอำเภอที่มีอัตราการคลอดสูงกระจายตัวอยู่ในหลายจังหวัด บางจังหวัดไม่ได้มีอัตราการคลอดในภาพรวมสูง แต่มีอัตราการคลอดในรายอำเภอสูง เช่น เชียงราย ที่อัตราคลอดเป็นอันดับ 57 ของประเทศ แต่อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย กลับเป็นอำเภอที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นสูงเป็นอันดับ 7 ของทั้งประเทศ

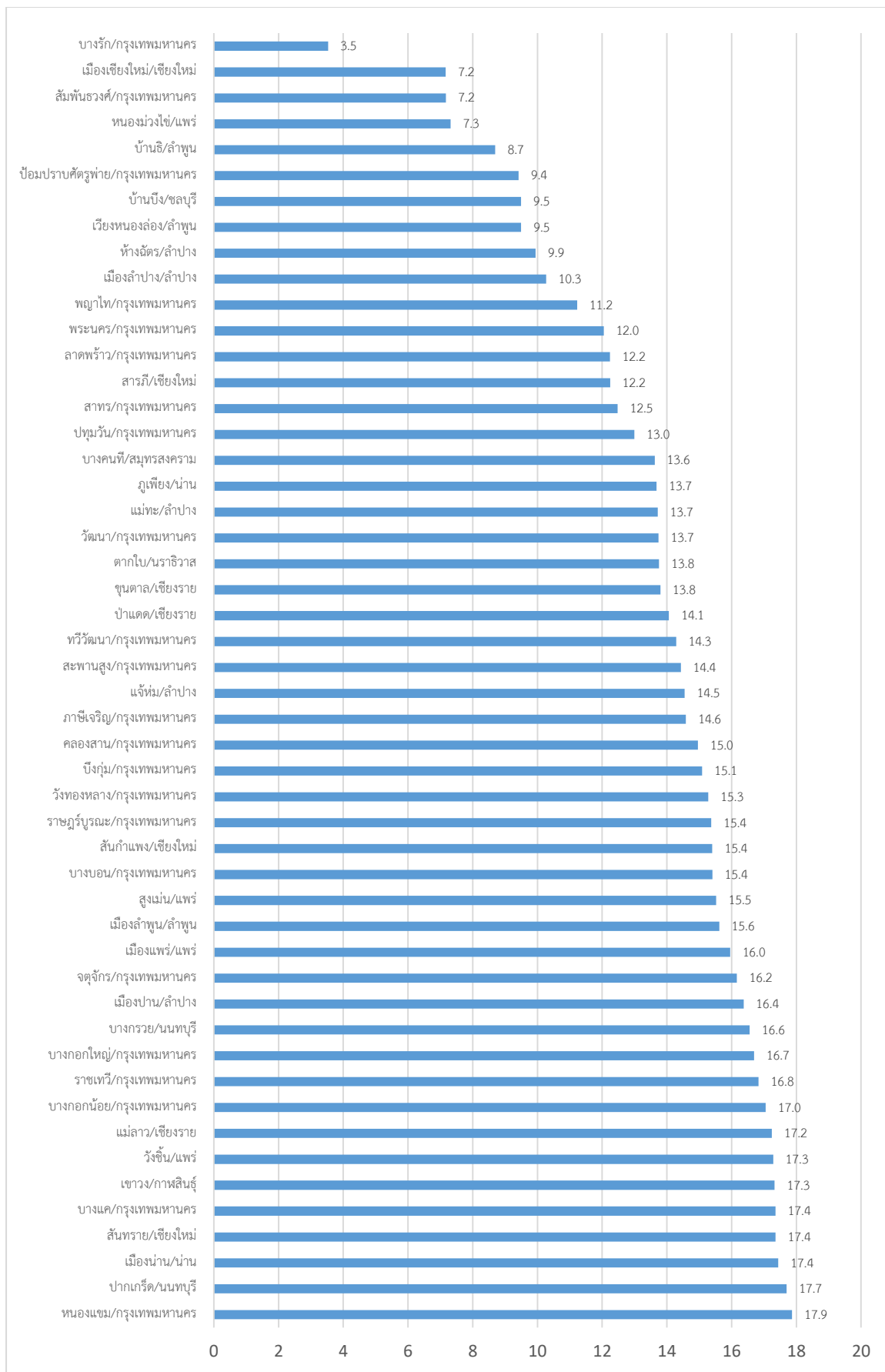
ในทางกลับกัน หลายจังหวัดที่มีอัตราการคลอดเฉลี่ยทั้งจังหวัดสูง เช่น ตาก บึงกาฬ ระนอง หนองบัวลำภู กำแพงเพชร และกาญจนบุรี ซึ่งจังหวัดเหล่านี้ติด 10 อันดับสูงสุด แต่เมื่อมาเรียงตามรายอำเภอ ไม่มีอำเภอใดของจังหวัดเหล่านี้ติดอยู่ใน 10 อันดับแรกเลย

การวิเคราะห์สถานการณ์ในระดับอำเภอจึงช่วยให้เห็นภาพของปัญหาในเชิงพื้นที่ชัดเจนขึ้น แม้บางจังหวัดที่มีภาพรวมอัตราคลอดในวัยรุ่นสูง แต่เมื่อมองในระดับอำเภอแล้ว จะพบว่าพื้นที่ที่ควรเป็นจุดเน้นอาจไม่ได้อยู่ในจังหวัดที่มีอัตราคลอดในวัยรุ่นสูงเสมอไป บางจังหวัดในภาพรวมจังหวัดอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แต่เมื่อพิจารณาในระดับอำเภอ อาจพบพื้นที่ที่ควรเป็นจุดเน้นในการแก้ปัญหาแม่วัยรุ่นได้

รูป 6 50 อำเภอที่มีอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นสูงสุด พ.ศ. 2561

หมายเหตุ : อัตราการคลอดคำนวณตามอำเภอที่แม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

รูป 7 50 อำเภอที่มีอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นต่ำที่สุด พ.ศ. 2561

หมายเหตุ : อัตราการคลอดคำนวณตามอำเภอที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

เพื่อให้เห็นความเหลื่อมล้ำของปัญหาภายในจังหวัดชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษานี้ได้จำแนกจังหวัดที่พิจารณาออกเป็น 3 กลุ่มจังหวัด ที่มีปัญหาใน “ระดับสูง” “ระดับต่ำ” และ “ระดับปานกลาง” ตามลำดับ (หรือ มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นของภาพรวมจังหวัดที่ สูง/ต่ำ/ปานกลางหรือใกล้เคียงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ และค่าเฉลี่ยภาพรวมประเทศ) เพื่อเปรียบเทียบสถานการณ์ในแต่ละอำเภอของจังหวัดนั้น ๆ

จังหวัดที่มีสถานการณ์แม่วัยรุ่นระดับ “สูง”

จากข้อมูลฐานทะเบียนการเกิดในปีพ.ศ 2561 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปีสูงที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว ตาก บึงกาฬ ระนอง และหนองบัวลำภู ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยของอัตราการคลอดฯ อยู่ในช่วง 46.8 ถึง 49.8 ต่อหญิง 1,000 คน จากตาราง 3 จะเห็นได้ว่า แต่ละจังหวัดถึงแม้จะมีค่าเฉลี่ยอัตราการคลอดที่สูง แต่ก็มี ความแตกต่างของสถานการณ์รายอำเภอโดยเห็นได้จากช่วงพิสัย โดยจังหวัดตากมีช่วงค่าพิสัยที่สูงที่สุด เนื่องจากมีอัตราการคลอดรายอำเภอต่ำที่สุด 29.2 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน

ตัวเลขนี้แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์และพิจารณาสถานการณ์แม่วัยรุ่น เฉพาะในระดับภาพรวมของจังหวัดนั้น ไม่เพียงพอในการทำความเข้าใจบริบทของแต่ละพื้นที่เพื่อการแก้ปัญหาและจัดการสถานการณ์อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในระดับอำเภอและระดับพื้นที่ที่ย่อยกว่า เช่นในกรณีของจังหวัดตากที่มีพื้นที่อำเภอจำนวนมากที่อัตราการคลอดในวัยรุ่นอยู่ในระดับที่สูงกว่าภาพรวมของประเทศอยู่มาก แต่ในขณะเดียวกัน จังหวัดตากก็มีอำเภอที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าภาพรวมของประเทศเช่นกัน (ตาราง 4 และ รูป 8)

ความแตกต่างระหว่างจังหวัดที่พบนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำและความแตกต่างของบริบทสถานการณ์ปัญหาแม่วัยรุ่นที่มีในแต่ละจังหวัด โดยเฉพาะในระดับอำเภอ ที่บางจังหวัดแม้จะมีระดับปัญหาที่สูงแต่มีบริบทใกล้เคียงกันในเกือบทุกอำเภอ ขณะที่บางจังหวัดมีระดับปัญหาในภาพรวมจังหวัดที่ต่ำกว่าแต่มีบริบทและสภาพของปัญหาที่แตกต่างกันมากในแต่ละพื้นที่อำเภอ ซึ่งเป็นความท้าทายของจังหวัดที่ต้องตระหนักและทำความเข้าใจในการกำหนดมาตรการและแผนการทำงานที่เหมาะสมเพื่อจัดการสถานการณ์และปัญหาในระดับพื้นที่

ตาราง 3 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 สูงที่สุด

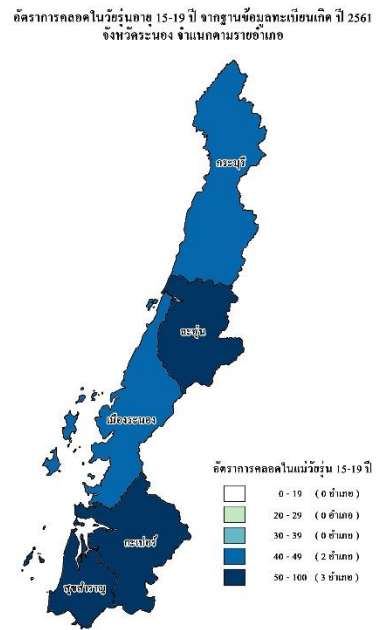
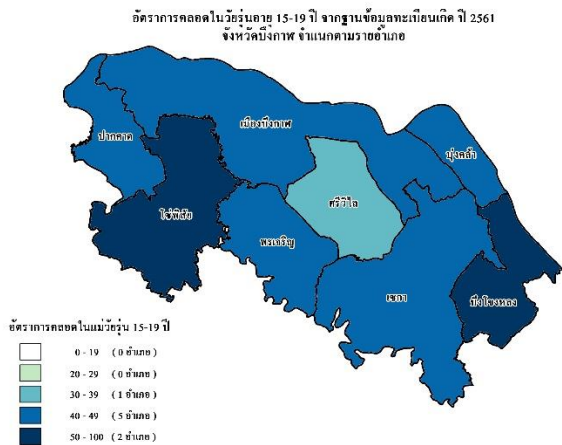
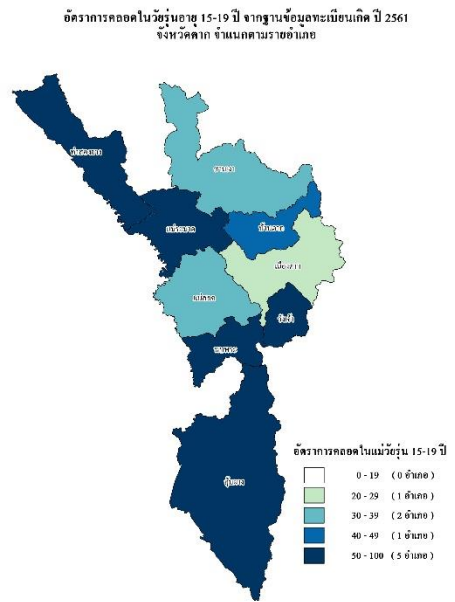
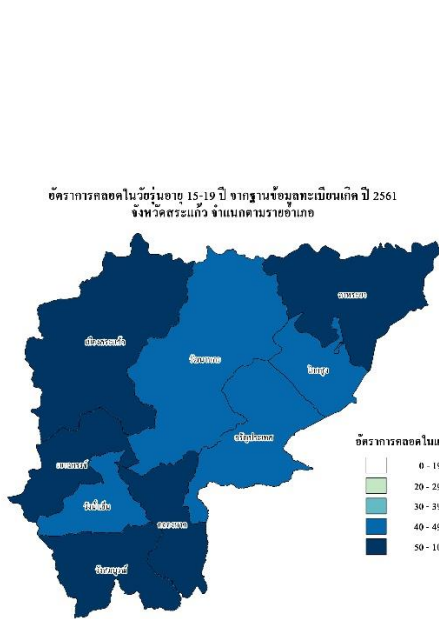
5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น สูงที่สุด ปีพ.ศ. 2561	เฉลี่ยทั้งจังหวัด	อัตราการคลอดฯ ระดับอำเภอ		
		ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าพิสัย
สระแก้ว	49.8	41.7	68.4	26.7
ตาก	47.6	29.2	61.9	32.7
บึงกาฬ	47.4	34.2	56.3	22.1
ระนอง	47.1	45.3	53.5	8.2
หนองบัวลำภู	46.8	44.9	49.0	4.1

หมายเหตุ 80 ขึ้นไป 70-79 60-69 50-59 40-49 <40 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน

ตาราง 4 อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ในแต่ละอำเภอ ของ 5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดฯ สูงที่สุด

อัตราฯ ต่อหญิง อายุ 15-19 ปี 1,000 คน	สระแก้ว	ตาก	บึงกาฬ	ระนอง	หนองบัวลำภู
60-69	คลองหาด	อุ้มผาง ท่าสองยาง			
50-59	วังสมบูรณ์ ตาพระยา เมืองสระแก้ว	วังเจ้า พบพระ แม่ระมาด	โซ่พิสัย บึงโขงหลง	กะเปอร์ สุขสำราญ ละอุ่น	
40-49	โคกสูง วังน้ำเย็น วัฒนานคร อรัญประเทศ	บ้านตาก	เซกา ปากคาด เมืองบึงกาฬ บุ่งคล้า พรเจริญ	กระบุรี เมืองระนอง	ศรีบุญเรือง นากลาง สุวรรณคูหา เมือง หนองบัวลำภู นาวัง โนนสัง
ต่ำกว่า 40		แม่สอด สามเงา	ศรีวิไล		

เมืองตาก

อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวนคนรายอำเภอ

รูป 8 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561 จำแนกตามอำเภอของ 5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นสูงที่สุด

จังหวัดที่มีสถานการณ์แม่วัยรุ่นระดับ “ปานกลาง” (ใกล้เคียงค่าเฉลี่ยของประเทศ)

สำหรับกลุ่มจังหวัดที่มีภาพรวมอัตราการคลอดในวัยรุ่นใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของประเทศ (35 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน) เมื่อแสดงอัตราการคลอดเป็นรายอำเภอ จะพบความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำของสถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับอำเภอ เช่นเดียวกับกลุ่มจังหวัดที่มีสถานการณ์แม่วัยรุ่นในภาพรวมระดับที่สูงและระดับที่ต่ำเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นระดับอำเภอที่ต่ำที่สุด และที่สูงที่สุด อยู่ในช่วงพิสัยที่ค่อนข้างกว้าง ตั้งแต่ 7.2 ต่อหญิง 1,000 คน ถึง 66.1 ต่อหญิง 1,000 คน (ค่าพิสัยสูงเท่ากับ 58.9) หรือ จังหวัดชลบุรี ที่มีช่วงของอัตราการคลอดฯ ระดับอำเภอ ต่ำที่สุด ถึงสูงที่สุด อยู่ตั้งแต่ 9.5 ต่อหญิง 1,000 คน ถึง 65.1 ต่อหญิง 1,000 คน จะเห็นได้ว่า ทั้งสองจังหวัดนี้ ในภาพรวมของจังหวัดมีอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมของประเทศเล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอ จะพบทั้งอำเภอที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น ต่ำเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ (เช่น อำเภอเมืองเชียงใหม่ สารภี สันกำแพง สันทราย หางดง และดอยสะเก็ด ของจังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี) ซึ่งมีอัตราการคลอดในวัยรุ่นต่ำกว่า 20 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน) ขณะเดียวกัน ก็พบอำเภอที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น สูงเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศด้วยเช่นกัน (เช่น อำเภอแม่สาย และอมก๋อย ของจังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอบางละมุงของจังหวัดชลบุรีซึ่งมีอัตราการคลอดฯ สูงกว่า 60 ต่อหญิง 1,000 คน)

ตาราง 5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ใกล้เคียงค่าเฉลี่ยของประเทศ

5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นใกล้เคียงค่าเฉลี่ยประเทศ ปีพ.ศ. 2561	เฉลี่ยทั้งจังหวัด	อัตราการคลอดฯ ระดับอำเภอ		
		ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าพิสัย
เลย	38.8	20.5	64.5	44
สระบุรี	37.9	22.2	70.1	47.9
เชียงใหม่	33.3	7.2	66.1	58.9
ชลบุรี	32.1	9.5	65.1	55.6
นราธิวาส	30.1	13.8	60.9	47.1

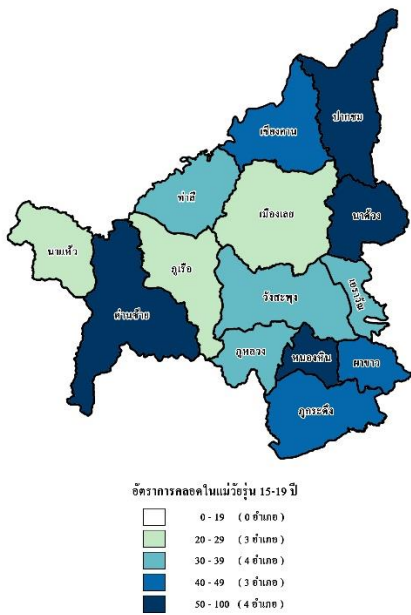
หมายเหตุ ■ 80 ขึ้นไป ■ 70-79 ■ 60-69 ■ 50-59 ■ 40-49 ■ ต่ำกว่า 40 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน

ตาราง 6 อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ในแต่ละอำเภอ ของจังหวัดเลย สระบุรี เชียงใหม่ ชลบุรี และนราธิวาส

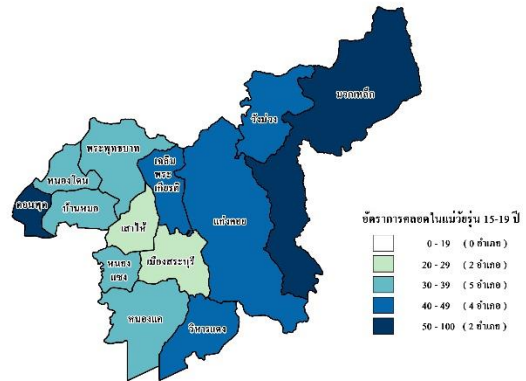
	เลย	สระบุรี	เชียงใหม่	ชลบุรี	นราธิวาส
70-79		ดอนพุด			
60-69	นาด้าง		แม่เฒ่า อมก๋อย	บางละมุง	สุโหงโกลก
50-59	ด่านซ้าย หนองหิน ปากชม	มวกเหล็ก	กัลยาณิวัฒนา เชียงดาว	บ่อทอง	
40-49	เชียงคาน ภูกระดึง ผาขาว	แก่งคอย วิหารแดง เฉลิมพระเกียรติ วังม่วง	ฝาง สะเมิง ไชยปราการ ฮอด แม่แจ่ม เวียงแหง	หนองใหญ่	
ต่ำกว่า 40	นาแห้ว ภูเรือ เมืองเลย	เสาไห้ เมืองสระบุรี บ้านหมอ	เมืองเชียงใหม่ สารภี สันกำแพง	บ้านบึง เมืองชลบุรี เกาะสีชัง	ตากใบ จะนะ ศรีสาคร

	ท่าลี่	หนองแขง	สันทราย	ลัดทึบ	เจาะไอร้อง
	วังสะพุง	หนองโดน	หางดง	พนัสนิคม	บาเจาะ
	เอราวัณ	พระพุทธบาท	ดอยสะเก็ด	ศรีราชา	รือเสาะ
	ภูหลวง	หนองแค	แม่ออน	เกาะจันทร์	สุคีริน
			สันป่าตอง	พานทอง	สุโขทัย
			ดอยหล่อ		เมืองนราธิวาส
			ดอยเต่า		ระแงะ
			เมริม		แว้ง
			พร้าว		ยี่งอ
			แม่แตง		
			แม่วาง		
			จอมทอง		

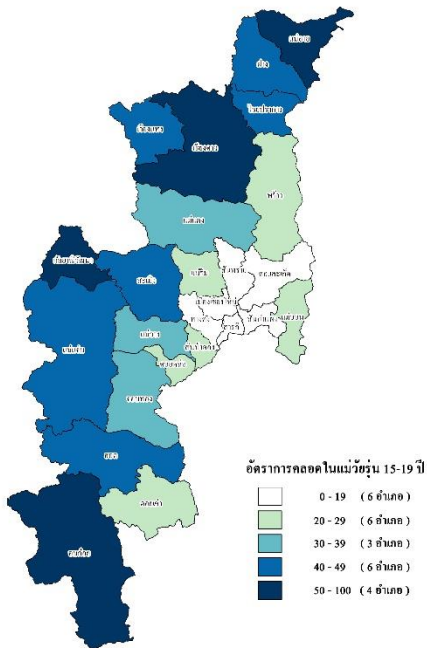
อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดเลย จําแนกตามรายอำเภอ

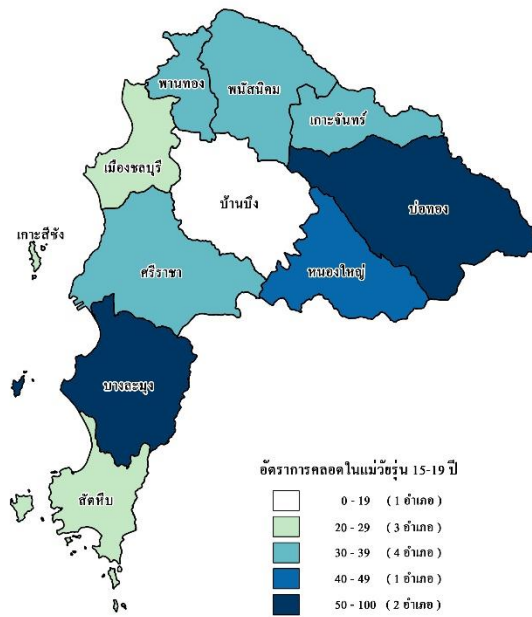
อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดสระบุรี จําแนกตามรายอำเภอ

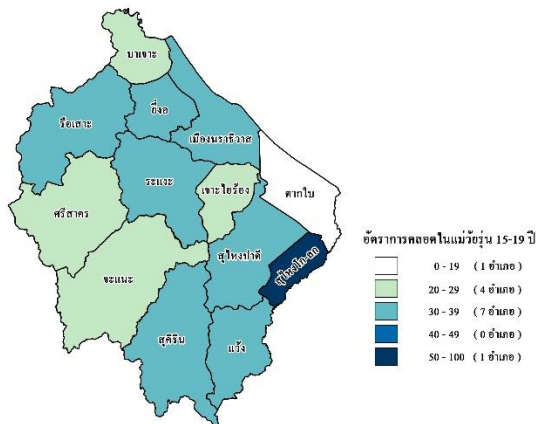
อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนตามรายอำเภอ

อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดชลบุรี จำนวนตามรายอำเภอ

อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดนราธิวาส จำนวนตามรายอำเภอ

รูป 9 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561 จำแนกตามอำเภอของ 5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นใกล้เคียงค่าเฉลี่ยประเทศ

จังหวัดที่มีสถานการณ์แม่วัยรุ่นระดับ “ต่ำ”

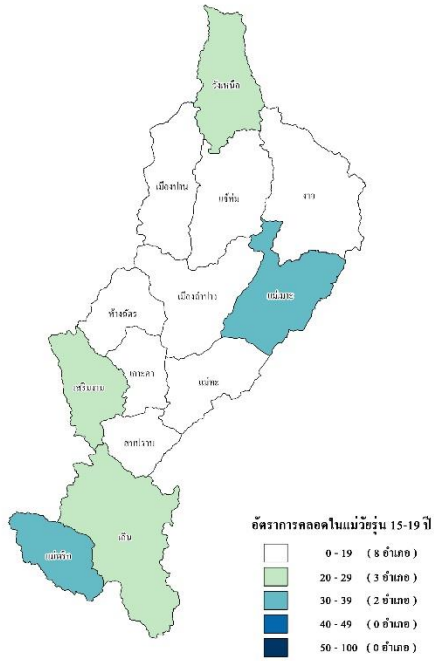
จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปีต่ำที่สุด 5 อันดับแรก ในปี พ.ศ. 2561 ได้แก่ ลำปาง นนทบุรี กรุงเทพมหานคร แพร่ และลำพูนตามลำดับ โดยมีอัตราการคลอดอยู่ในช่วง 16.6 ถึง 21.3 ต่อหญิง 1,000 คน จากตาราง 7 เมื่อพิจารณาอัตราการคลอดเป็นระดับอำเภอ พบว่า แม้ในภาพรวมจังหวัดสถานการณ์และปัญหาจะอยู่ในระดับที่ต่ำที่สุดในภาพรวมของประเทศ แต่จังหวัดเหล่านี้ก็ยังคงมีความท้าทายเดียวกันกับกับกลุ่มจังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นที่สูง โดยพบความแตกต่างของสถานการณ์และปัญหาระหว่างอำเภอที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นระดับที่ต่ำและอำเภอที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นระดับที่สูงอยู่พอสมควร ยกตัวอย่าง กรณีของจังหวัดแพร่ ที่มีพื้นที่อำเภอจำนวนหนึ่งที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นฯ อยู่ในระดับที่ต่ำมาก เช่น อำเภอหนองม่วงไข่ สูงเม่น เมืองแพร่ วังชิ้น และเด่นชัย ซึ่งมีอัตราการคลอดฯ ต่ำกว่า 20 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ขณะเดียวกันก็มีอำเภอสอง ที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นฯ อยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ที่ 36.1 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ซึ่งสูงกว่าอำเภออื่น ๆ ในแพร่ค่อนข้างมาก

ตาราง 7 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี พ.ศ. 2561 ต่ำที่สุด

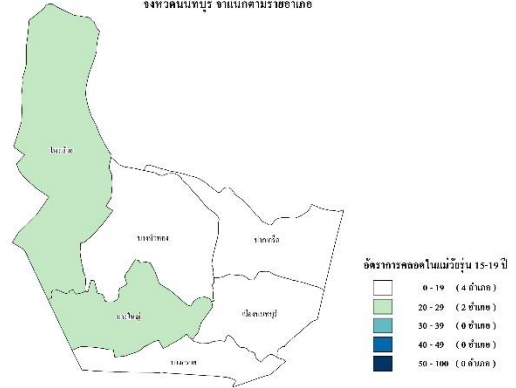
5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นฯ ต่ำที่สุด ปีพ.ศ. 2561	เฉลี่ยทั้งจังหวัด	อัตราการคลอดฯ ระดับอำเภอ		
		ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าพิสัย
ลำปาง	16.6	9.9	33.9	24
นนทบุรี	18.6	16.6	28.4	11.8
กรุงเทพมหานคร	19.4	3.5	29.5	26
แพร่	20.9	7.3	37.1	29.8
ลำพูน	21.3	8.7	33.9	25.2

หมายเหตุ 80 ขึ้นไป 70-79 60-69 50-59 40-49 < 40 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน

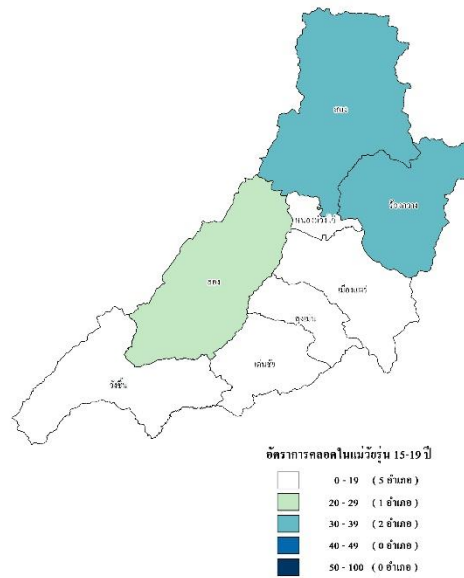
อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดลำปาง จำนวนตามรายอำเภอ

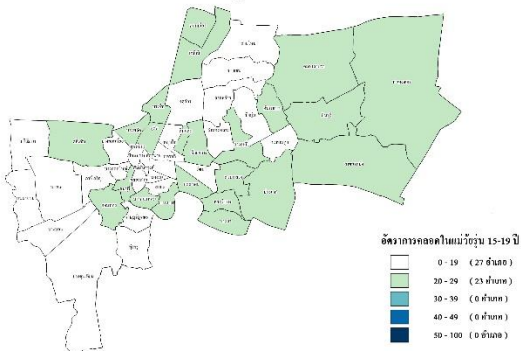
อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดนนทบุรี จำนวนตามรายอำเภอ

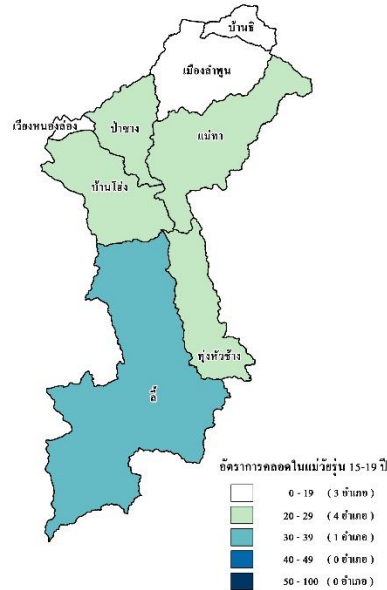
อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดแพร่ จำนวนตามรายอำเภอ

อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดกรุงเทพมหานคร

อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี จากฐานข้อมูลทะเบียนเกิด ปี 2561
จังหวัดลำพูน จําแนกตามรายอำเภอ

รูป 10 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2559 จําแนกตามอำเภอของ 5 จังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นต่ำที่สุด

นอกจากการพิจารณาในเชิงลึกเป็นรายอำเภอแล้ว ยังควรพิจารณาถึงแนวโน้มของสถานการณ์ที่ผ่านมาเพื่อให้เห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงในระดับอำเภอด้วยเช่นกัน บางพื้นที่ของจังหวัดอาจมีสภาพปัญหาในระดับที่สูงอย่างต่อเนื่อง หรือต่ำอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ บางพื้นที่อาจมีแนวโน้มของสภาพปัญหาจากที่เคยอยู่ในระดับที่ต่ำเพิ่มขึ้นเป็นในระดับที่สูง หรือ บางพื้นที่อาจมีสภาพปัญหาจากที่เคยอยู่ในระดับที่สูงลดลงอยู่ในระดับที่ต่ำ การพิจารณาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงนี้ จะช่วยให้พื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละจังหวัด เข้าใจและสามารถกำหนด จุดเน้นของพื้นที่ที่ควรให้ความสำคัญในการทำงานได้ชัดเจนและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ในที่นี้หากยกตัวอย่าง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตาราง 8) ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปีที่ค่อนข้างสูงมาตลอด โดยในปี พ.ศ. 2559 อัตราการคลอดในวัยรุ่นของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ เมื่อพิจารณาร่วมกับ ตัวชี้วัดสถานการณ์แม่วัยรุ่นจากฐานข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2543 และ 2553 ซึ่งได้แก่ ข้อมูลอัตรา (การเป็น) แม่วัยรุ่นต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน โดยแสดงเป็นรายอำเภอ ถึงแม้จะเป็นตัวชี้วัดที่แตกต่างกันและมาจากคนละฐานกับข้อมูลการจดทะเบียนการเกิด ซึ่งเป็นข้อมูลตัวชี้วัดอัตราการคลอดในวัยรุ่น แต่ก็พอจะแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ปัญหาแม่วัยรุ่นของแต่ละอำเภอในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ เช่น กรณีอำเภอกุยบุรี จากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2553 และ

จากข้อมูลการจดทะเบียนการเกิดปี พ.ศ. 2559 และพ.ศ. 2561 จะเห็นสถานการณ์ปัญหาแม่วัยรุ่นในระดับพื้นที่ของอำเภอกุยบุรีอยู่ในระดับสูงมาโดยตลอด โดยในปี พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2559 อำเภอกุยบุรีมีอัตรา (การเป็น) แม่วัยรุ่นสูงสุด (140 และ 70.8 ต่อหญิงอายุ 15-19 1,000 คนในปี พ.ศ. 2553 และ 2559 ตามลำดับ) แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 อำเภอกุยบุรีกลับมีอัตราการคลอดในวัยรุ่นลดลงอย่างมาก จนปัจจุบัน อำเภอกุยบุรีเป็นอำเภอที่มีอัตราคลอดวัยรุ่นต่ำเกือบที่สุดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ 39.4 ต่อหญิงอายุ 15-19 1,000 คน ข้อมูลนี้ เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ในการนำไปพิจารณาเพื่อหาสาเหตุและปัจจัยว่าที่จะสามารถอธิบายได้ว่าเหตุใด สถานการณ์การเป็นแม่วัยรุ่นของหญิงอายุ 15-19 ปี ของอำเภอกุยบุรีถึงได้สูงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา และเหตุใดและปัจจัยใดที่ทำให้สถานการณ์แม่วัยรุ่นของอำเภอมีแนวโน้มลดลงอย่างมากในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา การวิเคราะห์ดังกล่าว จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำความเข้าใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และแผนการในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาสถานการณ์ในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดได้

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีแนวโน้มการลดลงของอัตราการคลอดในวัยรุ่นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2561 โดยมีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจนในเกือบทุกอำเภอ มีเพียงสองอำเภอเท่านั้น ได้แก่ อำเภอบางสะพานและสามร้อยยอด ที่อัตราการคลอดในวัยรุ่นยังคงเพิ่มขึ้น ในกรณีอำเภอบางสะพาน มีอัตราการคลอดวัยรุ่นที่ต่ำเกือบที่สุดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ 55.5 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คนในปีพ.ศ. 2559 แต่ในปีพ.ศ. 2561 กลับเพิ่มขึ้น (ในขณะที่อำเภออื่นลดลง) จนกลายเป็นสูงอันดับสองของจังหวัดที่ 57.3 ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ส่วนอำเภอสามร้อยยอดได้กลายเป็นอำเภอที่มีอัตราคลอดวัยรุ่นสูงสุดในจังหวัดที่ 67.3 ต่อหญิง 15-19 ปี 1,000 คน (จากที่เคยต่ำที่สุดในจังหวัดในปีพ.ศ. 2543) จากข้อมูลในปี่ล่าสุด ทำให้เห็นพื้นที่อำเภอที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในการวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้อัตราการคลอดของแม่วัยรุ่นไม่ลดลงในขณะที่อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดลดลงอย่างมาก

ตาราง 8 ตัวชี้วัดสถานการณ์แม่วัยรุ่น ระดับอำเภอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จากฐานข้อมูลสำมะโนประชากร และเคหะ ปี พ.ศ. 2543 และ 2553 และ ฐานข้อมูลการจดทะเบียนการเกิด ปี พ.ศ. 2559 และ ปี พ.ศ. 2561

ประจวบคีรีขันธ์	สำมะโนประชากรและเคหะ			การจดทะเบียนการเกิด		
	อัตราแม่ วัยรุ่น (ต่อ หญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน) ปี 2543	อัตราแม่ วัยรุ่น (ต่อ หญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน) ปี 2553	Change (2553- 2543)	อัตราการคลอด ในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อ หญิง 1,000 คน ปี 2559	อัตราการ คลอดใน วัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อ หญิง 1,000 คน ปี 2561	Change (2559- 2561)
เมือง ประจวบคีรีขันธ์	34	89	55	65.5	43.9	-21.6
กุยบุรี	52	140	88	70.8	39.4	-31.4
ทับสะแก	29	127	98	70.6	43.2	-27.4
บางสะพาน	57	103	47	55.5	57.3	1.8
บางสะพานน้อย	60	108	47	69.5	43.7	-25.8
ปราณบุรี	54	86	33	53.2	39.3	-13.9
หัวหิน	64	106	42	57.0	44.8	-12.2
สามร้อยยอด	26	109	83	62.2	67.3	5.1
Range (ต่ำสุด- สูงสุด)	(26-52)	(86-140)		(53.2-70.8)	(39.3-67.3)	

4.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่น

เพื่อสร้างความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์การเป็นแม่วัยรุ่นในประเทศไทย ในส่วนนี้เป็นการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ครัวเรือนและบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นแม่วัยรุ่น เพื่อสร้างความเข้าใจถึงปัจจัยเสี่ยง ปัจจัยป้องกันในการเป็นแม่วัยรุ่นของผู้หญิงไทย และความหลากหลายในการเป็นแม่วัยรุ่นในสังคมไทยในแต่ละพื้นที่และกลุ่มประชากร

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่น ใช้วิธีการวิเคราะห์สองรูปแบบหลัก คือ การวิเคราะห์แบบสองตัวแปร และการวิเคราะห์แบบพหุตัวแปร โดยข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ในส่วนนี้ ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ ข้อมูลฐานการจดทะเบียนเกิด การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559 ประกอบกับข้อมูลระดับจังหวัด/อำเภอ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฐานข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย สำนักงานสถิติ และฐานข้อมูลจากสวัสดิการแห่งรัฐของกระทรวงการคลัง

4.2.1 การวิเคราะห์แบบสองตัวแปร

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่น ในส่วนแรกได้นำข้อมูลพื้นที่ในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เช่น ระดับการศึกษา การทำงาน ความยากจน และความเหลื่อมล้ำของจังหวัดนั้น มาศึกษาความสัมพันธ์กับสถานการณ์แม่วัยรุ่นในจังหวัดจากฐานข้อมูลจดทะเบียนการเกิด ปี 2559 โดยเป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปร โดยได้สรุปผลของความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับการคลอดในวัยรุ่นของจังหวัด/อำเภอ ในตาราง 9 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ในระดับพื้นที่กับอัตราการคลอดแม่วัยรุ่น ปี 2559 (สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมของผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรในรูปแบบแผนภูมิการกระจาย หรือ scatter plot สามารถดูได้ในภาคผนวก)

ตาราง 9 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ในระดับพื้นที่กับอัตราการคลอดแม่วัยรุ่น ปี 2559

ตัวแปร	ทิศทางความสัมพันธ์
ตัวแปรระดับจังหวัด	
- จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	ค่าสัมประสิทธิ์เชิงเส้นเป็นลบ (-4.69)
- ประชากรอายุ 15-19 ปีที่กำลังศึกษา	ค่าสัมประสิทธิ์เชิงเส้นเป็นลบ (-0.55)
- ร้อยละของประชากรอายุ 15-19 ปี ที่ทำงาน	ค่าสัมประสิทธิ์เชิงเส้นเป็นบวก (0.33)
- สัดส่วนคนจน	ค่าสัมประสิทธิ์เชิงเส้นเป็นบวก (0.08)
- ความเหลื่อมล้ำ	ค่าสัมประสิทธิ์เชิงเส้นเป็นบวก (0.17)
ตัวแปรระดับอำเภอ	
- อัตราหญิงยากจน	ความสัมพันธ์ไม่ชัดเจน (0.003)

โดยรวมแล้ว พบว่า ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดมีความสัมพันธ์กับอัตราการคลอดในหญิงวัยรุ่นไปในทิศทางตามที่คาดการณ์ ตัวแปรที่มีแนวโน้มความสัมพันธ์เชิงลบ (ทิศทางตรงกันข้าม) กับอัตราการคลอดในวัยรุ่น คือ การศึกษาของประชากรในจังหวัด ซึ่งตัวชี้วัดที่ใช้ ได้แก่ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปในจังหวัด ที่พบว่า ยิ่งประชากรในจังหวัดมีระดับการศึกษาเฉลี่ยสูง อัตราการคลอดในวัยรุ่นของจังหวัดนั้นจะยิ่งต่ำ อีกหนึ่งตัวชี้วัด คือ อัตราประชากรอายุ 15-19 ปีที่กำลังศึกษา ปีพ.ศ. 2560 พบว่า มีแนวโน้มของความสัมพันธ์เป็นไปใน “ทิศทางตรงกันข้าม” เช่นเดียวกัน กล่าวคือ จังหวัดที่มีอัตราการเข้าเรียนของประชากรอายุ 15-19 ปีที่ “สูง” มีแนวโน้มของสถานการณ์แม่วัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี ที่ “ต่ำ” เมื่อเทียบกับจังหวัดที่มีอัตราการเข้าเรียนต่ำกว่า

สำหรับตัวแปรที่มีแนวโน้มความสัมพันธ์เชิงบวก (ทิศทางเดียวกัน) ได้แก่ ปัจจัยในด้านการทำงานของวัยรุ่นอายุ 15 ถึง 19 ปี สัดส่วนคนจน และความเหลื่อมล้ำของจังหวัด กล่าวคือ เมื่อนำข้อมูล ร้อยละของเด็กอายุ 15-19 ปีที่ทำงานของแต่ละจังหวัด ในปี พ.ศ. 2560 มาหาความสัมพันธ์ร่วมกับ ข้อมูลอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี ปี พ.ศ. 2559 พบว่า มีแนวโน้มความสัมพันธ์ไปใน “ทิศทางเดียวกัน” คือ จังหวัดที่มีอัตราหรือร้อยละของการทำงานในวัยรุ่นอายุ 15-17 ปี ที่ “สูง” (ซึ่งอาจสะท้อนในอีกมุมได้ว่า อัตราการเข้า

เรียนและได้รับการศึกษาของวัยรุ่นอาจจะมีแนวโน้มต่ำ) จะมีแนวโน้มของอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปีที่ “สูง” ตามไปด้วย

สำหรับ สัดส่วนคนจน หรือ ร้อยละของประชากรที่มีระดับการครองชีพต่ำกว่าเส้นความยากจน ที่รายงานโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2559 มาใช้เป็นตัวชี้วัดระดับความยากจนของพื้นที่จังหวัด และนำมาหาความสัมพันธ์ร่วมกับข้อมูลอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี พบว่า แนวโน้มของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความยากจนในพื้นที่กับสถานการณ์แม่วัยรุ่นค่อนข้างเป็นไปใน “ทิศทางเดียวกัน” ซึ่งพอจะทำให้กล่าวได้ว่า พื้นที่จังหวัดที่มีสถานการณ์ความยากจนที่ค่อนข้าง “สูง” จะมีแนวโน้มของสถานการณ์แม่วัยรุ่น “สูง” ตามไปด้วย เมื่อเทียบกับพื้นที่จังหวัดที่มีสถานการณ์ความยากจนที่ต่ำกว่า

ในส่วนของความเหลื่อมล้ำ GINI Index ซึ่งมีค่าระหว่าง 0 ถึง 100 เป็นตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในพื้นที่ ระหว่างกลุ่มประชากรตามระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยค่า GINI Index ที่เข้าใกล้ 0 จะสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่ต่ำ ในขณะที่ค่าที่เข้าใกล้ 100 จะสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่สูง เมื่อนำค่า GINI Index ของการกระจายรายได้ในพื้นที่ระดับจังหวัด ในปีพ.ศ. 2558 มาหาความสัมพันธ์ร่วมกับอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี ซึ่งเป็นข้อมูลในปีพ.ศ. 2559 พบว่า ตัวชี้วัดทั้งสอง มีแนวโน้มของความสัมพันธ์ค่อนข้างไปใน “ทิศทางเดียวกัน” กล่าวคือ พื้นที่จังหวัดที่มีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่ “สูง” จะมีแนวโน้มของอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี หรือสถานการณ์แม่วัยรุ่นที่ “สูง” กว่าพื้นที่จังหวัดที่มีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่ต่ำกว่า

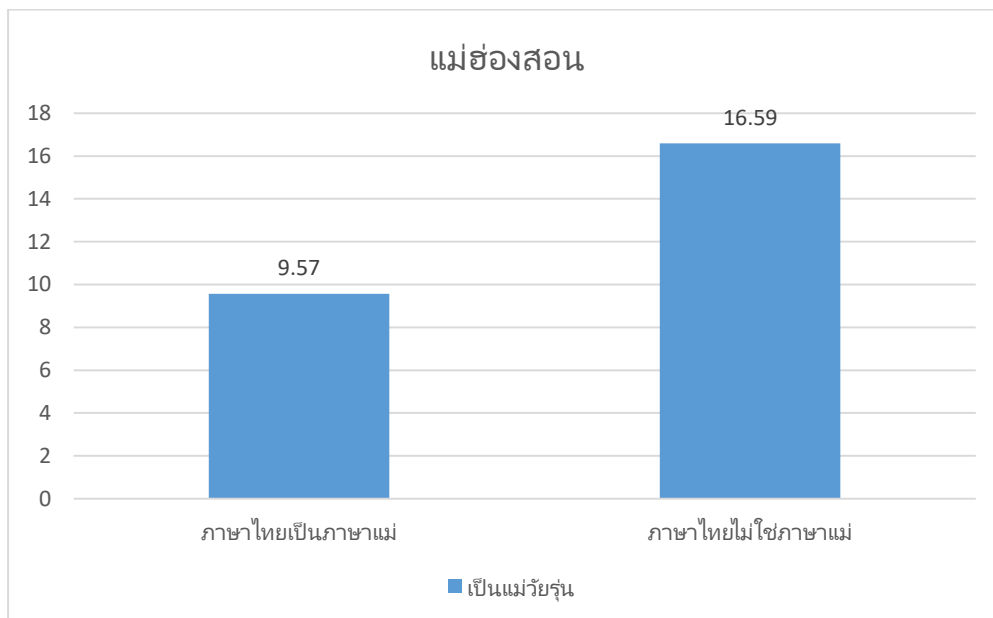
สำหรับตัวแปรในระดับอำเภอ ได้ใช้ฐานข้อมูลจากสำมะโนการทะเบียนของกระทรวงการคลัง ซึ่งสามารถคำนวณอัตราหญิงรายได้น้อย ต่อหญิง 18-19 ปี 1,000 คนในปี 2560 ในระดับอำเภอ เมื่อนำตัวแปรอัตราหญิงรายได้น้อยในระดับอำเภอ มาหาความสัมพันธ์กับข้อมูลอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี ของแต่ละอำเภอ พบว่า มีแนวโน้มความสัมพันธ์ค่อนข้างไปใน “ทิศทางเดียวกัน” แต่ความสัมพันธ์นี้ไม่ชัดเจนมากนัก

ในระดับครัวเรือน ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่น โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559 (MICS 5 ใน 14 จังหวัด) โดยคัดเลือก 3 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน ตาก และยะลา มาดูความสัมพันธ์ของการเป็นแม่วัยรุ่นกับการภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน (ภาษาไทย หรือ ไม่ใช่ภาษาไทย) และระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน (ยากจนมาก ยากจน ปานกลาง ร่ำรวย และร่ำรวยมาก)

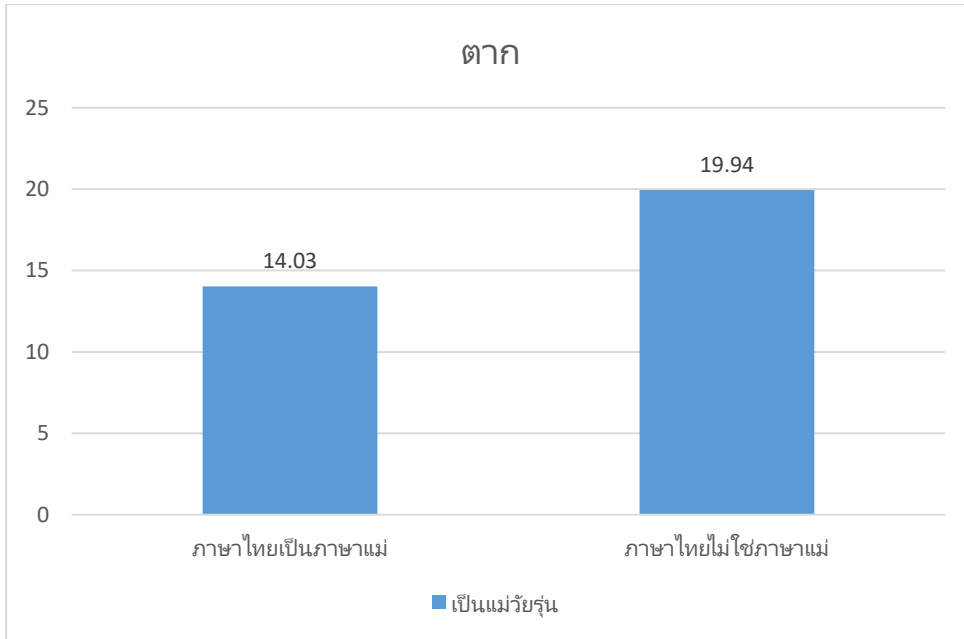
สำหรับภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าในแม่ฮ่องสอนและตาก วัยรุ่นหญิงที่อาศัยในครัวเรือนที่มีภาษาไทยเป็นภาษาแม่มีแนวโน้มการเป็นแม่วัยรุ่นต่ำกว่าครัวเรือนที่ภาษาไทยไม่ใช่ภาษาแม่ แต่สำหรับยะลา

ไม่พบความแตกต่างของการเป็นแม่วัยรุ่นในครัวเรือนภาษาไทยและไม่ใช้ภาษาไทย ในที่นี้ เป็นไปได้ว่าในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและตาก ครัวเรือนที่ภาษาไทยไม่ใช่ภาษาแม่ ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเป็นครัวเรือนของคนข้ามชาติ แต่ในจังหวัดยะลา ครัวเรือนที่ภาษาไทยไม่ใช่ภาษาแม่ มีแนวโน้มเป็นครัวเรือนที่ใช้ภาษามลายู ซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนข้ามชาติ จึงส่งผลให้วัยรุ่นหญิงในครัวเรือนที่ไม่ได้มีภาษาไทยเป็นภาษาแม่ในแต่ละพื้นที่ มีแนวโน้มการเป็นแม่วัยรุ่นแตกต่างกัน (รูป 11 รูป 12 และรูป 13)

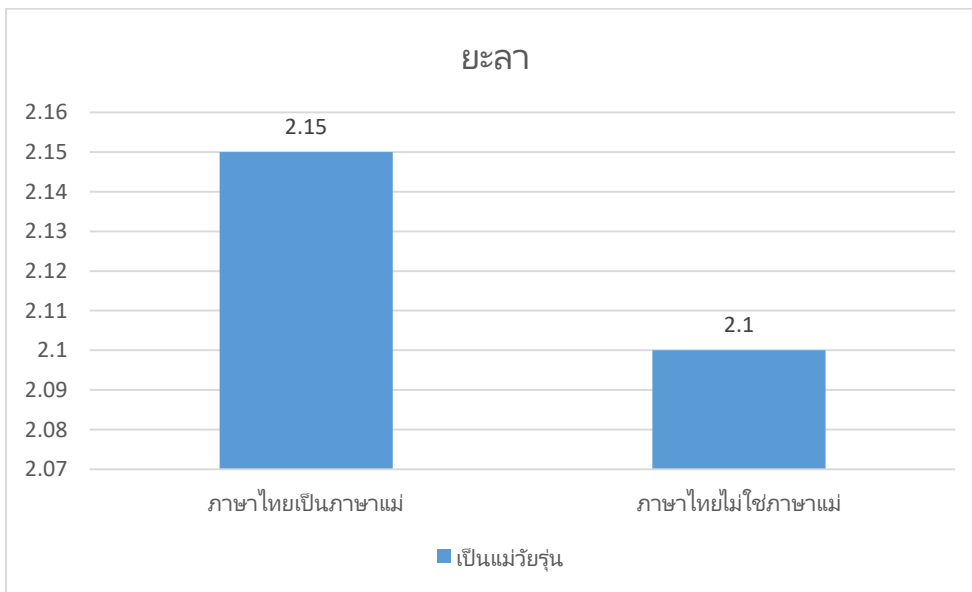
ในส่วนของระดับสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน จังหวัดตากและยะลาพบความสัมพันธ์ชัดเจนคือ วัยรุ่นหญิงที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนยากจน มีแนวโน้มการเป็นแม่วัยรุ่นสูงกว่า อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์นี้ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน (รูป 14 รูป 15 และรูป 16)

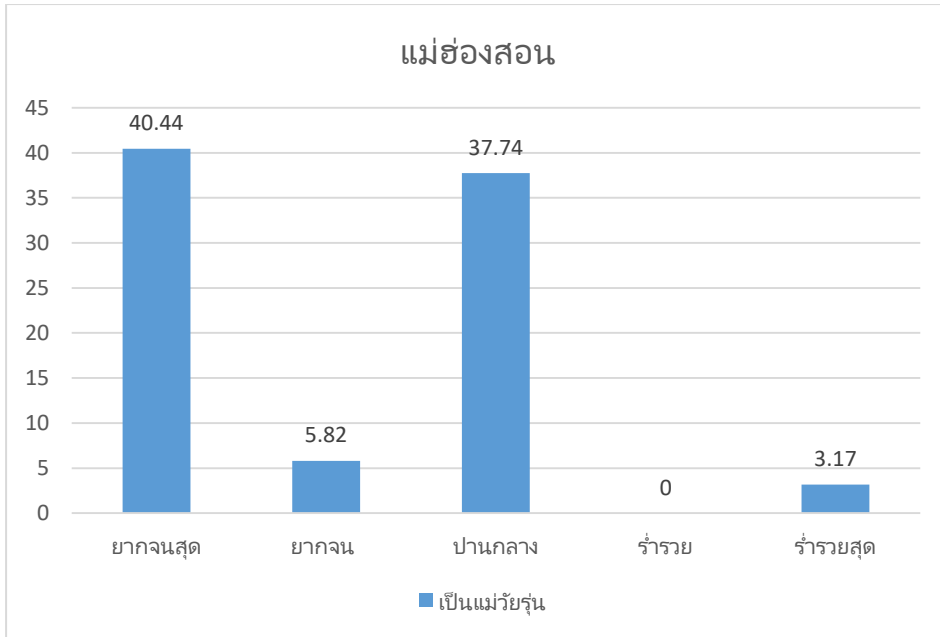
รูป 11 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

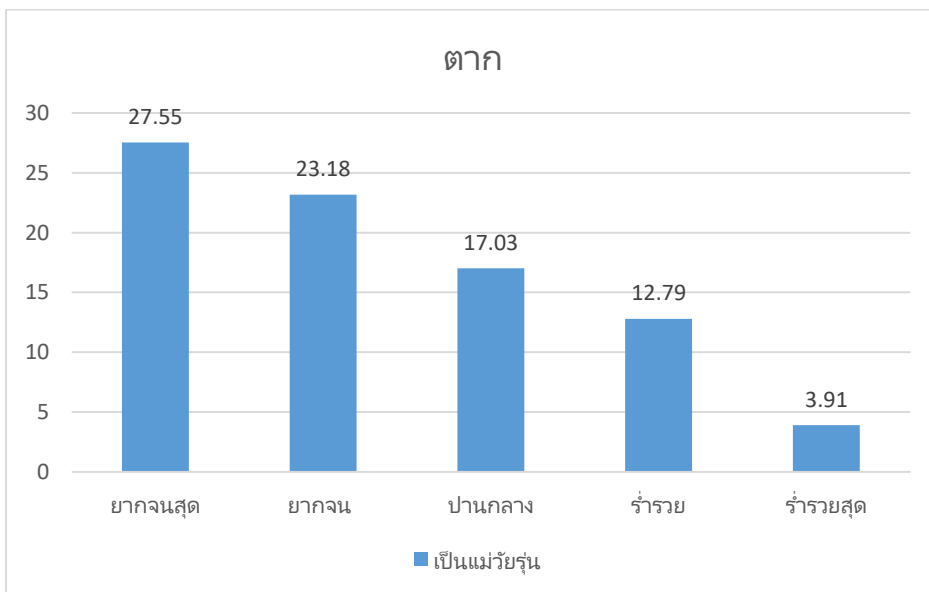
รูป 12 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน จังหวัดตาก

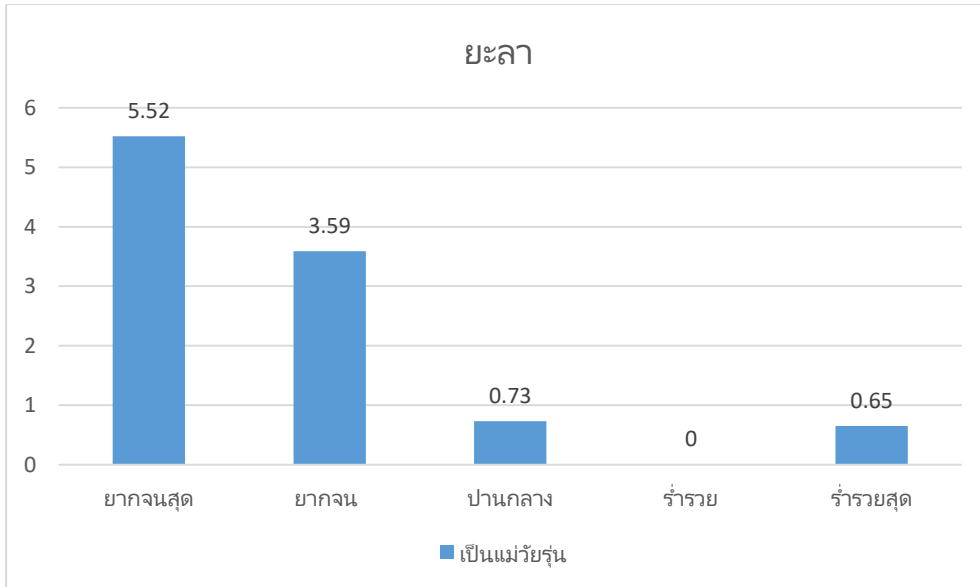
รูป 13 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือน จังหวัดยะลา

รูป 14 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รูป 15 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จังหวัดตาก

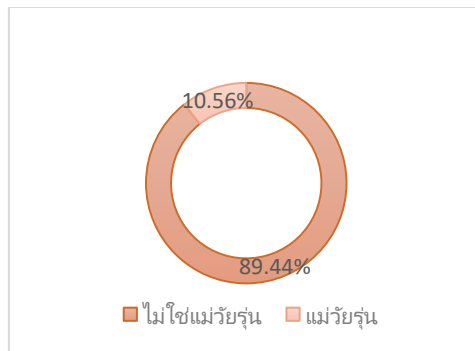
รูป 16 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จังหวัด ยะลา

4.2.2 การวิเคราะห์แบบพหุตัวแปร

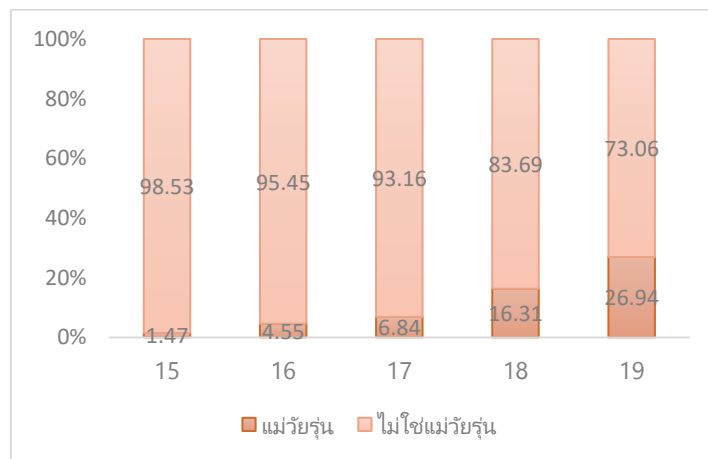
เพื่อสร้างความเข้าใจปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่นในระดับบุคคล การศึกษานี้ได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559 (MICS 5 ใน 14 จังหวัด) เพื่อมาวิเคราะห์ในรูปแบบพหุตัวแปร ที่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่น การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีจะสามารถแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยในระดับบุคคล เช่น อายุ ความรู้ด้านเพศศึกษา ทักษะการตัดสินใจ การได้อยู่กับพ่อแม่ เป็นต้น และสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยในระดับครัวเรือน เช่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รูปแบบของครัวเรือน ระดับทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เป็นต้น

ข้อมูลจาก MICS 5 ใน 14 จังหวัด ตัวแปรหลักที่นำมาใช้วิเคราะห์การเป็นแม่วัยรุ่น คือ การเคยให้กำเนิดหรือคลอดบุตรของสตรีอายุ 15-19 ปี และสตรีอายุ 15-19 ปี ที่กำลังตั้งครรภ์ ซึ่งจากข้อมูล MICS 5 ใน 14 จังหวัด พบว่ามีสัดส่วนผู้หญิงวัย 15-19 ปี ที่เคยให้กำเนิดหรือคลอดบุตร หรือกำลังตั้งครรภ์ทั้งสิ้นร้อยละ 10.56 (รูป 17) เมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุ พบว่าสัดส่วนผู้หญิงวัย 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่นสูงขึ้นตามอายุ โดยมีผู้หญิงวัย 15 ปีร้อยละ 1.47 ที่ เป็นแม่วัยรุ่น และเพิ่มขึ้นตามลำดับ เป็นร้อยละ 4.55, 6.84, 16.31 และ 26.94 (รูป 18) และหากพิจารณาการเป็นแม่วัยรุ่นจำแนกตามจังหวัด จะพบว่าจาก 14 จังหวัดในการสำรวจนี้ จังหวัดที่มีสัดส่วนแม่วัยรุ่นต่ำที่สุด ได้แก่จังหวัดใน 3 ชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ในขณะที่จังหวัดที่มีสัดส่วนแม่วัยรุ่นสูงที่สุด ได้แก่จังหวัด ตาก แม่ฮ่องสอน และกาญจนบุรี (รูป 19) ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดนี้ เป็นจังหวัด

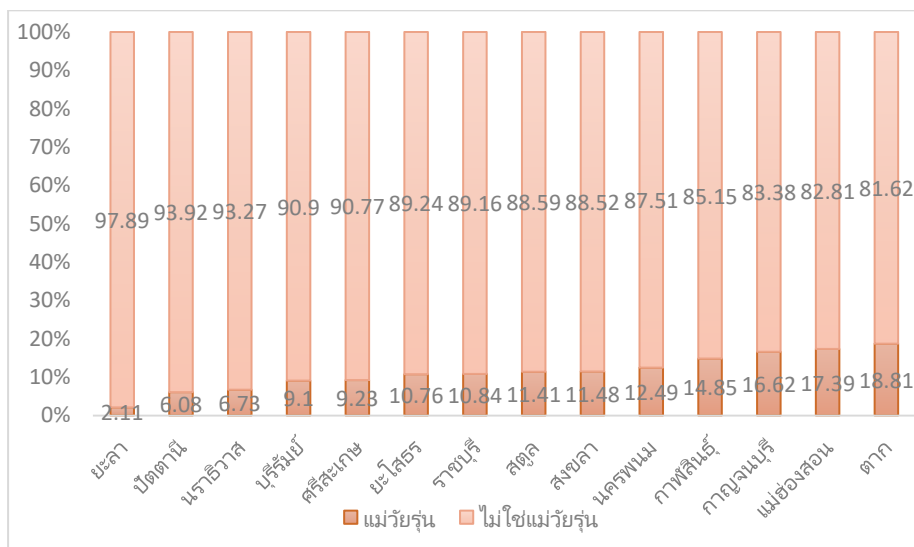
ที่อยู่ติดกับชายแดนและมีสัดส่วนคนในกลุ่มชาติพันธุ์สูง ซึ่งอาจเป็นด้วยบริบททางสังคมวัฒนธรรมบางประการ ที่ส่งผลให้จังหวัดเหล่านี้มีสัดส่วนแม่วัยรุ่นสูง

รูป 17 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปี ที่เป็นแม่วัยรุ่น

รูป 18 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามอายุ

รูป 19 สัดส่วนผู้หญิงวัย 15-19 ปีที่เป็นแม่วัยรุ่น จำแนกตามจังหวัด

- ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสในการเป็นแม่วัยรุ่น

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก พบว่า มีปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเป็นแม่วัยรุ่นใน 14 จังหวัด สำหรับปัจจัยในระดับบุคคลที่เพิ่มโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น ได้แก่ อายุ กล่าวคือ การมีอายุมากขึ้น โอกาสในการเป็นแม่วัยรุ่นจะสูงเพิ่มขึ้นด้วย

ในขณะที่ปัจจัยในระดับครัวเรือนที่เพิ่มโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อัตราพึ่งพิงในครัวเรือน การอาศัยในครัวเรือนสองรุ่น ภาษาหลักในครัวเรือนเป็นภาษาไทย การนับถือ ศาสนาพุทธ และการศึกษาหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ซึ่งจำนวนสมาชิกใน ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นและการมีส่วนร่วมสมาชิกในวัยพึ่งพิงเพิ่มขึ้น อาจเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงระดับความสามารถ ของครอบครัวในการดูแลเอาใจใส่วัยรุ่นได้อย่างทั่วถึง

สำหรับวัยรุ่นที่อาศัยในครัวเรือนที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก การวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกพบว่า มี แนวโน้มการเป็นแม่วัยรุ่นมากกว่า ซึ่งเป็นผลที่แตกต่างกับการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสองตัวแปร เนื่องจากการ วิเคราะห์แบบพหุตัวแปร มีการควบคุมอิทธิพลจากปัจจัยอื่น นอกจากนี้ ในจังหวัดภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีสัดส่วนครัวเรือนที่ภาษาไทยไม่ใช่ภาษาแม่สูง และครัวเรือนเหล่านี้มีส่วนร่วมการเป็นแม่วัยรุ่น ต่ำ จึงทำให้ผลการวิเคราะห์แบบพหุตัวแปรพบว่าครัวเรือนที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลักมีแนวโน้มการเป็นแม่วัยรุ่น มากกว่า

ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ พบว่า มีโอกาสที่จะมีแม่วัยรุ่นสูงกว่าหากเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่นับ ถือศาสนาอื่น อย่างไรก็ตาม การตีความผลการวิเคราะห์นี้จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวัง เนื่องจากสัดส่วนของ ครัวเรือนที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ เป็นสัดส่วนที่น้อยมาก และโดยมากกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดภาคใต้ ซึ่งมี สัดส่วนการเป็นแม่วัยรุ่นต่ำ

ในส่วนของการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสะท้อนถึงระดับสถานะทางสังคมและ เศรษฐกิจของครัวเรือน พบแนวโน้มการเป็นแม่วัยรุ่นสูงสำหรับครัวเรือนที่หัวหน้ามีการศึกษาในระดับประถม หรือมัธยมศึกษา

ในส่วนปัจจัยระดับจังหวัด พบว่า ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น ได้แก่ การเป็นจังหวัดใน ภาคเหนือ อัตราการว่างงานในจังหวัด และระดับการศึกษาเฉลี่ยในจังหวัด การตีความหมายการอยู่ ภาคเหนือจำเป็นต้องใช้ความระมัดระวัง เนื่องจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนและตาก เป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนแม่วัยรุ่น สูงจึงส่งผลให้ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรภาคเหนือมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ 2 จังหวัดนี้ไม่ได้เป็นตัวแทนของ จังหวัดทั้งหมดในภาคเหนือ นอกจากนี้ ระดับการว่างงาน แสดงให้เห็นถึงสภาวะทางเศรษฐกิจของจังหวัดนั้นๆ ในขณะที่ระดับการศึกษาเฉลี่ยในจังหวัดมีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่นในทิศทางที่ตรงข้ามกับความ

คาดหมาย ซึ่งอาจเป็นด้วยระดับการศึกษาของจังหวัดสะท้อนลักษณะสังคมอื่นๆ ที่ไม่ได้ถูกรวมในแบบจำลอง เช่น การเป็นจังหวัดที่มีลักษณะเป็นเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม หรือระดับความเป็นเมืองของจังหวัด เป็นต้น

- ปัจจัยที่ลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น

สำหรับปัจจัยที่ลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น ในระดับบุคคลพบว่า **การอยู่ในโรงเรียน** (ทั้งในปีการศึกษา ปัจจุบันและปีการศึกษาที่ผ่านมา) และ**การได้รับเพศศึกษาในโรงเรียน** มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเป็นแม่วัยรุ่น การตีความตัวแปรนี้จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังเช่นเดียวกัน เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง (cross-sectional analysis) จึงอาจไม่สามารถสรุปได้อย่างแน่ชัด ว่าปัจจัยใดเป็นต้นเหตุหรือปลายเหตุ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ในครั้งนี้สามารถชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้จะได้ควบคุมอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ แล้ว การอยู่ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในระดับครัวเรือน ไม่พบว่ามีปัจจัยใดที่ช่วยลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่นเมื่อวิเคราะห์กลุ่ม 15-19 ปี² ในขณะที่ระดับจังหวัด พบว่า ปัจจัยที่ลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น คือ **การเป็นจังหวัดในภาคใต้** และ**ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด** สำหรับการเป็นจังหวัดในภาคใต้ จำเป็นต้องระมัดระวังในการตีความเช่นเดียวกัน เนื่องจากจังหวัดที่ใช้ในการวิเคราะห์ ไม่ได้เป็นตัวแทนของจังหวัดทั้งหมดในภาคใต้

² สำหรับกลุ่มผู้ที่มีอายุ 17 ปีหรือน้อยกว่า การสำรวจ MICS มีคำถามเกี่ยวกับการอาศัยอยู่กับบิดา/มารดา จึงได้เพิ่มปัจจัยนี้ในแบบจำลอง โดยวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นอายุ 15-17 ปี พบว่า การที่บิดาและ/หรือมารดาอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ช่วยลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 10 ผลสรุปการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก

ปัจจัยที่ลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น		
	ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น	ปัจจัยที่ลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่น
ปัจจัยระดับบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> - อายุที่เพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การอยู่ในโรงเรียน - การอยู่ในโรงเรียนในปีที่ผ่านมา - การได้รับเพศศึกษาในโรงเรียน
ปัจจัยระดับครัวเรือน	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนสมาชิกในครัวเรือน - อัตราพึงพิงในครัวเรือน - การเป็นครัวเรือนสองรุ่น (อ้างอิง : ครัวเรือนข้ามรุ่น) - ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในครัวเรือน - การนับถือศาสนาพุทธ - การศึกษาหัวหน้าครัวเรือน - ระดับประถมหรือมัธยมศึกษา (อ้างอิง : ไม่มีการศึกษา) 	
ปัจจัยระดับจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> - การอยู่ภาคเหนือ (อ้างอิง : ภาคกลางรวมกทม.) - ระดับการว่างงานในจังหวัดที่สูงขึ้น - ระดับการศึกษาเฉลี่ยของประชากรในจังหวัด 	<ul style="list-style-type: none"> - การอยู่ภาคใต้ (อ้างอิง : ภาคกลางรวมกทม.) - ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

4.3 ความท้าทายในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย

4.3.1 ยังคงมีความเหลื่อมระหว่างฐานข้อมูลต่าง ๆ

การศึกษาสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยครั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลจาก 3 แหล่งหลัก ได้แก่ ข้อมูลจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิด การสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ และการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559 ซึ่งในแต่ละแหล่งของข้อมูลมีความแตกต่างกันไป

การเปรียบเทียบอัตราการเป็นแม่วัยรุ่นในแต่ละพื้นที่โดยใช้ข้อมูลจากคนละแหล่งนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากนิยามการเป็นแม่วัยรุ่นที่ได้จากฐานข้อมูลแต่ละแหล่งมีความแตกต่างกัน ยกตัวอย่างกลุ่มผู้หญิงอายุ 15-19 ปี การคำนวณแม่วัยรุ่นที่ได้จากฐานทะเบียนการเกิดนั้น มาจากข้อมูล “การคลอด” ของผู้หญิงในอายุ 15-19 ปีในแต่ละปี ซึ่งแตกต่างกับข้อมูลจากสำมะโนและเคหะ ที่เป็นการเก็บข้อมูลว่าผู้หญิงในวัย 15-19 ปีนั้นเคยให้กำเนิดบุตรมีชีพหรือไม่ และมีกี่คน ข้อมูลที่ได้จากฐานทะเบียนการเกิดเป็นการสะท้อนถึง “อุบัติการณ์” ในขณะที่ข้อมูลที่ได้จากสำมะโนและเคหะเป็นการสะท้อนถึง “ความชุก”

สำหรับการศึกษานี้ ใช้ฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิดเป็นตัวตั้ง เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความครอบคลุมประชากรในประเทศและเป็นฐานข้อมูลที่ทันต่อสถานการณ์ และมีการใช้แหล่งข้อมูลนี้ในการแสดงแนวโน้มสถานการณ์แม่วัยรุ่นมาอย่างต่อเนื่องทุกปี อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลจากฐานทะเบียนการเกิดเพียงอย่างเดียวค่อนข้างมีข้อจำกัด ประการแรก คือ ข้อมูลที่อยู่ในฐานทะเบียนการเกิดไม่ได้สะท้อนถึงที่อยู่จริงของแม่วัยรุ่น และประการที่สอง คือ ข้อมูลที่มีในฐานทะเบียนการเกิดนั้นมีเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโดยตรง เช่น น้ำหนักแรกคลอด ลำดับการเกิด แต่ไม่มีข้อมูลอื่นที่จะช่วยในการเข้าใจปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคลอดในวัยรุ่น การใช้ฐานข้อมูลอื่น ๆ เช่น สำมะโนประชากรและเคหะ หรือการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี มาช่วยเสริมในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย จะช่วยให้เข้าใจในสถานการณ์และบริบทบุคคลและครัวเรือนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากฐานข้อมูลเหล่านี้ มีการเก็บข้อมูลสามารถสะท้อนที่อยู่จริงของประชากร และมีข้อมูลเกี่ยวกับระดับการศึกษา อาชีพ การย้ายถิ่น เป็นต้น ที่จะทำให้เห็นภาพภูมิหลังของแม่วัยรุ่นได้มากยิ่งขึ้น

จากการเปรียบเทียบฐานข้อมูลทั้ง 3 แหล่งนี้ จึงเห็นได้ว่าผลการวิเคราะห์ที่มาจากต่างแหล่งข้อมูลมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป และการเปรียบเทียบการวิเคราะห์จากแต่ละแหล่งข้อมูลนั้นทำได้ยาก ทั้งจากความแตกต่างในตัวแปรที่ใช้ในการนำมาวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่น ความครอบคลุมในเชิงพื้นที่และประชากร และปีในการสำรวจ ดังสรุปใน ตาราง 11 *เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย*

ตาราง 11 เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย

	ฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิด	สำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ	สำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี 14 จังหวัด
ตัวแปร	จำนวนการคลอดรายปี (อุบัติการณ์)	การให้กำเนิดบุตรมีชีพ (ความชุก)	การให้กำเนิดบุตรมีชีพ (ความชุก)
กลุ่มประชากร	จากการแจ้งเกิดของเด็กที่มีสัญชาติไทย	เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากรทุกคนในประเทศไทย “ตามที่อยู่อาศัยจริง” ในห้วงเวลาของการสำรวจ โดยคำถามเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ ถ้ามเฉพาะสตรีอายุ 13 ปีขึ้นไป	ครัวเรือนตัวอย่างใน 14 จังหวัดที่ถูกเลือก
ความครอบคลุม	ทั่วประเทศ สามารถสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ได้ในระดับพื้นที่	ทั่วประเทศ สามารถสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ได้ในระดับพื้นที่	ครอบคลุม 14 จังหวัด ที่คัดเลือกจากความยากจน 9 จังหวัด และอีก 5 จังหวัดภาคใต้ที่มีปัญหาความไม่สงบมายาวนาน ไม่สามารถสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ในระดับพื้นที่
ความถี่ในการเก็บข้อมูล	จัดเก็บสม่ำเสมอ	ทุก 10 ปี	ตามรอบการสำรวจ
ประเด็นปัญหาหลักในการวิเคราะห์	ขาดข้อมูลบุคคลและครัวเรือนที่จะใช้วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นแม่วัยรุ่น ไม่สะท้อนสถานการณ์แม่วัยรุ่นตามที่อยู่อาศัยจริง ต้องปรับที่อยู่ให้เป็นที่อยู่ตามทะเบียน	ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเว้นช่วงห่าง ทำให้ข้อมูลขาดความต่อเนื่อง ไม่สามารถสะท้อนสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบันได้	สามารถเป็นตัวแทนในระดับจังหวัดที่ได้คัดเลือกมาเท่านั้น ไม่สามารถวิเคราะห์ลึกลงในระดับพื้นที่ เช่น อำเภอก็ได้

	บ้าน ซึ่งอาจไม่ใช่ที่อาศัยจริง เช่นเดียวกัน		
--	---	--	--

4.3.2 การบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่ง จะช่วยสร้างความเข้าใจถึงสาเหตุความแตกต่างของ สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

การวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยในการศึกษาคั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูล 3 แหล่งหลัก ได้แก่ ข้อมูลจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิด การสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ และการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย โดยได้ยึดข้อมูลการวิเคราะห์จากการจดทะเบียนเกิดเป็นหลัก เนื่องจากเป็นข้อมูลที่สามารถสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ในระดับพื้นที่ได้ และเป็นฐานข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบัน

ข้อจำกัดหลักของการใช้ข้อมูลจากการจดทะเบียนเกิดในการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยนอกเหนือจากความคลาดเคลื่อนของที่อยู่ในการแจ้งจดทะเบียนเกิด คือ ยังขาดข้อมูลที่จะมาช่วยอธิบายสาเหตุความแตกต่างของสถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับบุคคล ครัวเรือน และระดับอำเภอ/จังหวัด ข้อมูลที่มีในฐานทะเบียนเกิดเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกิดนั้น ๆ เป็นหลัก เช่น ชื่อของพ่อแม่ ลำดับบุตร และน้ำหนักแรกเกิด แต่ไม่มีข้อมูลที่จะสะท้อนถึงความหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การใช้แหล่งข้อมูลจากฐานอื่นเพื่อการวิเคราะห์ล้วนมีข้อจำกัดเช่นเดียวกัน จึงไม่มีฐานข้อมูลใดฐานข้อมูลหนึ่งที่จะนำมาใช้เพื่ออธิบายสาเหตุและบริบทของสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยได้อย่างสมบูรณ์ตาราง 11

ดังนั้น การจะสร้างความเข้าใจถึงสาเหตุความแตกต่างของสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างมากในการบูรณาการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายฐานข้อมูล เพื่อสามารถดึงประโยชน์และข้อดีจากแต่ละแหล่งข้อมูลมารวบรวมเข้าด้วยกัน นอกเหนือจากแหล่งข้อมูลทั้ง 3 แหล่งที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้แล้ว ยังมีแหล่งข้อมูลที่สามารถเพิ่มศักยภาพในการสร้างความเข้าใจสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทยได้อีกหลายแหล่ง เช่น ฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อย ที่ใช้ฐานข้อมูลจากสวัสดิการแห่งรัฐของกระทรวงการคลัง และฐานข้อมูลโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การใช้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงบริบทที่หลากหลายในด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่เป็นแม่วัยรุ่น เช่น ระดับรายได้ ความยากจน ระบบบริการสุขภาพ การเข้าถึงบริการสุขภาพ ระบบการศึกษา และการเข้าถึงระบบการศึกษา ซึ่งจะนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการเป็นแม่วัยรุ่นได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถบูรณาการข้อมูลจากหลายแหล่งได้ เช่น ฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อย ที่ฐานข้อมูลครอบคลุมผู้ที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไปเท่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถทราบถึงสัดส่วนวัยรุ่นที่มีรายได้น้อยในแต่ละพื้นที่ ในการศึกษานี้ได้คัดเลือกข้อมูลผู้มีรายได้น้อยที่เป็นผู้หญิงอายุ 18-

19 ปี ในแต่ละอำเภอ เพื่อมาดูความสัมพันธ์ของการเป็นแม่วัยรุ่นในอำเภอนั้น ๆ ซึ่งการศึกษานี้พบความสัมพันธ์ที่ไม่ชัดเจนมาก แต่มีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อจำกัดอีกประการคือความจำเป็นต้องปกป้องข้อมูลที่เป็นส่วนตัวของประชาชน ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นส่วนตัว เช่น เลขรหัสประจำตัว 13 หลัก ที่จะนำมาใช้ในการเชื่อมข้อมูลจากแต่ละฐานข้อมูลได้ หากสามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลบุคคลกับฐานข้อมูลอื่นจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สุขภาพ การทำงาน การศึกษา การเกษตร การเงินธนาคาร และอื่น ๆ จะได้ฐานข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย รวมถึงข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชน ในการกำหนดนโยบายที่มีความยืดหยุ่น และตรงตามความต้องการของแต่ละพื้นที่

5. สรุปและข้อเสนอแนะทางนโยบาย

โครงการศึกษา “แม่วัยรุ่นในประเทศไทย: การบูรณาการการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายฐานข้อมูล ในระดับประเทศและระดับพื้นที่” มีวัตถุประสงค์ภาพรวมที่สำคัญ คือ เพื่อส่งเสริมการใช้และวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรจากฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ระบุตำแหน่งและลักษณะของแม่วัยรุ่นที่มีความเปราะบาง และจัดทำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาโยบายและการดำเนินงานที่ตรงเป้า ในระดับประเทศและระดับพื้นที่และการจัดการทรัพยากรเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสม โดยโครงการนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การจัดทำแผนที่จะการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ของอัตราการคลอดในวัยรุ่นในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และ กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจและสังคมของแม่วัยรุ่นในระดับประเทศและระดับพื้นที่

โครงการนี้ ได้วิเคราะห์สถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากฐานการจดทะเบียนการเกิดในปีพ.ศ. 2561 เป็นหลัก โดยใช้จำนวนหญิงอายุ 15-19 ปีที่ได้คลอดบุตรในปีดังกล่าวมาเป็น “ข้อมูลตัวตั้ง” เพื่อมาพิจารณากับจำนวนประชากรกลางปี ในการใช้แสดงอัตราการคลอดในวัยรุ่น ทั้งในระดับประเทศและระดับอำเภอ จากการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าการใช้ข้อมูลจากฐานการจดทะเบียนการเกิด มีข้อจำกัดอันสำคัญ กล่าวคือ พื้นที่อำเภอ/จังหวัด หรือสถานที่ที่แจ้งเกิด อาจไม่ใช่พื้นที่อำเภอ/จังหวัด หรือสถานที่ตามทะเบียนบ้านจริงของหญิงที่เป็นแม่วัยรุ่น ในขณะที่ “ข้อมูลตัวหาร” หรือจำนวนประชากรกลางปีของหญิงอายุ 15-19 ที่นำมาใช้ในการคำนวณอัตราการคลอดมาจากฐานทะเบียนราษฎร ดังนั้นการคำนวณและนำเสนออัตราการคลอดของหญิงวัยรุ่น ในระดับพื้นที่ที่มีความคลาดเคลื่อนไปจากสถานการณ์ความเป็นจริง หากไม่ได้ปรับที่อยู่ของ “ข้อมูลตัวตั้ง” และ “ข้อมูลตัวหาร” ให้สอดคล้องกัน

สำหรับการศึกษานี้ ได้ปรับ “ข้อมูลตัวตั้ง” ให้เป็นที่อยู่ของวัยรุ่นที่คลอดบุตรตามทะเบียนบ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับ “ข้อมูลตัวหาร” หรือจำนวนประชากรกลางปี เมื่อได้ปรับฐานข้อมูลดังกล่าวแล้ว พบว่าในปีพ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีอัตราการคลอดวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี อยู่ที่ 35 รายต่อประชากรสตรีอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ซึ่งถือว่ามีความเสี่ยงที่ลดลงนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2555 เป็นต้นมา จังหวัดที่มีอัตราการคลอดวัยรุ่นสูงที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ สระแก้ว ตาก บึงกาฬ ระนอง และหนองบัวลำภู ในขณะที่จังหวัดที่มีอัตราการคลอดวัยรุ่นต่ำที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ ลำปาง นนทบุรี กรุงเทพมหานคร แพร่ และลำพูน

ก่อนมีการปรับข้อมูลที่อยู่ในฐานทะเบียนเกิด จังหวัดที่มีอันดับการคลอดในวัยรุ่นสูงที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์ นครนายก ชลบุรี ตาก และระยอง ซึ่งนอกเหนือจากจังหวัดตากแล้ว อีก 4 จังหวัดไม่ได้ติดอันดับต้น ๆ ของการมีแม่คลอดวัยรุ่นสูงเลย แต่เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้เป็นจังหวัดใหญ่ที่มีการย้ายถิ่นเข้า

มาสูง จึงพบหญิงวัยรุ่นที่มากลอดในจังหวัดดังกล่าวสูง โดยที่ไม่ได้เป็นอำเภอ/จังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ตามทะเบียนบ้าน เช่น จังหวัดชลบุรี เมื่อปรับข้อมูลที่อยู่ให้เป็นตามทะเบียนบ้านแล้ว อัตราการคลอดในวัยรุ่นตกลงมาจากอันดับ 3 มาเป็นอันดับที่ 58 ของประเทศ

การปรับ “ข้อมูลตัวตั้ง” นี้ ช่วยสะท้อนให้เห็นสถานการณ์แม่วัยรุ่นรายจังหวัด/อำเภอได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแม่วัยรุ่น ก่อนปรับข้อมูล ข้อมูลสถานการณ์แม่วัยรุ่นที่ได้ จะสะท้อนถึงสถานที่ที่วัยรุ่นคลอดบุตร ซึ่งอาจไม่ใช่จังหวัดหรืออำเภอที่วัยรุ่นอาศัยจริง แต่เป็นอำเภอ/จังหวัดที่มีการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงาน หรือเป็นอำเภอ/จังหวัดที่มีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่ดึงดูดแม่วัยรุ่นจากอำเภอ/จังหวัดใกล้เคียงมาใช้บริการ หลังปรับข้อมูลแล้ว จะช่วยให้สะท้อนเห็นการเป็นแม่วัยรุ่นตามอำเภอ/จังหวัดได้แม่นยำขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีบางส่วนที่ถึงแม่มีชื่อในทะเบียนบ้าน แต่ไม่ได้อาศัยอยู่จริง จากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากรปี 2558-2559 พบว่า ราว 1 ใน 4 ของประชากรไทย ไม่ได้อาศัยในที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน

แหล่งข้อมูลที่สำคัญอีกหนึ่งแหล่งที่จะช่วยสร้างความเข้าใจในเรื่องสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย ได้แก่ ฐานข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ซึ่งมีจุดแข็ง คือ เป็นข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์ในระดับพื้นที่ ตามการอยู่อาศัยจริงของหญิงที่เป็นแม่วัยรุ่น และมีความครอบคลุมของประชากรดีเมื่อเทียบกับข้อมูลจากผลการสำรวจทั่วไป อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของฐานข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะนั้น เป็นในเรื่องของความต่อเนื่องของข้อมูล เนื่องจากการทำสำมะโนฯ มีรอบในการจัดทำเป็นทุก 10 ปี ทำให้ข้อมูลที่ได้ มีช่วงระยะห่างที่นานและไม่ต่อเนื่อง อีกทั้ง จากลักษณะของข้อคำถามในสำมะโนฯ ข้อมูลเกี่ยวกับแม่วัยรุ่นที่สามารถวิเคราะห์ได้จะเป็นในเรื่องอัตราการเป็นแม่วัยรุ่น (ไม่ใช่อัตราการคลอดมีชีพ) ของประชากรวัยรุ่นหญิงในช่วงอายุ 13 ปี ขึ้นไปเท่านั้น การนำผลวิเคราะห์จากข้อมูลสำมะโนฯ มาเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลทะเบียนการเกิด จึงไม่เหมาะสม

ประเด็นสำคัญที่พบในการศึกษาสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย คือ ความสำคัญในการสะท้อนให้เห็นสถานการณ์แม่วัยรุ่นในระดับพื้นที่ เช่น ในระดับอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ข้อมูลเพื่อกำหนดนโยบาย เนื่องจากในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำของสถานการณ์ หลายจังหวัดที่มีอัตราการคลอดของแม่วัยรุ่นอยู่ในระดับใกล้เคียงค่าเฉลี่ยของประเทศ เช่น เชียงใหม่ ที่อัตราการคลอดของแม่วัยรุ่นในจังหวัดอยู่ที่ 33.3 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ หากพิจารณาเพียงในระดับจังหวัดจะพบว่าเชียงรายเป็นจังหวัดที่ไม่น่าเป็นห่วง อย่างไรก็ตาม หากมองในระดับอำเภอ จะพบว่าหลายพื้นที่ภายในจังหวัดที่สถานการณ์น่าเป็นห่วง เช่น ในอำเภออมก๋อย ที่มีอัตราการคลอดวัยรุ่นสูงถึง 66.1 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน

ในด้านของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นแม่วัยรุ่น การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลแบบสองตัวแปรและพหุตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสองตัวแปรโดยใช้ฐานการจดทะเบียนการเกิดมาศึกษาความสัมพันธ์ของการคลอดในวัยรุ่นกับปัจจัยต่าง ๆ ในระดับจังหวัด พบว่า ระดับการศึกษาของประชากรในจังหวัด และอัตราการเข้าเรียน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราการคลอดในวัยรุ่น 15-19 ปี ในขณะที่ อัตราการทำงานของผู้มีอายุ 15-19 ปี สัดส่วนคนจน และระดับความเหลื่อมล้ำในจังหวัด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราการคลอดในวัยรุ่น 15-19 ปี ของจังหวัด

ในระดับครัวเรือน พบว่า สัดส่วนการเป็นแม่วัยรุ่นสูงกว่าในครัวเรือนที่ภาษาแม่ของหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ภาษาไทยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและตาก แต่ไม่มีความแตกต่างในจังหวัดยะลา ซึ่งสะท้อนให้เห็นบริบทที่แตกต่างของแต่ละพื้นที่จังหวัด ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและตาก ครัวเรือนที่ภาษาแม่ไม่ใช่ภาษาไทย มีแนวโน้มเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มคนข้ามชาติมากกว่าในจังหวัดยะลา ที่มีแนวโน้มเป็นครัวเรือนที่ใช้ภาษามลายู

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพหุตัวแปรโดยใช้แบบจำลองโลจิสติก เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่วัยรุ่นในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้แหล่งข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรี 14 จังหวัด ที่มีการเก็บข้อมูลปัจจัยในระดับบุคคลและครัวเรือน ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่นมากที่สุด ได้แก่ อายุ อัตราพึ่งพิงในครัวเรือน และการอยู่ในครัวเรือนสองรุ่น ส่วนปัจจัยที่ลดโอกาสการเป็นแม่วัยรุ่นมากที่สุด ได้แก่ การอยู่ในโรงเรียน ทั้งในปีการศึกษาปัจจุบันและปีการศึกษาที่ผ่านมา

ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น การศึกษานี้ได้ใช้แหล่งข้อมูลจาก 3 แหล่งหลัก ได้แก่ ข้อมูลจากฐานข้อมูลการจดทะเบียนเกิด การสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ และการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย นอกจากแหล่งข้อมูลหลักข้างต้น หากสามารถบูรณาการข้อมูลจากฐานข้อมูลในการดำเนินนโยบายโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ เช่น โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด หรือ โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย และนำมาวิเคราะห์ร่วมกันในระดับพื้นที่ จะมีความน่าสนใจเป็นอย่างมากในการอธิบายลักษณะและการกระจายตัวของแม่วัยรุ่นตามปัจจัยในด้านต่าง ๆ รวมถึงสามารถฉายภาพให้เห็นถึงปัจจัยในระดับพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับสถานการณ์แม่วัยรุ่นได้ ซึ่งยังเป็นจุดอ่อนของข้อมูลในภาพรวมของระดับประเทศ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์วัยรุ่น ในระดับพื้นที่

เพื่อสอดคล้องกับหลักแนวคิดและคำมั่นที่ว่า “จะไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง” หรือ leaving no one behind ใน “วาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ในปี พ.ศ 2558 ประเด็นสำคัญในการแก้ปัญหาแม่วัยรุ่นในประเทศไทย มีข้อสรุปสำคัญอันนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

ประการแรก การสร้างฐานข้อมูลแม่ข่ายรุ่นในระดับประเทศและในระดับพื้นที่ของประเทศไทยที่สามารถสะท้อนสถานการณ์ที่แท้จริงได้มากที่สุดและมีความทันสมัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ตัวอย่างจากการใช้ข้อมูลจากฐานทะเบียนการเกิดแสดงให้เห็นว่าเมื่อได้ปรับข้อมูลที่อยู่จากสถานที่คลอดเป็นที่อยู่ตามทะเบียนบ้านของแม่ข่ายรุ่น ช่วยแสดงให้เห็นปัญหาแม่ข่ายรุ่นในแต่ละพื้นที่ได้แม่นยำมากขึ้น แต่ยังคงมีความคลาดเคลื่อนได้เนื่องจากแม่ข่ายรุ่นอาจไม่ได้อาศัยจริงตามที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน ในส่วนของข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ ถึงแม้จะมีความแม่นยำในการสะท้อนปัญหาในระดับพื้นที่ แต่ยังคงมีความต่อเนื่องในการเก็บข้อมูลทำให้ชุดข้อมูลนี้ไม่ทันต่อสถานการณ์

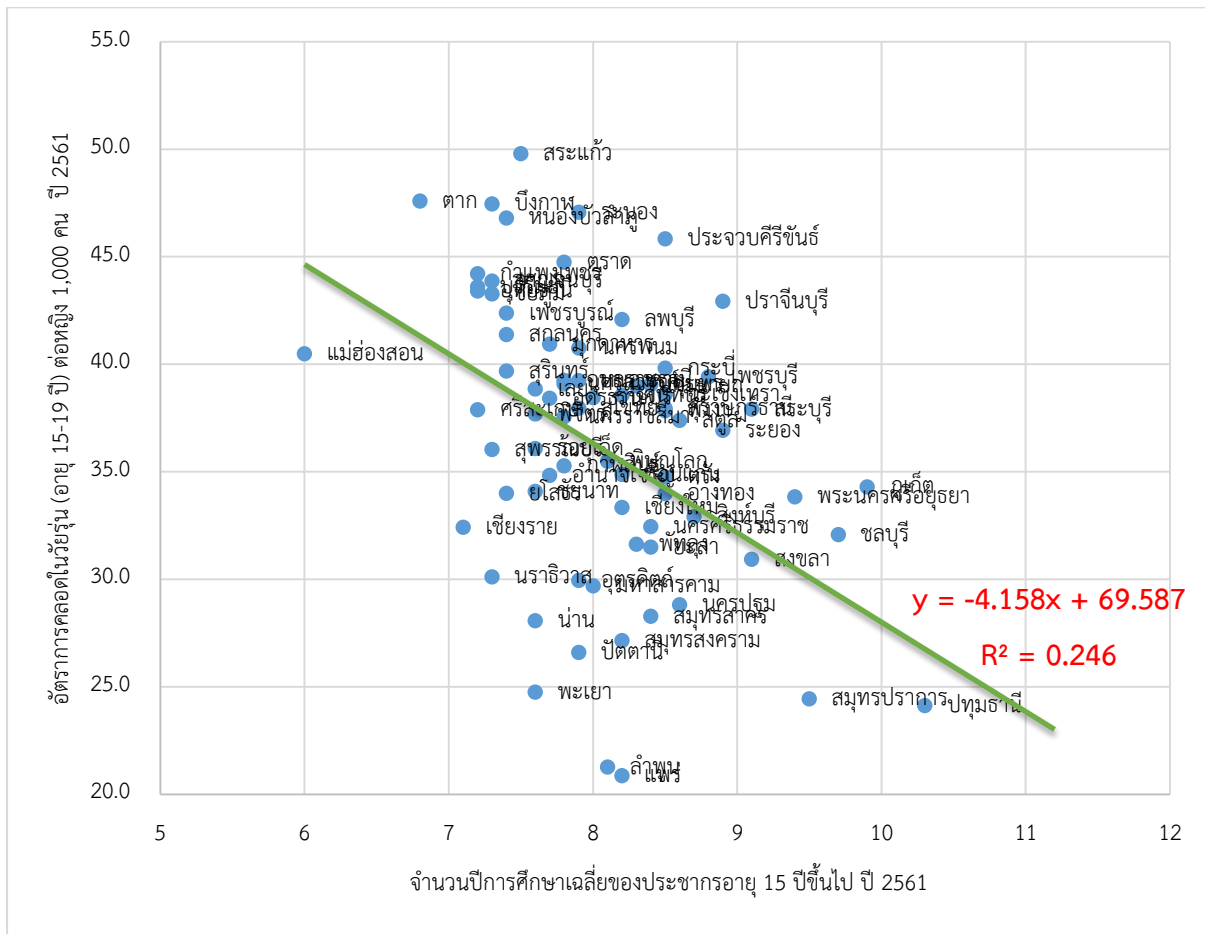
ประการที่สอง การวิเคราะห์ปัญหาแม่ข่ายรุ่นในระดับพื้นที่ เช่น ในระดับอำเภอ มีความจำเป็นในการกำหนดนโยบาย และติดตามสถานการณ์ปัญหา การใช้ข้อมูลในระดับจังหวัดโดยไม่ได้พิจารณาถึงความเหลื่อมล้ำของปัญหาภายในจังหวัด ทำให้มีโอกาสมองข้ามพื้นที่ที่มีปัญหาสถานการณ์แม่ข่ายรุ่นในระดับรุนแรงไปได้

การจะวิเคราะห์ปัญหาในระดับอำเภอ จำเป็นที่จะต้องผลักดันให้มีข้อมูลในระดับพื้นที่อื่น ๆ ด้วย เพื่อที่จะสามารถให้เห็นบริบทที่แตกต่าง ปัจจุบันข้อมูลโดยมากยังเป็นข้อมูลในระดับจังหวัดเป็นหลัก หากมีข้อมูลที่เป็นระดับอำเภอในประเด็น เช่น สัดส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ ระดับความยากจน การเข้าถึงบริการสาธารณสุข เป็นต้น จะทำให้สามารถวิเคราะห์ว่าสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นแม่ข่ายรุ่นในบริเวณนั้นอย่างไร

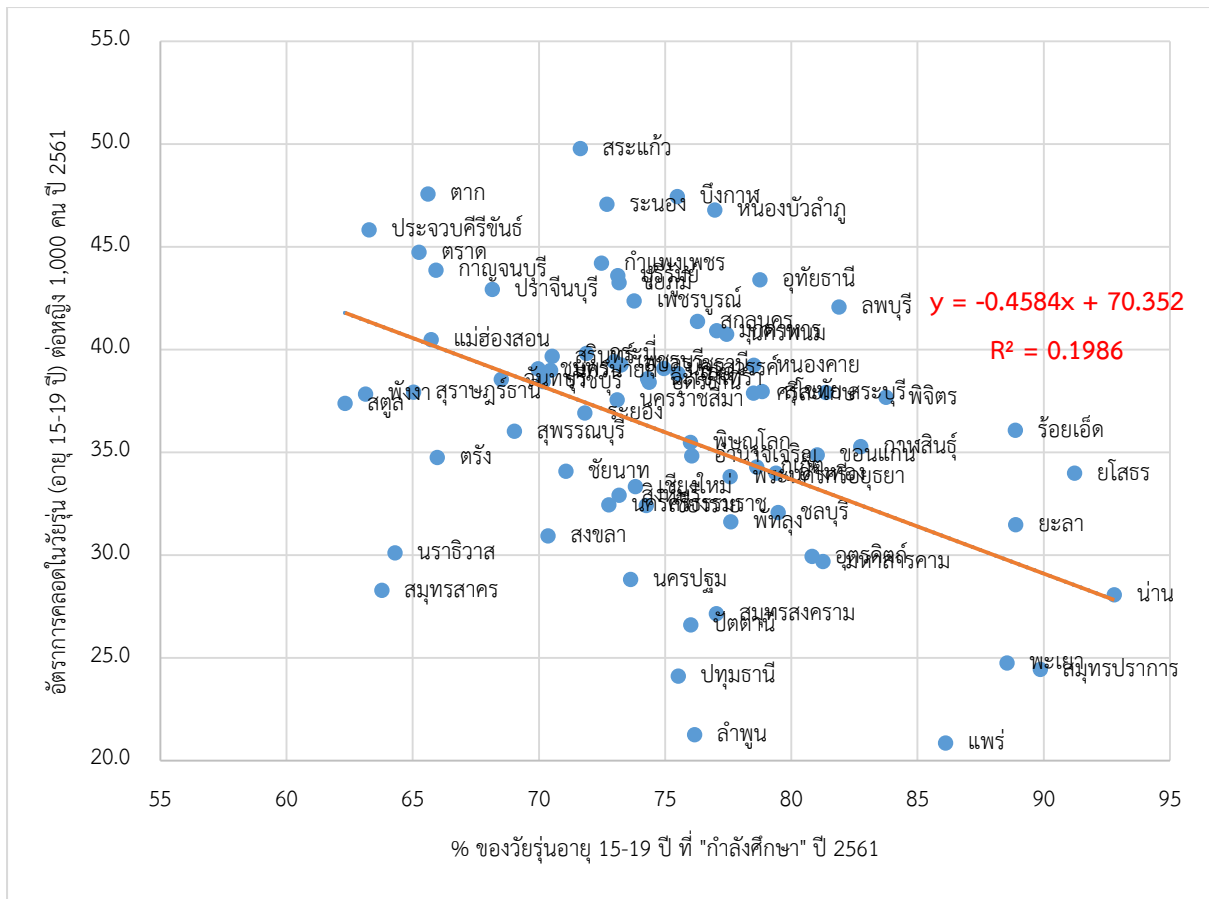
ประการสุดท้าย ปัจจุบันประเทศไทยมีฐานข้อมูลจำนวนมาก โดยเฉพาะจากโครงการของรัฐต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์สถานการณ์แม่ข่ายรุ่นได้ หากสามารถเชื่อมข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ได้ จะเป็นการใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจะสามารถสร้างฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ที่มีความรอบด้านของข้อมูลมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลในการสร้างความเข้าใจประเด็นแม่ข่ายรุ่นและประเด็นปัญหาอื่น ๆ ในสังคม

การดำเนินงานเพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่าง ๆ มีความท้าทายอย่างมากในทางปฏิบัติ ตัวอย่างจากประเทศสิงคโปร์ที่ถือว่าประสบความสำเร็จในการทำสำมะโนประชากรโดยใช้ฐานข้อมูลทางทะเบียน (Register-based Census) ที่ต้องพึ่งพาการเชื่อมโยงฐานข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ พบว่ามีปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ 1) คุณภาพของฐานข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงนิยามของตัวแปรต่าง ๆ ที่เก็บอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละฐานข้อมูล จึงมีความจำเป็น 2) การมีรหัสประจำตัวรายบุคคล ในสิงคโปร์เป็นการตั้ง Unique Identification Number เพื่อใช้ในการเชื่อมโยงข้อมูลจากฐานต่าง ๆ 3) ข้อกำหนดทางกฎหมายและการรักษาความลับส่วนบุคคลของประชากร ซึ่งกฎหมายของประเทศสิงคโปร์อนุญาตการแบ่งปันข้อมูลที่ไม่อ่อนไหวระหว่างหน่วยงานได้

ภาคผนวก

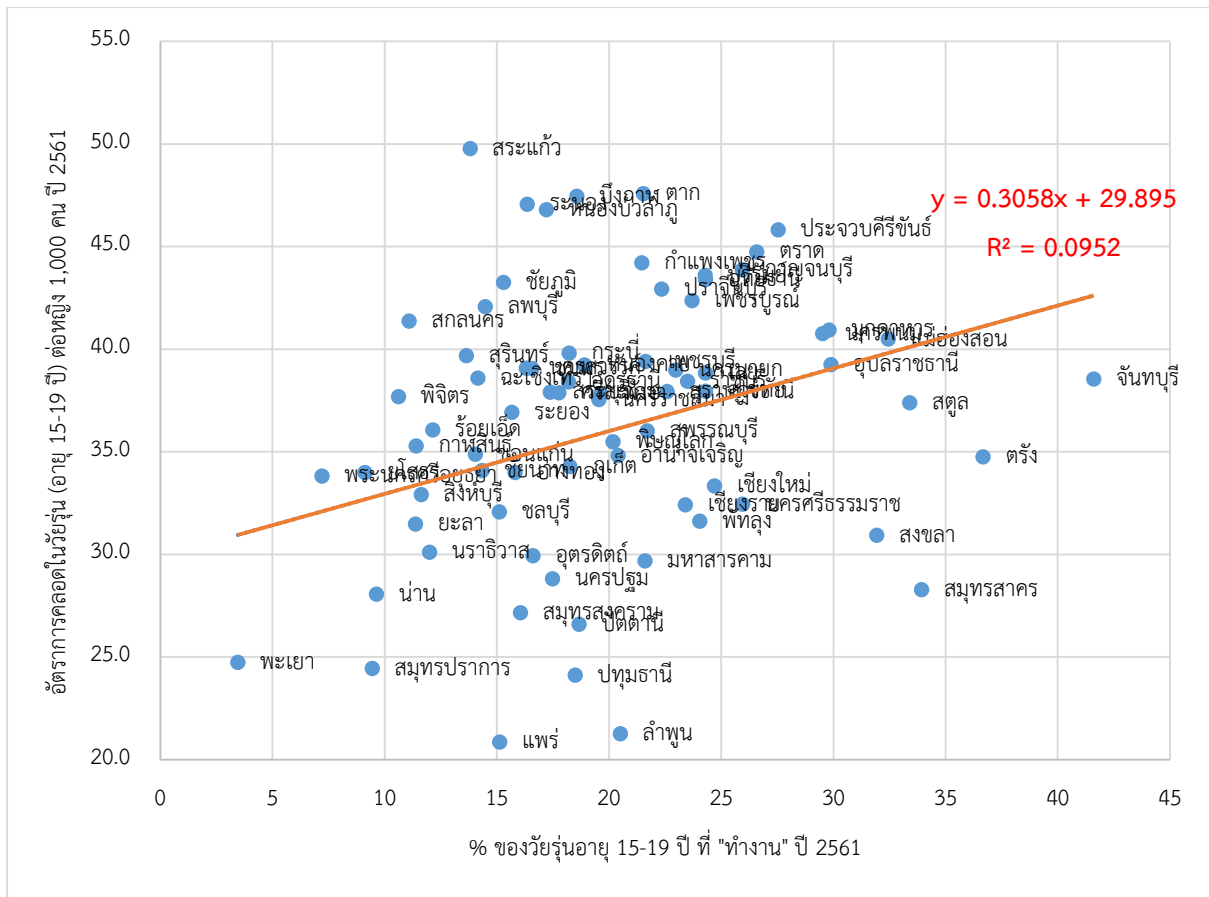

รูป 19 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ปี 2561 และ อัตราการคลอดในวัยรุน (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561

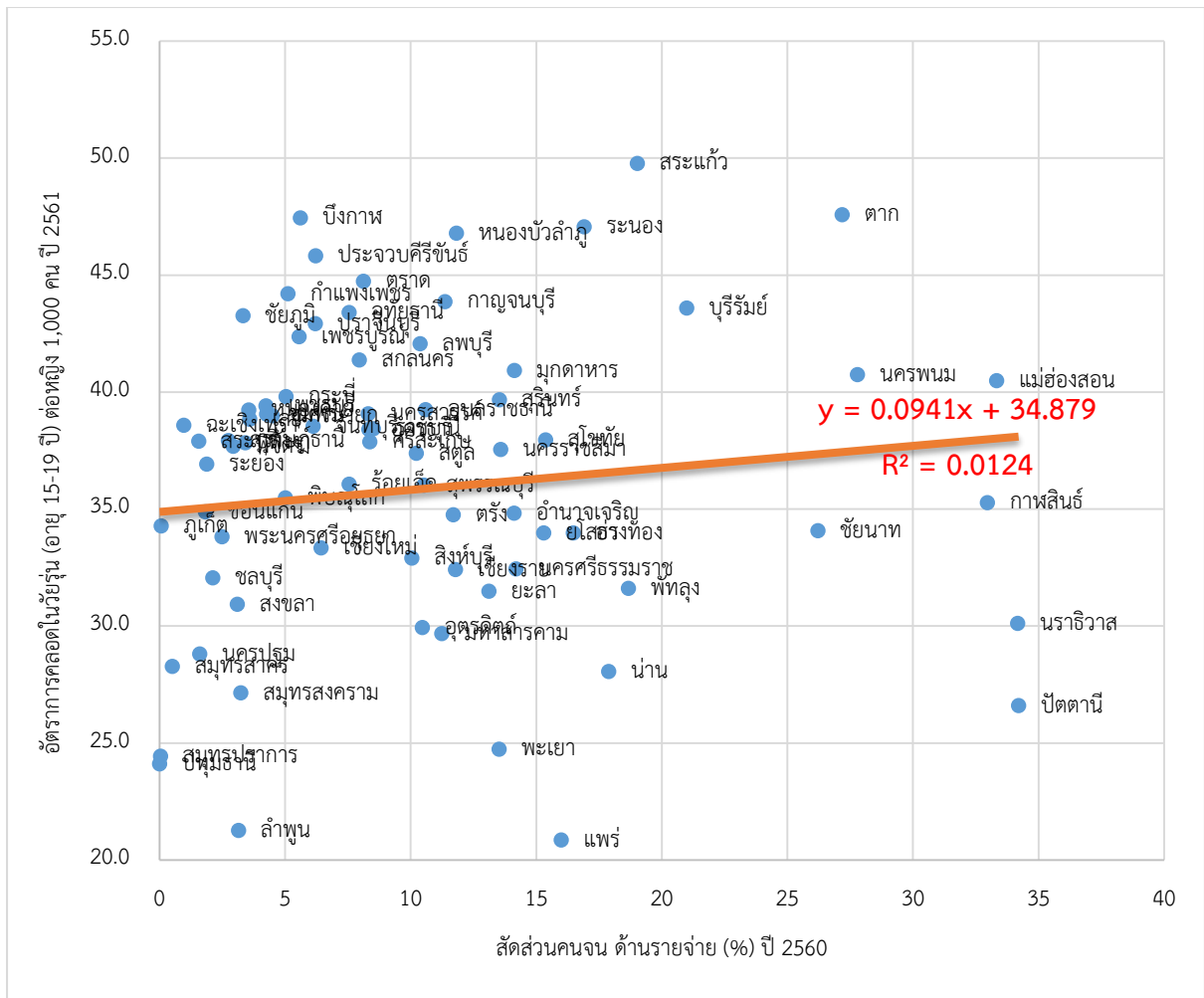
รูป 20 ร้อยละของประชากรวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ที่กำลังศึกษา (%) ปี 2561 และ อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561

หมายเหตุ ใช้ฐานข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย พ.ศ. 2561 ไตรมาส 3 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

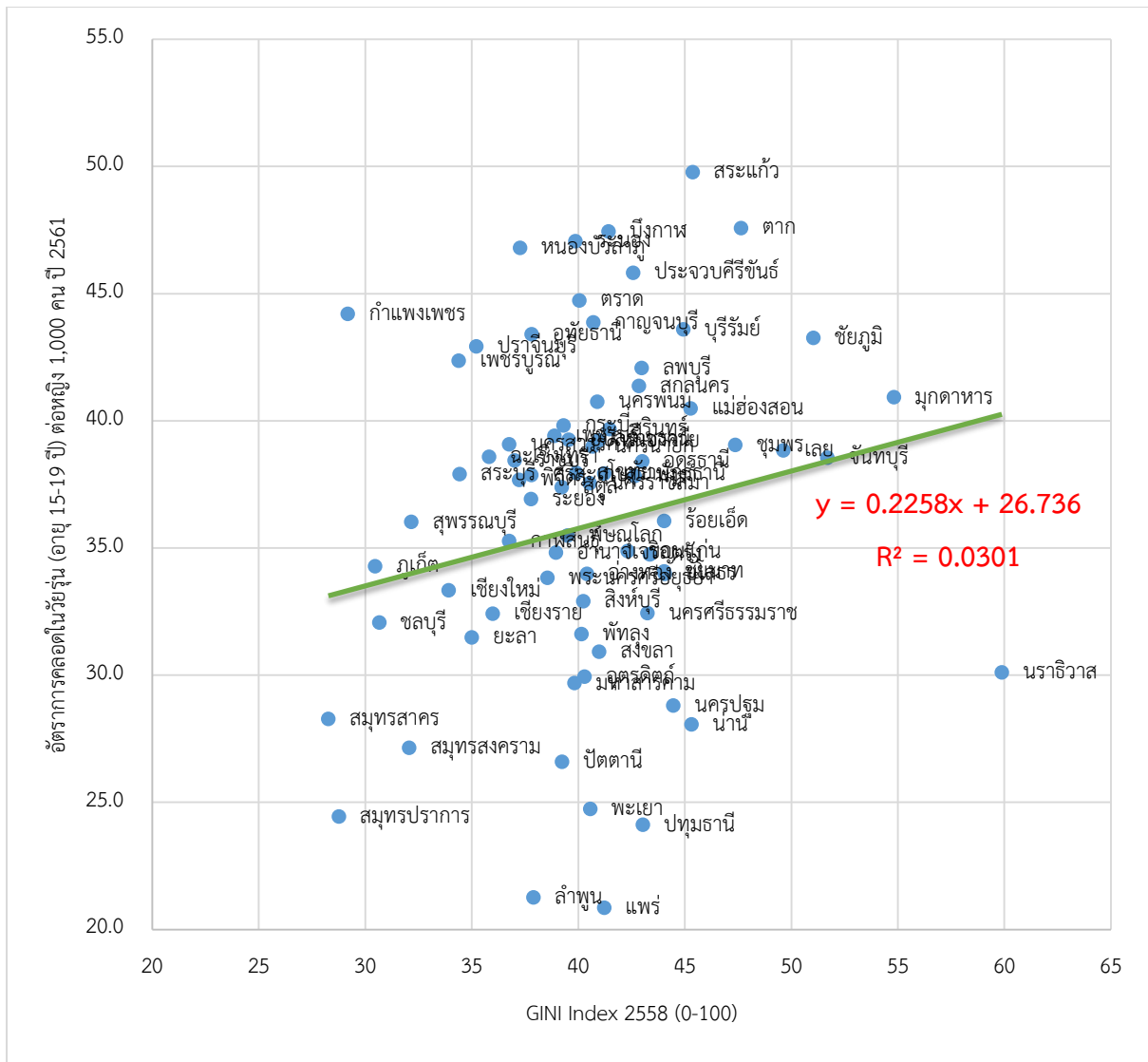

รูป 21 ร้อยละของประชากรวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ที่ “ทำงาน” (%) ปี 2561 และ อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561

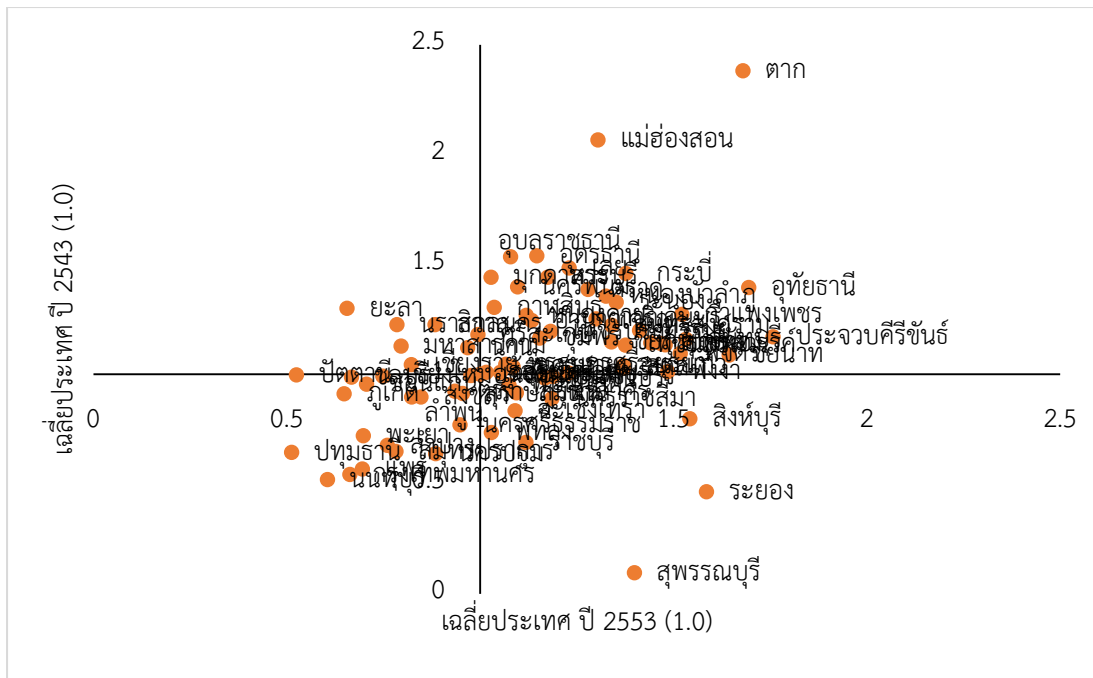
หมายเหตุ : ร้อยละของเด็กอายุ 15-19 ปีที่ทำงาน (ในรอบ 7 วัน) ของแต่ละจังหวัด จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย พ.ศ. 2561 ไตรมาส 3 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

รูป 22 สัดส่วนคนจน (%) ปี 2560 และ อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561

รูป 23 GINI Index 2558 และ อัตราการคลอดในวัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี) ต่อหญิง 1,000 คน ปี 2561

รูป 20 อัตราการเป็นแม่วัยรุ่น ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ที่มีสัญชาติไทย รายจังหวัด เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย ระดับประเทศ พ.ศ. 2543 และ 2553

ตาราง 12 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก

	การเป็นแม่วัยรุ่น (อายุ 15-19 ปี)	
	Odds ratio	Standard error
ปัจจัยระดับบุคคล		
อายุ (อ้างอิง : 15-17 ปี)		
- 18-19 ปี	5.16 ***	0.90
การเข้าเรียน	0.08 ***	0.02
การเข้าเรียนในปีที่ผ่านมา	0.25 ***	0.07
การได้รับเพศศึกษา (อ้างอิง : ไม่ได้เรียนเพศศึกษาในโรงเรียน)	0.62 **	0.15
ทัศนคติต่อบทบาทชายหญิง	1.44	0.44
ปัจจัยระดับครัวเรือน		
เขตที่อยู่อาศัย (อ้างอิง : นอกเขตเทศบาล)		
- ในเขตเทศบาล	1.21	0.22
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1.31 ***	0.06
อัตราการพึ่งพิง	7.66 ***	2.14

รูปแบบครัวเรือน (อ้างอิง : ครัวเรือนข้ามรุ่น)			
- ครัวเรือนสองรุ่น	4.04	***	1.39
- ครัวเรือนสามรุ่น	1.23		0.43
การใช้ภาษาไทยในครัวเรือน	2.32	*	1.04
การนับถือศาสนาพุทธ	2.45	***	0.81
ระดับการศึกษาหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง : ไม่มีการศึกษา)			
- ประถมศึกษา	1.83	*	0.58
- มัธยม	2.64	***	0.55
- สูงกว่ามัธยม	2.06		1.45
ปัจจัยระดับจังหวัด			
ภาค			
- เหนือ	3.95	***	1.60
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.76		0.22
- ใต้	0.22	***	0.12
ระดับความยากจน	0.61		0.58
ระดับการว่างงาน	1.74	**	0.41
ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ	0.98		0.02
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	0.99	***	0.00
ระดับการศึกษาเฉลี่ย	2.41	**	1.06
การย้ายถิ่น	0.98		0.13
<i>N</i>	<i>2,014</i>		
<i>Pseudo R2</i>	<i>0.53</i>		

หมายเหตุ : * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.1

** ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

*** ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01